

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN DİNİ İNANÇ ve
UYGULAMALARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA:
HATAY-ERZİN'DE YAŞAYAN GÖÇMENLER ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İclal ALGÜL

BURSA-2019

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN DİNİ İNANÇ ve
UYGULAMALARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA:
HATAY-ERZİN'DE YAŞAYAN GÖÇMENLER ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İclal ALGÜL

Danışman:

Prof. Dr. Vejdi BİLGİN

BURSA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

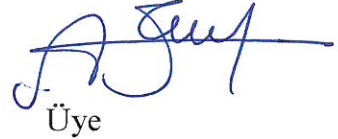
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı'nda 701621012 numaralı **İclal ALGÜL**'ün hazırladığı "Bulgaristan Göçmenlerinin Dini İnanç ve Uygulamaları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay-Erzin'de Yaşayan Göçmenler Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 20/08/2019 günü 09:30 – 11:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... **başarılı** ..... (başarılı / başarısız) olduğuna ..... **oybirliği** ..... (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Vejdi BİLGİN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Abdurrahman KURT
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Mustafa KOÇ
Balıkesir Üniversitesi

...../...../2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 25/07/2019

Tez Başlığı / Konusu: Bulgaristan Göçmenlerinin Dini İnanç ve Uygulamaları Üzerine Sosyolojik Bir
Araştırma: Hatay-Erzin'de Yaşayan Göçmenler Örneği

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam 88 sayfalık kısmına ilişkin, 25/07/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9 'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: İclal Algül
Öğrenci No: 701621012
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Programı: Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
25.07.2019

Prof. Dr. Vejdi Bilgin

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Bulgaristan Göçmenlerinin Dini İnanç ve Uygulamaları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay- Erzin’de Yaşayan Göçmenler Örneği” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: İclal ALGÜL
Öğrenci No: 701621012
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Programı: Din Sosyolojisi
Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : İclal ALGÜL
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı : Din Sosyolojisi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : ix + 92
Mezuniyet Tarihi : .... / .... /2019
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Vejdi BİLGİN

Bulgaristan Göçmenlerinin Dini İnanç Ve Uygulamaları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Hatay-Erzin’de Yaşayan Göçmenler Örneği

Bu çalışmanın amacı göçmenlerin dini tutumlarında belirleyici olan etnik kalıtsallığın halk dindarlığı üzerindeki tezahürlerini dini inanç ve tutumlar üzerinden ele almaktır. Çalışmada örneklem olarak daha önce üzerine yapılmış sosyolojik bir çalışma bulunmayan, Hatay’ın Erzin ilçesindeki iki muhacir köy seçilmiştir.

Birinci bölümde Erzin ilçesinin tarihi, coğrafi konumu ve demografik yapısıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte muhacir köylerindeki dini yapı ve örgütlenme, köylerdeki dini hayatın görünürlüğü, dinî inanç ve uygulamalar ele alınmıştır. Çalışma nitel bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Veriler katılımcı gözlem yapılarak toplanmıştır.

İkinci bölümde bir toplumun dini ve kültürel bağlarını en açık şekilde görebileceğimiz, bireylerin ait olduğu muhacir alt kültürünü benimseyen topluluk ile bütünleşmesini sağlayan geçiş dönemi ritüelleri üzerinde durulmuştur. Ardından geçiş dönemi ritüellerinde görülen halk inanç ve uygulamalarına geniş bir biçimde yer verilmiş ve bu uygulamaların yeni nesil üzerinde etkilerinin niçin devam ettiği veya etmediği konusu incelenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre Hatay’ın Erzin ilçesinde yaşayan Bulgaristan göçmenlerinin Türkiye’nin diğer bölgelerinde yaşayan Bulgaristan göçmenlerine göre daha dindar tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Bu durumun en temel nedeni milli ve dini kimliklerine yapılan baskı sonucunda göç etmiş olmalarıdır. Yapılan baskılara karşı muhacirlerin verdiği tepki göçmenlerin Muhacir- Müslüman- Türk sentezinde bir kimlik benimsemelerinde etkili olmuştur. İkinci bölümde yer alan geçiş dönemi ritüelleriyle ilgili bulgular bazı ritüellerin yeni nesilde uygulamadan kalktığını göstermektedir. Geçiş dönemi ritüellerindeki bazı halk inanç ve uygulamaları ortadan kalkmıştır. Bu durumda yeni neslin kitabi din konusunda daha çok bilinçlenmesiyle birlikte toplumda yaşanan sosyal değişimlerin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Din, alt kültür, göçmen, dinî hayat, Hatay, Erzin, Bulgaristan.

ABSTRACT

Name and Surname	: İclal ALGÜL
University	: Bursa Uludağ University
Institution	: Social Science Institution
Field	: Philosophy and Religious Sciences
Branch	: Sociology of Religion
Degree Awarded	: Master
Page Number	: ix + 92
Degree Date	: .... / .... / 2019
Supervisor (s)	: Prof. Dr. Vejdi BİLGİN

A Sociological Research on the Religious Faith and Practices of Bulgarian Immigrants: The Case of Immigrants living in Hatay-Erzin

The aim of this study is to analyze the impact of the ethnic inheritance, which is a determinant of the immigrants' religious attitudes on the public piety through religious faith and attitudes. Two immigrant villages in the Erzin district of Hatay were selected as the case.

In the first chapter, the historical background, geographical location and demographic structure of Erzin town have been covered. In addition, the religious structure and organization in migrants' villages, the visibility of religious life in the villages and the varieties of piety have been studied.

In the second chapter, the transition period rituals have been underlined through which we can frankly observe the religious and cultural bonds of a community and which paves the way for the individuals to integrate with the community adopting the immigrant sub-culture that they belong to. Then, public faith and practices seen in transition period rituals have been discussed widely and the issues of why the impact of these practices exist on the new generations or why they do not exist have been evaluated in the light of the interviews and participants' observations.

As according to the findings living in the Erzin district of Hatay as Bulgarian immigrants living in order region of Turkey shown that Bulgarian immigrants more religious attitudes. The main reason migrated is because of they had been under pressure national and religious identities. The reaction of immigrants' that pressure against have been immigrants was influential adoption of an identity Muslim – migrants' Turkish synthesis. The findings in the second chapter show that some rituals have ceased to be implemented in the new generation. Some folk beliefs and practices in transitional rituals have disappeared. In this case it has been determined that the Social changes in the society are effective with the awareness of the new generation on religion.

Keywords: Religion, Subculture, immigrant, religious life, Hatay, Erzin, Bulgaria.

ÖNSÖZ

Çalışmamızda Osmanlı- Rus Savaşı sırasında Bulgaristan'dan göç edip Hatay ilinin Erzin ilçesine bağlı Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerine yerleşen muhacirlerin dini inanç ve uygulamaları sosyolojik bakış açısıyla ele alınacaktır. Şimdiki hali ile Erzin ilçesine bağlı mahalle olan Kızlarçayı ve Kuyuluk muhacir köyleri dağ eteğinde bol yeşillikli ve sulak bir bölgededir. Bu çalışmada Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerinde yaşayan Türk kökenli Bulgaristan göçmenlerinin dini inanç ve uygulamalarını ele aldık. Bulgaristan göçmeni olmayan mahalleler ise araştırmanın kapsamı dışında bırakıldı.

Yapılan çalışmaya katkı sağlayacak her türlü kaynağa ulaşılmaya çalışılmıştır. Hatay'ın Erzin ilçesine dair çalışmalar oldukça azdır. Özellikle Kızlarçayı ve Kuyuluk'ta yaşayan Bulgaristan göçmenleri üzerine yapılmış hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır. Kitap ve diğer ilmi eserler dışında aile köklerimin Bulgaristan göçmeni olması katılımcı gözlem ve mülakatlarda büyük fayda sağlamıştır. Bununla birlikte konu ve olaylara mümkün mertebe objektif olarak yaklaşmıştır.

Çalışma iki bölümden meydana gelmiştir. İlk bölümde genel olarak Erzin ilçesi ve muhacir köylerindeki dini hayat, muhacirlerin İslam'ın temel ibadetleri dini ve sosyal hayattaki pratikleri, ikinci bölümde ise geçiş dönemi ritüellerinden olan doğum, evlenme ve ölümle ilgili inanç ve uygulamaları ele alınmıştır.

Bu vesileyle lisans ve yüksek lisans döneminden itibaren öğrencisi olduğum, tezimin ilk aşamasından son aşamasına kadar değerli fikirleriyle katkı sunan, anlayışıyla beni her zaman rahatlatan ve motive eden çok kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Vejdi Bilgin'e, alana hakimiyeti ve kendine özgü üslubu ile her daim dikkatimi çeken, hem lisans hem yüksek lisans süresince derin ilminden faydalandığım hocam ve manevi danışmanım Prof. Dr. Kemal Ataman'a, yüksek lisans döneminde derslerinden çok istifade ettiğim Prof. Dr. İzzet Er ve Prof. Dr. Abdurrahman Kurt'a, tezime katkılarından dolayı Doç. Dr. Mustafa Koç'a, çalışma süresince desteklerini benden esirgemeyen bölüm arkadaşlarım Elif Davun, Dilek Şahin, Birgül Okçu, Gizem Yakışır ve Elif Doğan'a, nihayetinde her zaman benim yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

İclal ALGÜL

Hatay/2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ.....	1
1) KONU, AMAÇ VE ÖNEM	1
2) PROBLEM VE ALT PROBLEMLER	2
3) METODOLOJİ, EVREN VE ÖRNEKLEM	3
4) KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
ERZİN İLÇESİ VE İLÇEDE YAŞAYAN GÖÇMENLERİN	
TEMEL İNANÇ VE UYGULAMALARIYLA İLGİLİ BULGULAR	
A) İLÇENİN GENEL ÖZELLİKLERİ	5
1)Tarih	5
2) Coğrafi Konum, İklim, Bitki Örtüsü, İdari ve Demografik Yapı	7
B) MUHACİR KÖYLERİNDEKİ DİNİ EĞİTİM ve ÖRGÜTLENME	9
1) İmam Hatip Liseleri	9
2) Camiler ve Kur'an Kursları	11
3) Gayri Resmi Dini Örgütlenme	13
C) İSLAM'IN TEMEL İBADETLERİYLE İLGİLİ BULGULAR	13
1) Namazla İlgili Tutumlar	13
2) Cuma Günü İle İnanç ve Uygulamalar	16
3) Diğer İbadetlerle İlgili Tutumlar	17
D) GÜNDELİK HAYATLA İLGİLİ BULGULAR.....	20
1) Giyim.....	22
2) Mübarek Gün ve Geceler	23
a) Bayramlar	23
b) Aşure Günü	24
c) Üç Aylar ve Kandiller	25
3) Ziyaretlerle İlgili İnanç ve Bulgular	26
a) Türbe Ziyaretleri.....	26
b) Hıdırellez Kültü	33

4) Sayacık Gezdirme ve Asker Uğurlama Törenleri.....	36
E) FİZİKÖTESİ İNANÇLARLA İLGİLİ BULGULAR.....	37
1) Melek, Cin ve Şeytan	37
2) Kurşun Dökme	38
3) Nazar ve Büyü	39
4) Falcılık ve Muska.....	40
5) Uğur-Uğursuzluk	41
6) Canlılar ve Tabiat Olayları	42

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇİŞ DÖNEMLERİNE AİT

İNANÇ ve UYGULAMALARLA İLGİLİ BULGULAR

A) DOĞUM VE ÇOCUKLUKLA İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR	49
1) Çocuk Olması İçin Yapılan Uygulamalar	49
2) Doğumdan Önce Cinsiyet Öngörebilme	50
3) Hamilelik Süreci	51
a) Aşerme	51
b) Kaçınma Ritüelleri.....	52
4) Doğum ve Sonrasında Yapılan Uygulamalar	54
a) Albasması.....	56
b) Kırklama	57
c) Göbek Bağıyla İlgili Ritüeller	59
d) Aydaşık	59
e) Ad Koyma	60
f) Diş Hediği.....	62
5) Sünnet Töreni ve Kirvelik	62
B) NİKÂHLA İLGİLİ İNANÇ ve UYGULAMALAR.....	64
1) Evlilik Öncesi Süreç.....	65
2) Evlilik Süreci	66
3) Evlilik Sonrası	67
a) Gelin/ Baş Mevlidi.....	70
C) ÖLÜMLE İLGİLİ İNANÇ ve UYGULAMALAR	70
1) Ölüm Öncesi Dönem.....	70
2) Ölüm Anı.....	73
3) Ölüm Sonrası	74

a) Telkin	77
b) Cenazeye İlgili Önemli Günler	78
c) Iskat.....	79
d) Diğer İnanç ve Uygulamalar	80
SONUÇ	82
BİBLİYOGRAFYA.....	85

GİRİŞ

1) KONU, AMAÇ VE ÖNEM

Toplumların başat öğelerinden birisi dindir. Din bir yandan içinde bulunduğu toplumu etkilerken diğer yandan da toplumsal süreçlerden etkilenir. Aradan yüzyıllar geçse dahi eski kültür, dini inanç ve uygulamaların toplumlarda örtük veya açık bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Zira din ve kültür toplumların genetik kodlarını oluşturur.

Göçmenlerin sergiledikleri dini inanç ve uygulamalarda içinde buldukları kültürün etkisi oldukça fazladır. Bulgaristan'dan göç eden muhacirlerin Orta Asya'ya kadar uzanan tarihi Anadolu'da yaşayan halkla ortaktır. Fakat aynı kültür mirasına sahip olsalar da göç sonucu yeni bir yurda yerleşen muhacirlerle yerli halkın arasında bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Zira göç, savaş gibi olaylar toplumların ve bireylerin hafızalarında kalıcı izler bırakır. Göçün ardından yaşanan sosyal değişimler o topluluğa has olan bir takım özel davranışlar ortaya çıkarır. İşte bu özel davranış kalıpları veya muhacirlerin içinde bulunduğu toplumdan farklı olan yaşam biçimleri Bulgaristan göçmenlerinin ait olduğu alt kültürü hâkim kültürden ayıran özelliklerdir.

Çalışma iki bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde Erzin ilçesinin tarihi, coğrafyası, demografik yapısı hakkında genel bilgiler verilecek, ilçede yaşayan muhacirlerin din eğitimi ve dini örgütlenmesi ele alınacak, İslam'ın temel ibadetleri konusundaki tutum ve davranışları, dinin gündelik hayattaki tezahürleri, halk inançları detaylı biçimde incelenecektir. İkinci bölümde ise muhacirlerin geçiş dönemi ritüelleri ele alınacaktır. Geçiş dönemi ritüellerinin müstakil bir bölüm haline getirilme sebebi ise bu dönemlerin toplum için son derece önemli görülmesi ve toplumun inanç ve kültür karakterinin en belirgin şekilde görüldüğü süreçler olmasıdır. Geçiş dönemleri her toplumda bulunması yönüyle de göçmenlerin dini ve kültürel bağlarını da açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Çalışmanın genel amacı göçmenlerin dini inanç ve uygulamalarının her yönüyle ele alınması ve daha önce üzerinde sosyolojik bir çalışma bulunmayan Erzin ilçesinde yapılacak ilk araştırma olmasıyla yönüyle alana orijinal katkılar sunmasını sağlamaktır.

İlk bölümde göçmenlerin dini inanç ve uygulamaları kapsamlı bir şekilde yer verilmiş, elde edilen bulgular analiz edilirken Erzin’de bulunan Bulgaristan göçmenlerinin Anadolu’ nun farklı bölgelerinde yaşayan göçmenlerle ortak ve farklı yönlerinin saptanması, aynı zamanda göçmenlerin dini tutumlarını belirleyen eski kültür ve inançlarının açığa çıkarılması hedeflenmiştir.

İkinci bölümde geçiş dönemi ritüelleri müstakil bir bölüm olarak işlenmiştir. Zira bir toplumun dini ve kültürel karakterinin belirgin olarak görüldüğü, bireyi toplumun bir parçası haline getiren ritüellerin sergilendiği süreçler geçiş dönemleridir. Muhacir bireylerin toplumlarına aidiyet hissetmelerinde araç haline getirdikleri bu törenlerin yeni nesil üzerindeki bağlayıcılığı irdelenmek istenmiştir. Uygulama sıklığı azalan geçiş dönemi ritüellerinde bu azalmaya neden olan faktörler saptanmaya çalışılmıştır. Nihayetinde bu hedefler Hatay-Erzin’de yaşayan göçmenlerle sınırlandırılmıştır.

2) PROBLEM VE ALT PROBLEMLER

Bu çalışmada Hatay- Erzin’de yaşayan Bulgaristan göçmenlerinin dini inanç ve uygulamalarıyla ilgili bulgular tespit edilmiştir. Bulgular değerlendirilirken araştırmayla ilgili temel olarak “*Hatay’daki Bulgaristan göçmenlerinin dini inanç ve uygulamaları ile bunlarda meydana gelen değişimin sebepleri nedir?*” sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır.

Alt problemler olarak ilk bölümde muhacirlerin İslam’ın temel ibadetleriyle ve gündelik hayatla ilgili tutumları ele alınırken “*Göçmenlerin kendilerine özgü dini inanç ve uygulamalarının devamlılığını sağlayan öge soya bağlılık mıdır yoksa dini hassasiyet midir?*” sorusu da sorulmuş, Muhacir-Türk-Müslüman sentezinin göçmenler için geçerliliği sorgulanmıştır. Böylece Hatay-Erzin’de yaşayan Bulgaristan göçmenlerinin Türkiye’nin diğer bölgelerinde yaşayan göçmenlerden farklı olan yönleri açığa çıkarılarak teze orijinal katkılar yapması beklenmiştir.

İkinci bölümde geçiş dönemi uygulamaları toplumların karakteristik özelliklerinin en net biçimde görüldüğü süreçlerden olması yönüyle ele alınarak göçmenlerin dini inanç ve uygulamalarında bir değişimin söz konusu olup olmadığı saptanmak istenmiştir. Burada “*Neden yeni nesil muhacirlerde bir takım inanç ve ritüeller ortadan kalkmaktadır?*” sorusuna cevaplar aranmıştır. Örneğin dış hediği gibi Türk kültüründe

yer alan köklü bir törenin artık neden uygulanmadığı, uygulamadan tamamen kalkmadıysa da bu ritüelin yerini alan farklı tezahürlerin varlığı sorgulanmıştır.

Ayrıca “*Hatay göçmenlerindeki inanç kaynaklı uygulamalar göçmenlerin kendini ifade ediş tarzı olan dinsel bir kimlik haline gelmiştir*” hipotezini destekleyen bulgular ortaya konmak istenmiştir.

3) METODOLOJİ, EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışma nitel bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Erzin ilçesinde yaşayan Bulgaristan muhacirleri üzerine yapılmış müstakil bir araştırma olamamasından dolayı veriler literatür taramasının yanında ağırlıklı olarak katılımcı gözlem tekniğiyle elde edilmiştir. Şahsımın Bulgaristan göçmeni olması, muhacir köylerinde uzun yıllar geçirmiş olmam verilere daha rahat ulaşmamı sağlamıştır. Ayrıca din görevlileriyle, muhacir ve yerli halkla yapılan görüşmeler yoluyla da veri ve bulgular elde edilmiştir. Aynı zamanda daha önce Türkiye'nin farklı bölgelerinde yapılmış olan Bulgaristan göçmenleriyle ve Bulgaristan'da yaşayan Türklerle ilgili yapılan araştırmaların verileri Erzin ilçesinde yaşayan Bulgaristan göçmenlerinden elde edilen veri ve bulgularla karşılaştırılmıştır. Böylece göçün etkisi, göç edilen bölgede yaşanan etkileşimler, Anadolu'ya yerleşen diğer Bulgaristan göçmenleriyle ortak ve farklı yönler açığa çıkarılarak çalışma zengin hale getirilmiştir. Elde edilen veriler sosyolojik bir perspektiften bakılarak değerlendirilmiş, bununla beraber ihtiyaç halinde konuyla ilintili olarak antropoloji, edebiyat ve folklor disiplinlerinden yararlanılmıştır.

Tezin örneklemini 93 Harbi olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan hemen önce ve sonra Bulgaristan'dan Anadolu'ya göç eden ve Hatay ilinin Erzin ilçesine bağlı Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerine yerleşen göçmenlerle sınırlı tutulacaktır. Alan araştırmasındaki veriler 2018-2019 yılları içerisinde toplanmıştır. Araştırmamızdaki veriler genelleştirilirken söz konusu sınırlılıklar göz önüne alınmalıdır.

4) KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR

Anadolu'nun farklı bölgelerine yerleşen Bulgaristan göçmenleriyle ilgili pek çok doktora, yüksek lisans tezi ve makale bulunmaktadır.¹ Fakat Hatay ilinde yaşayan

---

¹ Tezcan Kaşmer Şahin, *Kültürün Girişimcilik Niyeti Üzerine Etkileri: Bulgaristan Türkleri ve Türkiye'deki Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), Muğla:

Bulgaristan göçmenleriyle ilgili müstakil bir çalışmaya ulaşamamıştır. Erzin ilçesinde yapılan az sayıdaki çalışmalar genellikle tarih, ekonomi, tarım ve din eğitimi konularıyla sınırlı kalmıştır. Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerinde yaşayan göçmenlerin varlığından bahseden sosyolojik bir çalışma bulunmamaktadır.

Sümeyye Nergis Kuş'un *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi* başlıklı yüksek lisans tezi (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006) her ne kadar din eğitimi alanında yapılmış olsa da dinî hayat açısından önemli veriler içerdiğinden çok faydalandık. Genel anlamda Türk toplumundaki geçiş dönemi inanç ve uygulamaları konusunda ise Yılmaz Yeşil'in *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri: Doğum- Evlenme-Ölüm Gelenekleri* (Ankara: Eskişehir Valiliği, 2014) ve Sadi Yaver Ataman'ın *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992) isimli kitapları temel kaynaklar olarak kullanılmıştır.

Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015; Fırat Menteş, *Bulgaristan Türklerinin Dini Eğilimleri ve Sorunları (1889-1990'da Lüleburgaz'a Yerleşenler Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011; Fevziye Maral, *Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1989 Göçü*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2010; Yıldırım Şafak Üstün, *Bulgaristan'dan 1989 Yılında Yalova'ya Göç Eden Türklerin Sosyo-Kültürel Yaşamı Ve Süreç İçindeki Değişimi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018; Aysun Özer, *Göç ve Aidiyet Bağlamında Bulgaristan Göçmenlerinde Kimliğin Yeniden İnşası: Mersin Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERZİN İLÇESİ VE İLÇEDE YAŞAYAN GÖÇMENLERİN TEMEL İNANÇ VE UYGULAMALARIYLA İLGİLİ BULGULAR

A) İLÇENİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1)Tarih

Erzin ovası verimli arazileri, denize kıyısının olması ve coğrafi konumuyla milattan önceki tarihlerden itibaren önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. M.Ö. 333'lü yıllarda yöre Grekler ve Persler arasında büyük bir savaşa tanıklık etmiştir. Greklerin kumandanı Büyük İskender'in bu savaşı kazanmasıyla Erzin yöresinde İssos adıyla büyük bir şehir kurulmuştur. Bölgeye yakın sahil kıyısında İskender'in adını taşıyan İskenderun liman şehrinin kurulduğu tarihi kaynaklarda geçmektedir.¹ Halen daha İskenderun ismiyle Hatay iline bağlı bir ilçe olarak varlığını devam ettirmektedir. Erzin bölgesi özellikle Romalılar döneminde büyük bir medeniyete beşiklik etmiştir. Persler, Grekler, Venedik ve Cenevizlerin uğrak yeri olmuştur. Özellikle 13.y.y.'dan itibaren Türkmen akınlarına uğramıştır. İlerleyen süreçte Erzin Osmanlı devletinin hac kervanlarının geçiş güzergâhı olmuş ve Osmanlı'nın son dönemine kadar önemini korumuştur.²

Erzin'in adının nereden geldiği konusunda kaynaklarda çeşitli bilgilere rastlanmaktadır. Orta Asya'da bulunan Tuva Cumhuriyeti'nin içinde Erzin adında küçük bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Bu yerleşim yerine istinaden yöreye aynı isim verilmiştir.³ Bununla birlikte ismin Tanrı Dağları çevresindeki Erzin (Tannu Ola) adındaki bir şehirden geldiği de söylenmektedir.⁴ Tuva Özerk Cumhuriyeti içerisinde zengin, bol bereketli anlamı taşıyan Erzin nehri bulunmaktadır. Bu nehrin etrafında yaşayan Türkmenler Orta Asya'dan itibaren göç ettikleri coğrafyalara bu ismi kimliklerinin ve kültürlerinin taşıyıcı bir unsuru olarak götürmüşlerdir.⁵ Erzin yöresine

¹ Cezmi Yurtsever, *Erzin Tarihi*, Adana: Erzin Belediyesi Kültür Yayınları, 2012, s.29-31.

² Yurtsever, *Erzin Tarihi*, s.7-45.

³ Mehmet Ağırğan, *Bütün Yönleriyle Erzin*, Edirne: Edirne Gazetecilik ve Matbaacılık, 2012, s.9.

⁴ <https://www.erzin.bel.tr/erzin-tarihcesi/> , (17.06.2019)

⁵ Adil Bayer, *Nereden Nereye Erzin*, Adana: Öz Akdeniz Matbaası, 2008, s.11.

yerleşenlerin öteden beri Orta Asya'dan göç eden Türkmen aşireti olduğu gerçeği bu bilgileri destekler niteliktedir.⁶

Osmanlı arşivlerinde 1530'lu yıllardaki Üzeyir sancak defterlerinde direk olarak Erzin ismine rastlanmamaktadır.⁷ Ancak tarihi İssos kentinde bulunan su kemerlerine istinaden bölgenin Gözenek adıyla tanımlandığı görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet döneminde 1473 Otlukbeli Savaşı'ndan sonra dağılan Akkoyunlu devletindeki bazı Türkmen boyları sulak ve otlığı bol olan İssos'un kuzey bölgelerini yurt edinmiştir.⁸

Erzin isminin "Arzen" veya "Erzen" yani "verimli arazileri olan yer" anlamından geldiğiyle ilgili bilgilerde mevcuttur. ⁹Tarım ürünlerinden burçak ve çavdara "Erzin" veya "Erzen" denildiği Osmanlı tapu-tahrir defterlerinde kayıtlıdır. Bu kullanım Erzin kelimesinin verimli arazi anlamını desteklemektedir.¹⁰ Ayrıca Erzen ismi maden suyu bol olan yerlere verilen Türkçe kökenli bir kelimedir.¹¹ Erzin ilçesinde içme ve ılıcaların olması bu bilgi açısından dikkat çekicidir.¹²

Yavuz Sultan Selim döneminde bölge Dulkadiroğulları hâkimiyetindeyken 1515 yılından itibaren Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Osmanlı döneminden sonra da bölgeye DulkadirTürkmeni denilen aşiretler iskân edilmiştir. Dulkadiroğulları'nın en büyük aşireti olan Karalar 1691 yılında Gözenek denilen bölgeye yerleştirilmiştir. Bu teze göre, Karalar aşireti bölgeye geldikten sonra "Erzin" adını verdikleri yeni bir yerleşim yeri kurmuşlardır.¹³

1939 yılında Hatay 07.07.1939 gün ve 3711 sayılı kanunla Türkiye Cumhuriyeti topraklarına dâhil edilmiş ve bu kanunun 3. Maddesi ile Erzin nahiyesi de Hatay iline bağlanmıştır.¹⁴ Erzin 1987 yılında Hatay iline bağlı bir ilçe haline gelmiştir. Halen Erzin ilçesinin aynı statüsü devam etmektedir.¹⁵

---

⁶ İbrahim Emiroğlu, *Geçmişten Günümüze Erzin*, İzmir: Erzin Belediyesi Eğitim Kültür ve Tanıtım Yayınları,2001, s.36.

⁷ Akif Özer, *Yeniden Bir Erzin*, Osmaniye: Hasret Ofset, 2013, s.18.

⁸ Yurtsever, *Erzin Tarihi*, s.71.

⁹ Yurtsever, *Erzin Tarihi*, s.68-72.

¹⁰ Özer, *Yeniden Bir Erzin*, s.18.

¹¹ Ağırman, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.8.

¹² T.C. Hatay Valiliği, <http://www.hatay.gov.tr/sosyal-ve-cografi-durum> (18.06.2019)

¹³ Yurtsever, *Erzin Tarihi*, s.71-72.

¹⁴ Resmi Gazete, 11.07.1939 gün 4255 sayılı nüsha, s.12210

¹⁵ Ağırman, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.12.

2) Coğrafi Konum, İklim, Bitki Örtüsü, İdari ve Demografik Yapı

Erzin güneyinde Dörtyol, güney-batısında Akdeniz'in sahil ilçesi olan İskenderun, kuzeyinde Osmaniye ve Adana ili ile çevrili önemli yol güzergâhları üzerinde bulunan bir ilçedir. 298 km² alana sahiptir.¹⁶

Amanos dağlarının batıya bakan eteklerinde, deniz seviyesinden 163 m. yüksekte bulunan ilçe hem deniz hem dağ havası ve verimli arazileri sayesinde bol yeşillikli ve sulak bir bölgedir. Bol yağış alan bölgede Akdeniz iklimi hâkimdir. Bölgede krom ve manyezit madeni az da olsa üretilmiştir. Erzin'in batısında "Leçe" adıyla bilinen ve plato üzerinde bulunan geniş lav örtüsünden oluşan volkanik bir arazi vardır. Leçe tarıma elverişli değildir. Ancak bölgenin diğer arazileri ve özellikle de kıyı şeridi sebze meyve tarımı için oldukça verimlidir.¹⁷

Yörede çalı ve ot cinsi bitkiler, tipik Akdeniz bitki örtüsünü gösteren maki, çam ağaçları bulunmakta, üzüm, erik, incir, mersin, nar gibi meyveler yetişmektedir.¹⁸ İlçede narenciye tarımı oldukça yaygındır.¹⁹

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra Erzin'in idari yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. 1960 ihtilalinden sonra nahiyenin ismi değiştirilmiş ve "Yeşilkent" adı verilmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından 1985 yılında çıkarılan Mülki İdare talimatında yöre Yeşilkent Bucağı olarak geçmektedir. Kızlarçayı ve Kuyuluk köyleri de bu tarihte Yeşilkent Bucağı merkez olmak üzere buraya bağlanmıştır.²⁰ 19.06.1987 gün ve 3392 sayılı kanunla bu bölge tekrardan Erzin ismiyle ilçe haline getirilmiştir.²¹

¹⁶ Cemal Yükselen, Mehmet Tekin, *Hatay 1998*, Ankara: Türk Basın ve Basım A.Ş. , 1998, s.28.

¹⁷ Ağırman, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.32-36.

¹⁸ Ağırman, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.34.

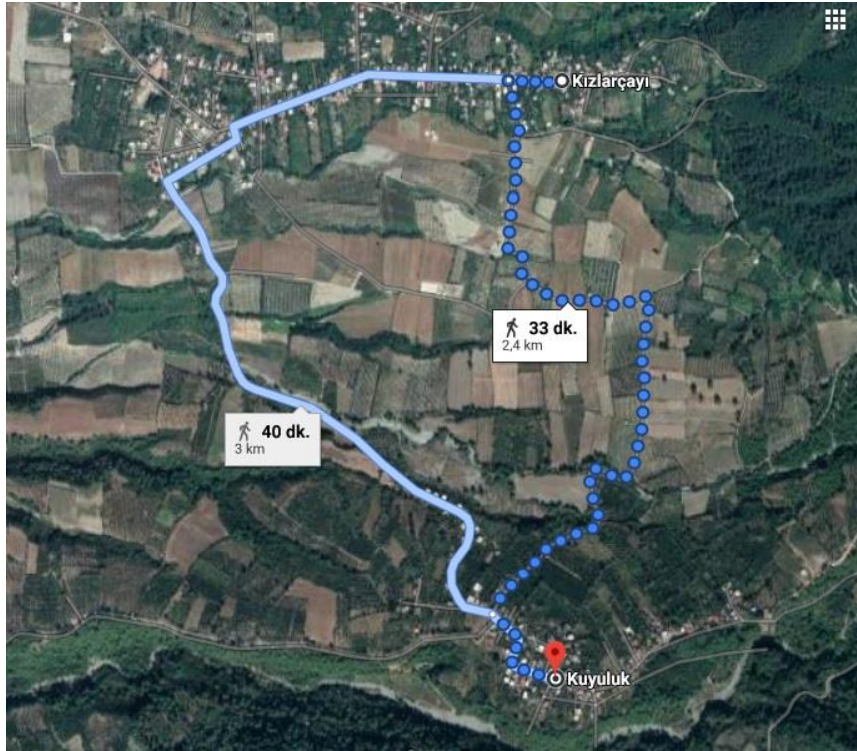
¹⁹ T.C. Erzin Kaymakamlığı, <http://www.erzin.gov.tr/ilcemiz> , (12.06.2019)

²⁰ Ağırman, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.42.

²¹ 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3392.pdf>

Köylerin mahalleye çevrilmesi nedeniyle bugün Erzin ilçesine bağlı 20 mahalle bulunmaktadır. Örnekleme alanımız olan muhacir köyleri Kızlarçayı ve Kuyuluk mahalle olarak ilçeye bağlıdır.²²

18. y.y sonlarında ve 19.y.y başından itibaren Osmanlı egemen olduğu coğrafyalarda hâkimiyetini kaybetmeye başlamıştır. Özellikle 93 Harbi olarak bilinen (1877-1878) Osmanlı-Rus savaşını Osmanlının kaybetmesiyle Rumeli'den Anadolu'ya Türk göçleri başladı. 28.730 muhacir 1877- 1891 yılları arasında göç etmiştir. Ceyhan, Yumurtalık bölgelerine Bulgaristan, Kafkasya ve Girit muhacirleri yerleştirilmiştir. Böylece 48 muhacir köyü oluşmuştur. Hatay'm Erzin ilçesinde bulunan Kızlarçayı ve Kuyuluk köyleri de 93 Harbinden dolayı göç etmek zorunda kalan Bulgaristan muhacirlerinin yerleşmesiyle oluşmuştur.²³

Bulgaristan'dan göç eden muhacirler devlet tarafından ilk olarak Payas ilçesine yerleştirilmiştir. Muhacirler bu bölge sıcak ve kurak olduğu için kendi istekleriyle Kızlarçayı ve Kuyuluk bölgesine gelmiştir. Bu köylerin sulak ve ormanlık olması yönüyle Bulgaristan'dan göç ettikleri Şumnu ve Kırcaali'deki yerlere benzediği için büyükler

²² Türkiye İlleri ve İlçeleri Mahalleri ve Köyleri, Erzin Mahalleleri ve Köyleri, Hatay, <http://www.nufusune.com/erzin-mahalleleri-koyleri-hatay> , (12.06.2019)

²³ Ağırhan, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.20.

tarafından tercih edildiği anlatılmaktadır. 70 yaşındaki bir görüşmeci annesinin küçükken kendisine, “Bulgaristan’dayken yaşadığımız köyde ceviz ağaçları boldu ve soğuk sular akan çayları vardı. ‘Kaç kaç’tan (savaş) sonra Şumnu’ya benzettiğimiz için Kuyuluk köyüne yerleştik,” dediğini anlatmıştır.

Erzin ilçesinin nüfusu 41.612’dir.²⁴ Araştırma konumuz olan muhacir köylerinin/ mahallelerinin nüfusu ise ilçe nüfusunun çok az bir kısmını kapsamaktadır.²⁵

Tablo1.Erzin ilçesindeki muhacir köylerinin nüfusu

	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus
Kızlarçayı Mahallesi	1.152	591	561
Kuyuluk Mahallesi	429	216	213

B) MUHACİR KÖYLERİNDEKİ DİNİ EĞİTİM ve ÖRGÜTLENME

Köylüler dini konularda hassas olduklarını, kendilerini dindar olarak tanımladıklarını söylemektedir. Ancak din anlayışları daha çok kulaktan duyma bilgilerden meydana gelmektedir. İslam dininin batıl ve hurafe olarak tanımladığı pek çok uygulama halk arasında yaygınlık kazanmıştır. 60-80 yaşlarındaki Muhacirler bu inançlara taassupla bağlıdır. Yeni neslin bir kısmı dini konularda serbest davranmakta diğer bir kısmı dini vecibeleri benimsediklerini belirtmektedir. Yeni neslin muhafazakâr olan kısmının dini aslına uygun olarak kitabi bilgilerden, genellikle Diyanet İşleri Başkanlığı veya Milli Eğitim Bakanlığı yoluyla öğrendikleri görülmektedir.

1) İmam Hatip Liseleri

Osmanlı’nın son döneminde vaiz yetiştirmek için 1912 yılında “Medresetü’l-Vaizin” ve 1913 yılında “Medresetü’l-Eimmeve’l-Huteba” adıyla iki okul açılmıştır. Bu okulun şimdiki İmam Hatiplerin ilk temelini attığı söylenebilir. Cumhuriyetin ilanı, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulü ve ardından 1924 yılında medreselerin kapanması ile bu kurumlar ortadan kalkmıştır. Bu medreselerin yerine aynı yıl İmam Hatip Mektepleri açılmıştır. Ancak bu mektepler de 1930 yılında resmen kapanmıştır. Bir

²⁴ https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editedosya/Hatay_icdr2016.pdf , (12.06.2019)

²⁵ Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları, <http://www.nufusune.com/erzin-ilce-nufusu-hatay> , (15/06/2019)

müddet sonra İmam Hatip yetiştirme kursları 1949 yılında açılmış, eksikliklerden dolayı tekrar kapanmıştır. 1951 yılında İmam Hatip Okulları adıyla yeniden açılmış ve üç yıllık lise kısmı da ilave edilmiştir. 1973 yılına gelindiğinde İmam Hatip Okulları Milli Eğitim Temel Kanunu gereğince İmam Hatip Lisesine dönüştürülmüştür.²⁶

İlçede bir tane İmam Hatip Ortaokulu ve İmam Hatip Lisesi mevcuttur. 1963 yılında inşa edilen okul binası ilk önceleri Yeşilkent Anadolu Lisesi olarak hizmet vermiştir. Bina 2013-2014 yılında Erzin İmam Hatip Ortaokulu'nun kullanımına tahsis edilmiştir.²⁷

Aileler genellikle dar gelirli, eğitim seviyesi orta düzey kişilerden oluşmaktadır. Köy hayatından çıkış noktası olarak okuyup meslek sahibi olmak, halk arasındaki tabiriyle “okuyup adam olmak” önemli görülmektedir. Muhacirler dine düşkün oldukları için çocuklarını imam olmaları amacıyla İmam Hatip Liselerine göndermektedir. Muhacirler için çocuklarının İmam Hatip okullarına gitmesi bir gurur kaynağıdır. Zira halen muhacirler arasında bir kişinin imam veya Kur'an Kursu öğreticisi olması diğer pek çok meslekten manevi olarak ve saygınlık açısından üstün görülmektedir.

Görüşme yapılan aileler eskiden kızların liseye gönderilmesine pek sıcak bakılmadığını ancak bunun yeni nesilde değiştiğini söylemiştir. Kızların okula gönderilmesinde zorunlu eğitim ve eskiye nazaran artan gelir düzeyi gibi faktörler etkili olmuştur. Aileler özellikle kız çocuklarını İmam Hatip liselerine gönderirken, “Hiç meslek sahibi olmasa bile en azından dinini öğrensin, ahiretini kurtarsın, ahlaklı bir kişi olsun,” demektedir.

İmam Hatip Lisesine giden gençler köylüler tarafından daha ahlaklı görülmektedir. Dar gelirli aileler İmam Hatip'te çocuklarına okul ve hayırseverler tarafından yardım yapıldığını ve dini tutumları gereği arkadaşlarının da çocuklarına gelir seviyesi düşük olduğu için olumsuz davranmadığını belirtmiştir. İmam Hatip Lisesine giden gençlere camide imamlık yaptırmak, toplum içindeki çeşitli cemiyetlerde Kur'an, dua ve ilahi okutmak yaygın bir uygulamadır.

---

²⁶ Mustafa Öcal, *100. Yılında İmam Hatip Liseleri 1913-2013*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013, s.66-85.

²⁷ T.C. MEB Hatay/Erzin, Erzin İmam Hatip Ortaokulu, http://erzinimamhatiportaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/31/04/752859/icerikler/erzin-imam-hatip-ortaokulu-tarihcesierzin-imam-hatip-ortaokulu-tarihcesi_1646100.html?CHK=e868be225bbadc1a348cb4ea88d03d1c , (12.06.2019)

2) Camiler ve Kur'an Kursları

Kızlarçayı köyünde Diyanet'e bağlı resmi bir Kur'an Kursu ve iki cami bulunmaktadır. Kuyuluk köyünde ise Diyanet'in bir Kur'an Kursu ve camisi mevcuttur.²⁸Muhacirler cami ve kurslara gitmekle beraber kendi dini gruplarının da etkinliklerine devam etmektedir. Özellikle Cuma günü, bayramlar ve Ramazan ayında camilere katılım artmaktadır. Dindar olduğunu söyleyenlerin çok az bir kısmı Diyanet'i dini konularda güvenilir bulmadığını söylediği için cemaatle namaza katılmamakta ve eşlerini kurslara göndermemektedir.

Foto 1. Kızlarçayı Köyü Merkez Camii Foto 2. Kuyuluk Köyü Camii

Camilerde verilen vaaz ve hutbeler köylülerin dini bilgiyi öğrenmesi konusunda önemlidir. Erkekler Cuma ve Bayram namazına katılma imkânına sahip oldukları için vaaz ve hutbe dinleyebilmektedir. Bunun dışında erkelere yönelik resmi din görevlilerinin yaptığı herhangi bir sohbet programı bulunmamaktadır. Kadınlara yönelik olarak Cuma günleri Kur'an kursunda sohbet verilmektedir. Çok yaygın olmasa da Diyanet'e bağlı kurs hocaları kadınları ziyaret etmekte ve farklı evlerde sohbet olmaktadır. Erkek

²⁸ T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Erzin Müftülüğü, <https://hatay.diyaret.gov.tr/erzin/Sayfalar/ContentDetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal2&ContentCategory=personelimiz> , (18.06.2019)

çocuklarına yönelik olarak Erzin Müftülüğü Gençlik Koordinatörlüğü tarafından sohbet, spor, iftar programı gibi faaliyetler yapılmaktadır.

Foto 3. Kırlarçayı Kur'an Kursu

Foto 4. Kuyuluk Kur'an Kursu

Yaz döneminde hemen hemen her aile çocuğunu Kur'an kursuna göndermektedir. Yaz kursuna her yaşta çocuk katılmaktadır. Yapılan gözlemlerde ailelerin kursa çocuklarını gönderme konusunda ve çocukların yaz kursuna katılma konusunda son derece istekli oldukları tespit edilmiştir. Erzin'in sıcak ikliminden dolayı yaylalara rağbet oldukça fazladır. Yaylalara giden aileler buradaki camilere ve kurslara da çocuklarını yoğun olarak göndermektedir.

Kadınlar arasında kurslara katılım yaygındır. Ancak din görevlileri ve Kur'an kursu öğreticileriyle yapılan mülakatlarda halkın kitabi din anlatılmasına rağmen halk inançlarından da vazgeçemedikleri ifade edilmiştir. Bunun yanında din görevlilerine saygı ve hürmette son derece hassas davranılmaktadır.

Son zamanlarda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gençler ve çocuklar üzerine yaptığı çalışmaların yaygınlaşması, dini bilgiyi kaynağından öğrenme imkânlarının artması sonucunda yeni neslin dini konularda daha bilinçli olduğu görülmüştür. Halk inanç ve uygulamalarını koşulsuz kabul etmek yerine "dine uygun olan ve olmayan, hurafe ve batıl inanç" şeklinde ayrıma tabi tutmaktadır. Ancak öğrendiği dini bilgiyi hayatında uygulanma konusunda yeni nesilde ilk nesle göre gerileme olduğu yapılan gözlem ve mülakatlarla tespit edilmiştir. Tüm bunlara rağmen köydeki cami ve Kur'an kurslarının din eğitimi ve öğretimi konusunda en önemli yerler olduğunu söyleyebiliriz.

3) Gayri Resmi Dini Örgütlenme

Kızlarçayı köyünde yaşayanlar arasında cemaatleşme ve farklı gruplara mensubiyet oldukça yaygındır. Köyün din görevlisi ve Kur'an Kursu öğreticisiyle yapılan mülakatlarda cemaatler nedeniyle halk arasında ayrımların ortaya çıktığı söylenmiştir. Diyanet'e bakış açısı genel olarak olumsuz değildir. Ancak az bir kısım Diyanet kurumlarına karşı tepkisel yaklaşmakta, cami ve Kur'an kurslarına gitmek istememektedir. Bunun yerine aynı kişiler dini konuda kendi cemaat hocasını takip etmeyi tercih ettiklerini belirtmektedir.

Köylüler arasında Süleyman Efendi cemaatine mensubiyet oldukça yaygındır. Söz konusu grup 1940'lı yıllarda Süleyman Hilmi Tunahan'ın oluşturduğu ders halkası ve verdiği vaazlar etrafında teşekkül etmiştir. Özellikle Kur'an-ı Kerim öğretmek amacıyla yurtiçi ve yurtdışı faaliyetlerinde bulunmaktadır. Cemaatin çok amaçlı eğitim öğretim sunan kurumları, yatılı talebe yetiştirme kursları mevcuttur.²⁹ Köy içerisinde gayri resmi yatılı bir Kur'an kursu bulunmaktadır. Bu kursta yatılı kalmak isteyen öğrencilerden ücret alınmaktadır. Ancak okul dönemlerinde öğrenci sayısında düşüş olduğu için bu mekânda kadınlara yönelik dinî bilgiler verilmekte, perşembe ve cuma günleri hatim ve sohbet amacıyla düzenli olarak toplanılmaktadır. Araştırma yaptığımız dönemde Süleyman Efendi cemaatinin siyasi meselelere dâhil olması nedeniyle bazı erkeklerin eşlerine söz konusu faaliyetlere katılmalarına izin vermedikleri ifade edilmiştir.

C) İSLAM'IN TEMEL İBADETLERİYLE İLGİLİ BULGULAR

1) Namazla İlgili Tutumlar

Muhacirler arasında namaz ibadeti önemli bir yer tutar. Abdestli gezmek ve namazı aksatmadan kılmak önemlidir. Namaz kılan kişi tam bir dindar olarak görülürken, namaz kılmayan kişiler dinden uzak kabul edilerek toplumdan dışlanmaktadır. Namaz kılmayan kişilere halk arasında "beynamaz" denir. Beynamaz olan kişilere kız verilmek istenmez. Beynamaz olan kişiyle alışveriş yapılması "haram" olarak görülür. Ancak

---

²⁹ Şaban Sitembölükbaşı, "Süleyman Efendi Cemaati", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2012, C. 41, s. 377.

namaz kılmayan kişiyle alışverişin yasak olmasıyla ilgili bir hüküm İslam dininde yoktur.³⁰ Beynamazla ilgili maniler halk arasında oldukça yaygındır.

Beynamazın yüzüne bak

Köpeğinki ondan pak

Beynamaz ne Mel'un

Beynamazlar üçer beşer

Şeytan yüzüne işer

Beynamazın kızını alma

Getirirler dizin dizin

Beynamaza kızını verme

Götürürler sürün sürün

Bu manilerde anlatılmak istenen dindar kızın namaz kılmayan bir kişiyle evlendirildiğinde dinden uzaklaşmasının, namaz kılmayan, dinden uzak nesillerin yetişmesinin engellenmesidir. Ancak son zamanlarda bu bakış açısının değiştiğini söyleyen yaşlılar artık ailelerin “Belki bu vesileyle beynamaz kişi namaz kılmaya başlar, bu durum hayra vesile olabilir” düşüncesiyle beynamazla evliliğe ılımlı baktıklarını söylemektedirler.

Muhacirler yerli halk tarafından dindar hatta bazı dini noktalarda tutucu olarak tanımlanmaktadır. Muhacirler ise kendileri için “çok namazlı, abdestli insanlar” tanımlamasını yapmaktadır. Namazın diğer ibadetlere göre neredeyse dinin tamamı gibi görüldüğü gözlemlenmiştir. Toplum içinde dolaşan bir anlatıya göre, bir kızı babası üç sene isteyen bir kişiye vermemiş. Daha sonra kızını isteyen delikanlıyı cemaatle namaz kılarken gördüğü için evlenmelerine izin vermiştir.

Aileler çok küçük yaşlardan itibaren çocuklarını namaza alıştırmakta, hatta sabah namazına kalkmayan çocuğun tekmeyle bile olsa kaldırılması gerektiğini söylemektedir. Bu durumu çocuğa yönelik bir şiddet olarak değil, ahiret hayatında kolaylık yaşaması için namaz ibadetine alıştırmaya yönelik olumlu bir uygulama olarak telakki etmektedirler. Halen daha genç nesil aileleri tarafından aynı eğitime tabi tutulduklarını, dede ve nenelerinin ise namaz kılma konusunda daha baskıcı ve ısrarcı olduklarını

---

³⁰ Ali Bardakoğlu, “Hukuki ve Ticari Hayat”, *İlmihal-II-İslam ve Toplum*, C.2, 23.b., Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015, s.365-376

belirtmektedirler. Özellikle orta yaş ve yaşlı kesimden olan muhacir aileler bu şekilde eğitim vermekten memnun olduklarını ve ailelerine kendilerini dindar olarak yetiştirdikleri için daima dua ettiklerini belirtmektedirler.

İslam dininde namaz çeşitleri arasında bulunmayan³¹ Kabir Nur namazı yöre halkı tarafından vacip bir namaz olarak görülmekte ve düzenli olarak akşam namazından sonra kılınmaktadır. Kabir nur namazı kılan kişinin kabir azabı çekmeyeceğine inanılmaktadır.³²

Nafile namazlardan kuşluk ve evvabin namazı vakit namazları gibi görülür ve düzenli olarak kılınmasına dikkat edilir. Mübarek gün ve gecelere özgü Beraat gecesini namazı gibi namazlar özellikle kılınmaya çalışılır. Bu zamanlar yılda bir kez geldiği için beş vakit namazdan daha fazla ehemmiyet verilir.

Cemaatle namaza katılmak ilk nesilde namazın olmazsa olmaz şartlarından olarak telakki edilmekte, elektriğin olmadığı zamanlarda dahi çıra ile ateş yakılıp camiye gidildiği anlatılmaktadır. Hala daha yaşlı kesimdeki erkeklerin evde namaz kılmayı dinen doğru bulmadıkları, çevresindekilerin yardımıyla camiye giderek (vakit namazlarda dâhil olmak üzere) cemaatle namaza katıldıkları görülmüştür.

İlk iki nesil muhacirlerde cemaatle namaz kılmak yaygın haldeyken zamanla cemaatle namaza katılan kişilerin sayısında düşüş olduğu ifade edilmiştir. Aşağıdaki tabloda Erzin ilçe müftülüğünden alınan bilgilere göre cemaatle beş vakit (günlük) namazlara ve Cuma namazına namaza katılan kişi sayıları verilmiştir.

Tablo 2. 2016 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından camilerin doluluk oranıyla ilgili yapılan istatistik raporu

	Vakit Namazlar	Cuma Namazı
Kızlarçayı Merkez ve Yeni Mescit Cami	31	280
Kuyuluk Cami	13	80

³¹ Yunus Apaydın, "Namaz-Oruç", *İlmihal-I: İman ve İbadetler*, C.1, 23.b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015, s.223-224

³² Sümeyye Nergis Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.100

Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerinin nüfus bilgilerini Tablo.1’de verilmiştir. Bu rapora göre sahip olduğu nüfusa kıyasla Kızlarçayı ve Kuyuluk Muhacir köylerinde camilerdeki vakit namazlarına katılım oranının düşük olduğu görülmektedir.

Namaz kılma oranı yaşlı kesimde daha fazladır.³³ Bu duruma benzer şekilde diğer ibadetleri yerine getirme oranında genç neslin dini hassasiyetinde azalma olduğu, dini konularda daha serbest davrandıkları gözlemlenmiştir. Göç eden ilk neslin ikinci nesle göre daha dindar olduğu bilgisine Türkiye’nin diğer bölgelerindeki Bulgaristan muhacirlerinde de rastlanmıştır.³⁴ Bunun en önemli sebebinin Bulgaristan’dan Türkiye’ye göçten ziyade Cumhuriyet’in ilk yıllarında siyasi iktidarların dindar halkın dini yaşayışına, giyim tarzına karşı uyguladığı baskı politikası ve bunun sonucunda dini bilgidan uzaklaştırılmış nesillerin ortaya çıkması olduğu görüşmeciler tarafından ifade edilmektedir.

2) Cuma Günü İle İnanç ve Uygulamalar

Cuma günü dinen kutsal kabul edilen zamanlardandır.³⁵ Muhacirler arasında da cuma gününe verilen önemi ortaya koyan inanç ve uygulamaların, ilahi ve manilerin olduğu görülmüştür. Cuma günleri Müslümanların bayramı olduğu için, “Cuma günü hiçbir iş yapılmaz, çalışılmaz,” denir. Köylüler cuma günleri akraba ziyaretine, misafirlğe, gezmeye gider, misafir kabul eder. Hatta bir cuma Kızlarçayı köyünün sakinlerinin Kuyuluk köyüne, diğer cuma Kuyuluk köyü sakinlerinin Kızlarçayı köyüne toplu gezmelere gittikleri anlatılmaktadır.

Cuma gecelerinin önemini vurgulayan maniler yaşlılar tarafından sözlü kültür olarak dilden dile yeni nesle aktarılmaktadır:

Hu hu dervişler

Hak yoluna durmuşlar

Hak yolunda bir kuyu

İçinde zezem suyu

Eğilmişler içmeye

Kanat germiş uçmaya

³³ Kuş, *Erzin İlçesi’nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.100.

³⁴ Menteş, *Bulgaristan Türklerinin Dini Eğilimleri ve Sorunları (1889-1990’da Lüleburgaz’a Yerleşenler Örneği)*, s. 93.

³⁵ Hayreddin Karaman, “Cuma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1993, C.8, s. 85-89.

Her kanatta bir huri

Hurilerin hicazı

Bugün Cuma gecesi

Lâ İlahe İllallah

Cuma günü ibadetle geçirilmeye çalışılır, ölen kimseler için dualar edilir. Ayrıca ruhların evleri dolaştığına inanıldığı için cuma akşamları ölmüşlerin ruhlarına Kur'an ve mevlit okunur.

Cuma gecesi ruhların evleri gezdiğine ve dışarıda asılı çamaşır gördüklerinde, "Bu evde de mi cenaze var," dediği söylenir. Bu inançtan dolayı cenaze olan evde çamaşır dışarıda bırakılırken, cenaze olmayan evde akşam ezanından sonra dışarıya çamaşır serilmez.

Eşi ölen adamın karısının ruhu cuma geceleri kocasını görmeye geldiğine inanılır. Adam tekrar evlenmişse ölen karısının ruhunun geldiğinde, evde başka kadın olduğu için eve giremeyeceğine, kapıdan dönüp gideceğine inanılmaktadır. Bekârken ölen kadının ruhu her cuma akşamı anne babasının evine ziyarete gider. Ruhun ölmeden önce yaşadığı evi ziyaret etmesiyle ilgili inançlar genellikle ölen kadın etrafında şekillenir. Erkekten ziyade kadının ruhunun kocasını, evlatlarını ve anne babasını görmesi söz konusudur. Bu inanıştaki kadının rolü ve eski Türk aile geleneğinde kadının statüsü arasında bağ kurmak mümkündür. Zira kadın eski Türklerde ailenin direği olmasıyla, eşine karşı sadakati ve çocuklarına bağlılığıyla ön plandadır. Muhacir inancındaki kadın figürü Türk aile geleneğindeki ailenin kurucusu, eşine ve çocuklarına bağlı kadın figürüyle uyuşmaktadır. Kadının aileyi koruyan, bir arada tutan yönü Türk kültürüne sahip, İslam dinini benimseyen muhacirlerde öldükten sonra dahi kadının ruhunun eve olan bağlılığı şeklinde görülmektedir.³⁶ Bu durum muhacirlerin inanç motiflerini oluşturan temel unsurlarda dini kimlikleri kadar milli kimliklerinin de etkili olduğuna işaret etmektedir.

3) Diğer İbadetlerle İlgili Tutumlar

Muhacirler diğer ibadetlerde olduğu gibi oruç ibadetinde de son derece hassas olduklarını belirtmektedirler. Özellikle 50-70 yaşları arasındaki muhacirlerin sadece farz olan Ramazan orucunu tutmakla yetinmeyip üç ayların her gününü oruçlu geçirdikleri

---

³⁶ Latife Çimen Kavaklı, *Türk Ailesinde Karar Verme Mekanizmaları ve Kadını Rolü*,(Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s.32-36

görülmektedir. Oruç tutmaya çocukluktan itibaren başlanır. Orucu kazaya bırakmak hoş karşılanmaz. En zor şartlarda bile orucun bırakılmaması gerektiği söylenir. Göçmenler çocukluklarında yazın hasat esnasındaki dahi oruç tuttıklarını anlatmaktadırlar. Oruç tutmayan kişi toplum tarafından kınanır. Müslüman olmayan, oruç tutmayan ve muhacir olmayan kişilere kız verilmek istenmez. Bu uygulamada dini ve etnik kimliğin muhacir alt kültüründe birlikte değerlendirildiği görülmektedir.

Ramazan'da çok kişiyle iftar yapmanın bereketi arttıracığına, bir başkasıyla iftarını paylaşmanın çok büyük sevap olduğuna inanılır. Erkekler Ramazan ayında camiye yemek götürür. Cemaatle birlikte iftar yapılır. Ardından teravih namazı hep birlikte kılınır. Bu uygulama Ramazan boyunca her gün devam eder. Camilerin Diyanet'e bağlı resmi bir kurum haline gelmesi, aile ile yapılan iftarların daha yaygınlık kazanması gibi sebeplerden ötürü günümüzde camiye yemek götürme uygulaması devam etmemektedir. Bu uygulamanın şekil değiştirdiği de söylenebilir. Zira toplu iftarlara verilen değer hala devam etmektedir. Köyde maddi durumu iyi olan aileler köy halkına iftar verip mevlit okutmaktadır.

İslam dinine göre zekât vermek Allah'ın Müslümanlara farz kıldığı temel ibadetlerdendir. Zekât fakirin hakkıdır. Aynı zamanda zekâtın sosyal yaşamı güçlü kılan, ekonomik olarak toplumu dengede tutan, topluma dini ve ahlaki değerler katan pek çok faydası vardır.³⁷

Muhacirler zekât verme konusunda oldukça dikkatlidir. Zekât verilmezse malın bereketinin Allah tarafından alınacağına, o malın bir hastalık veya musibet şeklinde aileden çıkacağına inanılır. Halk arasında zekât vermek kadar zekâtın hangi vasıflara sahip kişilere verileceği konusu da önemlidir. Dinine, ibadetlerine dikkat etmeyen kişiler halk tarafından yadırganır. Bu kimselere zekât, fitre, öşür verilmez. Öşür, İslam fihhına göre toprak ürünlerinin zekâtı olup hükmü farzdır.³⁸ Cumhuriyet'in ilanından sonra 1925 yılında öşür vergisi kaldırılmasına rağmen muhacirler tarafından halen verilmektedir.³⁹ Ancak yeni nesilde öşür vermenin azaldığı belirtilmiştir.

---

³⁷ Mehmet Erkal, "Zekat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi , 2018, C.44, s. 197

³⁸ Mehmet Erkal, "Öşür", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi , 2018, C.34, s. 97

³⁹ Ahmet Tabakoğlu, "Öşür", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi , 2018, C.34, s. 100-102

Kurban, sembolik bir sununun dinsel veya kutsal amaçlarla üstün varlığa sunulmasıdır.⁴⁰ Eski Türklerde çocuk sahibi olma, teşekkür amaçlı hediye sunma, düğünlerde, hastalık veya farklı musibetlerden kurtulma amacıyla kurban sunma uygulamaları vardır. Eski Türk geleneklerinde kurbanın temelinde, “Senin için ben bir şey vereyim, sende karşılığında bana istediğimi ver,” anlayışı yatmaktadır.⁴¹ Eski Türk kültürünün etkilerinin İslamiyet’ten sonra kurban ibadeti ve adak adama ritüelleri üzerinde görüldüğü söylenebilir. Bulgaristan muhacirlerinde Türk kültürü ve dini inançlarının birleşmesiyle türbelere adak adama, çocuk sahibi olmak, dilekleri yerine geldiği takdirde teşekkür etmek amacıyla kurban kesme ritüeline rastlanılmıştır.

Kurban kesmek Erzin ilçesinde ve muhacirler arasında yapılan yaygın ibadetlerdendir. Kurban etinin şifa olduğuna inanılır. Nazar ve kötü ruhlardan korunmak amacıyla kurban kanından alın bölgesine sürülür. Ayrıca ziyaret yerlerinde kurban kesimi yaygındır.

Tarih boyunca bütün inançlarda kutsal olan yerler ziyaret edilmiştir. Evrensel, milli ve kabileci dinlerin hemen hemen hepsinde hac ibadeti mevcuttur.⁴² Hac İslam’ın temel şartlarından olan gücü yetenlerin yerine getirmesi gereken farz bir ibadettir. Umre ise peygamberimizin uygulaması olan müekked bir sünnettir.⁴³

Yörede hacca veya umreye gidecek kişiler köylülerle vedalaşır, helallik ister. Hacca veya umreye gidecek kişilerin evine komşuları ve akrabaları ziyarete gelir. Hacı adaylarına Mekke ve Medine de kullanması için tespih ve Kur’an-ı Kerim verilir. Ülkemizin pek çok yöresinde olduğu gibi⁴⁴ hacca gidecekler bir şenlik havası içinde yolcu edilir.

Hacca gidecek kişiler hatim için cüz dağıtır. Cüz okuyacak kişilerde buna mukabil dileklerini ve dualarını bir kâğıda yazıp verir. Kişi hacca gittikten sonra bu duaları açıp orada okur. Böylece kâğıda yazılan duaların kabul olacağına inanılır.

---

⁴⁰ Gürbüz Erginer, *Kurban Kurbanın Kökleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.18

⁴¹ Erginer, *Kurban Kurbanın Kökleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri*, s.19.

⁴² Ömer Faruk Harman, “Hac”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C.14, s. 382

⁴³ Ömer Nuhu Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul: Ravza Yayınları, 2015, s.377

⁴⁴ Örnek olarak bkz. Mehmet Bayyigit, *Sosyo-Kültürel Yönleriyle Türkiye’de Hac Olayı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, s. 122.

Hac dönüşünde hacı olan kişiler ziyaret edilir. Hacdan gelenler misafirlere zemzem ve hurma ikram eder. Ayrıca hacı ziyaretine gelenlere tespih, misvak, sürme ve takke gibi hediyelikler dağıtır. Hacdan gelenlerin avuçlarının içi hem saygı göstermek hem de mübarek topraklardan geldiği için şifa niyetiyle öpülür.⁴⁵

Zemzem içilmeden önce edilen duanın kabul olacağına inanılır. Zemzem suyu ayağa kalkılıp kibleye döndükten sonra üç yudumda içilir. Köylüler dileklerinin kabul olması için hacca gidecek kişilerden bazı isteklerde bulunulur. Gücü yetenlerin kesinlikle umreye gitmesi gerektiği söylenir. Gücü olduğu halde umreye gitmeyen kişilere hoş bakılmaz. Umreye giden kişiler hacca giden kişilerle aynı statüde görülür.

Muhacirler arasında “Hacı olan kişiler artık günah işlemez, kötü konuşmaz,” denir. Hacı olan kişiler halk arasında daha farklı bir statü kazanır. Günahsız derecesinde diğer kişilerden üstün görülür. Toplum içerisinde farklı bir statü kazanmayı sağlaması açısından hac ve umre ritüelleri geçiş dönemi uygulamalarındandır.

D) GÜNDELİK HAYATLA İLGİLİ BULGULAR

Muhacir halkın Bulgaristan’dan göç etmelerinin temel sebebini kendilerinden sonra dindar nesiller bırakma, dinlerini ve milli kimliklerini koruma arzusu oluşturmaktadır. Anlatılanlara göre düşman askerlerinin kadınlarıyla zorla dans etmek istemesi ve Türklere karşı yapılan zulümler üzerine 1880’lerden itibaren ilk göç hareketi başlamıştır.

Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerindeki muhacirlerin geneli Hanefi mezhebine mensuptur. Özellikle Bulgaristan’dan gelen ilk neslin tarikat bağlarının olduğu söylenmektedir. Nakşibendilik ve Kadirilik yaygın olanlarıdır. Görüşmeciler tarafından babalarının, dedelerinin kendilerine akşamları Yazıcıoğlu Mehmet tarafından yazılan *Muhammediye* kitabını okudukları, peygamber kıssaları ve dini menkıbeler anlattıkları aktarılmıştır. Muhacirlerin dini bilgi, örf ve adetlerinde sözlü kültürün etkisi yoğun olarak görülmüştür. Halen daha yeni nesle dini inanç ve uygulamalar aktarılırken öncülüğü yaşlı kişiler yapmaktadır. Bulgaristan’dan gelen ilk neslin eğitim düzeyinin ileri düzeyde ve kitabi bilgiye daha çok hakim olduğu, ikinci neslin ise kulaktan duyma bilgilerle dini

---

⁴⁵ Kuş, *Erzin İlçesi’nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.108.

öğrendiği ve öğrettiği, üçüncü ve genç neslin ise Diyanet'in çalışmalarıyla yeniden kitabi bilgilere dönüş yapma çabasında olduğu gözlemlenmiştir.

Görüşmeciler muhacirlerin dindarlık düzeylerinin yüksek olmasından dolayı dedelerinin “hoca” ve “şih” denen kimseler olduğunu ve kendi çocuklarının da imam olmasına önem verdiklerini ifade etmiştir. Bulgaristan'da özellikle belli dönemlerde “hocalar” dini konularda söz sahibiydi. Bulgaristan Türkleri ve Türkiye'ye göç eden muhacirler arasında halen imamlığa değer verildiğini söylemek mümkündür.⁴⁶

İnceleme alanımızda din eğitimi özellikle yedi yaşından itibaren, baskı şeklinde de olsa aileler tarafından verilmektedir. Çocuğu dindar olmayan ailenin ahirette bundan dolayı hesaba çekileceği anlayışı hakimdir. Dindarlıklarını korumak için göç eden muhacirler haram ve helaller konusunda çok dikkatli olduklarını ifade etmiştir. Örneğin içki içmek haram olduğu için kesinlikle istenmez. “Muhacir kişi içki içmez,” denir.

*Foto 5. Evin dışına
yapılan tuvalet
(Kuyuluk Köyü)*

İslam dininde sünnet olan birtakım davranışlar muhacir kültürü içinde yaşam tarzı haline geldiği gibi bunun etrafında bir inanç ve uygulamalar ağı oluşmuştur. Örneğin, yemek sağ el ile yenir, sol elle tuz atılmaz. “Sol elle yemek yersen şeytanda seninle yemek yer,” denilir.

⁴⁶ Menteş, *Bulgaristan Türklerinin Dini Eğilimleri ve Sorunları (1889-1990'da Lüleburgaz'a Yerleşenler Örneği)*, s.90-91.

Evin içinde tuvalet olması mekruh ve haram sayılır. Bu sebeple Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerinde tuvaletler evin dışında müstakil yapılar şeklindedir. Günümüzde bu inançta bir azalma olduğu, evlerin içine ilave olarak tuvalet eklendiği de gözlemlenmiştir. Bunun sebebi evlerin mimarisindeki değişim, ev dışında tuvalet kullanımının zor olması gibi pratik sebeplerdir. Ancak tuvaletler ev içine alınmış olsa da tuvaletin kapısını açık bırakmak hoş karşılanmamaktadır. Açık bırakılan tuvalet veya banyodan hastalık yayıldığı söylenmektedir.

1) Giyim

Kadınların vücut hatlarını belli eden kıyafetleri giymesi günah sayıldığı için bol kıyafetler ve geniş örtüler kullanılır. Yabancı yerlere gidilirken ‘izar’ denilen siyah çarşaf giyilir. Gelin olan kızlar gelinliğin üzerine izar giyer. Gündelik olarak şalvar, gömlek ve yelek giyilir, yazma takılır. Yazmanın üzerine ayrıca beyaz geniş bir örtü takılır. Bu geniş örtüye ‘namaz örtüsü’ denir. İzar, şalvar, namaz örtüsü ve Kur’an-ı Kerim kızların çeyizine muhakkak konur. Etek giymek haram olarak görülür. Etek yerine şalvar giyilmesi istenir. Gelin olacak kıza saten şalvar giydirilir. Artık etek giyilmesine karşı olumsuz tutum pek kalmamakla birlikte şalvar halk arasında hala yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kadının göğüsleri ve iman tahtası denilen kemiklerin gözükmemesine dikkat edilir. Eğer kadının bu bölgelerini yabancı erkekler görürse ölüm anında zor can vereceğine inanılır ve “Azrail gelince can veremezsiniz,” denir.

Erkekler sarık takmanın sünnet ve sevap olduğuna inanmaktadır. Başına takke, halk arasındaki ismiyle ‘terlik’ takmadan gezen kişiler hoş karşılanmaz. İlk nesil muhacirlerin başlarında sarık, bellerinde dokuma kuşak sardıkları ve böyle yapmayanların sofraya dahi oturtulmadığı, toplum tarafından dışlandığı anlatılmaktadır. Bir dönem siyasi nedenlerle takke takmalarının engellendiği ve bundan dolayı şapkasız dışarı çıkamadıkları dile getirilmiştir. Sarık takma uygulaması yeni nesilde azalmaya başlasa da halen yaşlı ve orta yaş grubundaki erkeklerin takkeyi sık olarak taktıkları gözlemlenmiştir.

Foto 6. Kuyuluk Köyü'nde geleneksel kadın ve erkek kıyafeti

2) Mübarek Gün ve Geceler

a) Bayramlar

İslam'da Ramazan ve Kurban olmak üzere iki dini bayram vardır.⁴⁷Yörede bu iki bayram arasında düğün yapmak uğursuzluk sayılır. “İki bayram arasında düğün yapanın çocuğu olmaz,” denir. Çocuğu olsa dahi bir sakatlığının olacağına inanılır. Nikâh kıymak gerekirse de bayramdan önceki gün kıyılması gerekmektedir. Çalışma şartlarının değişmesi, şehir dışı evliliklerin yaygınlaşması gibi nedenlerle bu inanç değişmeye başlamıştır. Az da olsa iki bayram arasında düğün yapılmaktadır.

Ramazan bayramında bayram namazına gitmeden önce şekerli bir yiyecek alıp yemenin sevap olduğuna inanılır. Yöre halkı bayramda şekerli yiyecek pişirmenin sevap olduğuna inandığı için bayram sabahlarında genellikle sütlaç yaptıklarını ifade etmiştir. Arife günü Ramazan bayramına hazırlık olarak halk arasında “Ramazan kömbesi”

⁴⁷ İbrahim Bayraktar, “Bayram”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, C.5, s.259

denilen tatlı türünde yöresel bir yiyecek yapılır,⁴⁸sadaka ve sevap niyetiyle komşulara dağıtılır, bayram ziyaretine gelen misafirlere ikram edilir.

Özellikle Kurban bayramında imsak vaktinden bayram namazı kılınana kadar (bayram günü sabah kahvaltısına kadar) oruç tutulur. “Kurban bayramında kahvaltıyı etle yaparsan o günü oruçlu geçirmişsin gibi çok sevap alırsın,” denir. Hala devam eden bu inançtan dolayı hemen hemen her aile Kurban bayramında namazdan kahvaltı vaktine kadar oruçlu gibi davranmakta ve ilk kahvaltısını kurban etiyle yapmaktadır.

Ölen çocukların ruhlarının bayram sabahı annelerinin elini öpmek için geleceğine inanılır. Bu inançtan dolayı çocuğu ölen kadın arife akşamı eline kına yakmaz. Cuma ve Bayram akşamları ölmüşlerin ruhları için helva pişirilir, “Mübareğin kokusundan dolayı mevta acılarını unuttur,” denir.

Halen Orta Asya’da Türkmenistan’da devam eden bir adet aynı inançla Erzîn’de de görülmektedir.⁴⁹ Buna göre, bayramlarda genç kızlar salıncak kurar. Salıncakta sallandıkça günahlarının döküldüğüne inanılır. Ayrıca bunun eğlence amacıyla da yapıldığı belirtilmiştir.

b) Aşure Günü

Muharrem ayının onuncu gününde kutlanan Aşure’nin kaynağı hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan en temel iki görüşe göre Hz. Musa’nın Firavun’un zulmünden veya Hz. Nuh’un tufan sularından kurtulması anısına Aşure kutlanmaktadır.⁵⁰

Aşureye muhacirler arasında “Selamet Çorbası” denilmektedir. Çorbaya bu ismin verilmesinin sebebinin Nuh tufanından sonra Cudi dağına oturan geminin içinde bulunanlara Hz. Nuh’un bütün erzakları toplatıp bir çorba yaptırması ve inananların tufandan ve açlıktan kurtulup selamete çıkmaları olduğu anlatılmıştır.

Aşure yapmanın bolluk ve bereket getirdiğine inanılır. Meyve vermeyen ağaçların dibine aşure dökülürse meyve vereceğine inanılır.⁵¹Aşure ayında hiç bir şey yapmaya gücü yetmeyen kişinin -bereket için- en azından zamanında en azından küçük bir cezve

⁴⁸ Ağırman, *Bütün Yönleriyle Erzîn*, s.143-144.

⁴⁹ Bkz. Vejdi Bilgin, “Gelenek ve Din: Türkmenistan’ın Dinî Hayatında Geleneğin Rolü,” *Marife*, Yıl:5, Sayı:2, Güz, 2005, s. 111.

⁵⁰ Yusuf Şevki Yavuz, “Aşura”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, C.4, s. 24-25.

⁵¹ Kuş, *Erzîn İlçesi’nde Sosyal, Kültürel, Dinî Hayat ve Din Eğitimi*, s.106.

içinde aşure pişirip kuşlara vermesi tavsiye edilir. Az miktarda da olsa selamet çorbası pişirmek bir sevap ve zorunluluk olarak görülmektedir. Muharrem ayı dışında kandil günlerinde de aşure yapılıp dağıtılır.

c) *Üç Aylar ve Kandiller*

Hz. Peygamberin sünnetinde olması dolayısıyla dini kültür ve gelenekte üç aylar denilen Recep, Şaban ve Ramazan'a ayrı bir önem atfedilmektedir. İçerisinde Regaip, Miraç, Berat ve Kadir geceleri olması dolayısıyla bu aylarda yapılan ibadetlere daha çok dikkat edilmektedir.⁵²

Dini literatürdeki yerinden dolayı halk arasında bu aylara daha fazla önem verilmektedir. Halk arasında “üç aylar orucu” denilen bir tabir yaygınlık kazanmıştır. Ancak üç ay kesintisiz oruç tutan kişiler artık azalmış durumdadır. Üç aylar girince köyde her gün bir evde yemek verilir, mevlit okutulur. 20-30 yıl öncesine kadar aktif halde devam eden bu uygulama günümüzde azalmıştır. Azalmanın sebebi artık komşuluk bağlarının eskisi kadar kuvvetli olmaması, köy nüfusunun artması ve köye dışardan gelen farklı kültürdeki gelinlerin ve ailelerin yerleşmesidir. Ancak yine de üç aylara verilen değerle devam ettiği de gözlemlenmektedir. Zira aileler çocuklarına Recep, Şaban ve Ramazan isimlerini bu aylara ithafen sıklıkla vermeye devam etmektedir. Bu aylarda camilerde lokum dağıtma, Kur'an okuma, kadınlar arasında dini sohbet ve toplantılar diğer zamanlara göre daha yoğun yapılmaktadır.

Kandil uygulaması ismini II. Selim döneminde mübarek gecelerde camilerin kandillerle aydınlatılıp süslenmesinden dolayı almıştır. Kandiller Mevlit, Regaip, Miraç, Berat ve Kadir gecesidir. İsim olarak kandiller halk arasında Arapça gece manasına gelen “leyle” eklemesi yapılarak “leyle-i kadr” şeklinde kullanılmaktadır.⁵³

Kandil geceleri diğer günlerden farklı olarak görülür ve yapılan ibadetlere daha çok dikkat edilir. Günlük farz namazlara nazaran camilerin doluluk oranları mübarek gecelerde daha fazladır. Halk arasında kandillerde tespih namazı kılınması bir zorunluluk olarak telakki edilmektedir. Toplum tarafından bu namazı kıldırın imamların tespih

---

⁵² M.Kamil Yaşaroğlu, “Üç Aylar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2012, C.42, s. 276.

⁵³ Nebi Bozkurt, “Kandil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2001, C.24, s. 300-301

namazı kıldırmayanlardan daha iyi görüldüğü gözlemlenmiştir. Ayrıca Beraat kandilinde yüz rekât namaz kılanın cennette yüz köşkü olacağına inanılır.

Mübarek gün ve gecelerde bir takım farklı olayların yaşandığına inanılmaktadır: Kadir gecesinde namaz kılan bir adam duaların kabul olduğu bir sırada secdeden kalkar. Çevresine baktığında tüm ağaçların secdeye kapandığını görür ve “Allah bu mucizevi olayı bana gösterdi, kavak ağaçları bile yere yatmış,” der. Bunu demesiyle ağaçlar yerden kalkar, tekrar dik hale gelir. İnanışa göre, adam eğer bu sözü söylememiş olsaydı bu mucizevi olayı seyretmeye devam edecekti. Zira halk arasında keramet, mucize gibi olayların açıktan söylendiğinde ortadan kaybolacağına inanılmaktadır. Bu olaya benzer şekilde Kadir gecesinde ağaçların secde etmesiyle ilgili anlatılara Anadolu’nun farklı bölgelerinde de rastlanılmaktadır.⁵⁴

Kadir gecesinde yapılan dua kabul olup göz perdesinin kalkacağına, böylece o gece gerçekleştiği düşünülen mucizevi olayların görüleceğine inanılır. Bundan dolayı kadınlar bir evde toplu halde dua eder ve sabaha kadar namaz kılar.

Kadir gecesinin bazı anlarında gökyüzünün açık ve pırl pırl olup sırlı alanların görüldüğüne inanılır. Kadir gecesinin sabahında gökyüzünün daha farklı şekilde aydınlandığına inanıldığı için sabaha kadar uyanık olmaya gayret edilir. Bazı kişiler Kadir gecesinde toprağa nur yağdığına ve toprak kazıldıkça bu parıltılı ışıkların görüldüğüne şahit olduklarını anlatmaktadırlar.

3) Ziyaretlerle İlgili İnanç ve Bulgular

a) Türbe Ziyaretleri

Atalar kültü ölen atalara kurban sunma, onları tazim amaçlı yapılan inanç ve ritüellerdir. Atalar kültüründe “ölüler kültü”nden farklı olarak ölen her kişi saygı gösterilmez yalnızca saygı duyulmaya layık olan ataların ruhları kült konusudur.⁵⁵ Buna benzer şekilde türbelerin de ölen her zat için değil evliya, salih kişi veya şehit olduğu söylenen kişiler için yapılması dikkat çekicidir.

⁵⁴ Melda Medine Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2017, s.145.

⁵⁵ Harun Güngör, “Eski Türklerde Din ve Düşünce”, *Türkler*, ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, C.3, 2002, ss. 467-468

Ziyaret ritüellerinde türbelerde görülen genel formlar şöyle sıralanabilir: Türbeyi selamlama, Kur'an ve dua okuyup ardından dilekte bulunma, türbenin etrafında dönme, bez bağlama, el sürme, taşından, toprağından, mevcutsa etrafında bulunan sudan şifa amacıyla alma, adak adama, dileğın gerçekteştiğı takdirde tekrar türbeyi teşekkür için ziyaret etme ve kurban kesme.⁵⁶

Erzin'de özellikle bayramlarda, Cuma ve kandil gecelerinde türbeler sıklıkla ziyaret edilir. Yörede bulunan türbeler aşağıda verilmiştir:

Şeyh Abdino Türbesi

Türbe Erzin ilçesinin Kara Mustafalı mezarlığında bulunmaktadır. Türbe içinde "Bağdatlı Derviş Osman" adlı bir zat daha bulunmaktadır. Şeyh Abdino'nun aslen Palu'lu veli bir zat ve döneminin kutbu olduğu söylenmektedir. Osmanlı'ya isyan eden Adana – Dört Yol çevresindeki Ermenilere karşı direnmiş, halktan destek istemiş ama beklediğı desteğı görememiştir. Ermeniler tarafından 1912 yılında 12 arkadaşıyla birlikte idam edilmiştir.⁵⁷

Bu zatın Erzin halkından beklediğı yardımı göremediğı için yöre halkına beddua ettiğı, bundan dolayı manevi faydası ve bereketinden ilçenin mahrum olduğu halk arasında anlatılmaktadır. İlçe'nin dini, sosyal, ekonomik yönden yeterince gelişememe sebebinin bu zata yapılan haksızlık olduğuna inanılmaktadır.

Foto 7-8: Şeyh Abdino Türbesi'nin Girişi ve Şeyh Abdino'nun sandukası

⁵⁶ Ali Köse, Ali Ayten, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, 2.b. , İstanbul: Timaş Yayınları, 2018, s. 112-113

⁵⁷ Mehmet Fikri Metli Dede, <http://metlidede.blogspot.com/2015/08/birecikli-seyh-abdinoks.html> , (14.06.2019)

Muhacirler Şeyh Abdino türbesine şifa amacıyla gitmektedir. Köy sakinlerinden bir kadın yaşadığı sıkıntılı durumun geçmesi için Erzin'deki Abdino türbesine gittiğini, türbenin etrafında üç kez dönerek dua ettiğini söylemiştir. Ayrıca yöre halkı özellikle Perşembe günü çocuklarının olması, kısmetin açılması, dileklerinin yerine gelmesi için burayı ziyaret etmekte, türbenin etrafına bez bağlamaktadır.⁵⁸

Kuyuluk köyünde bulunan derede Şeyh Abdino'nun kardeşinin türbesi olduğu söylenir. Denilen bölge ağaçlık, taşlık haldedir ve belirgin bir mezar taşı bulunmamaktadır. Bu bölgeye ziyaret amacıyla gidenler bulunmakla birlikte yatırım yeri net olarak belli değildir.

Asar (Azhar) Dede

Türbe Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerine 42 km. uzaklıkta "Mıgır Tepesi" denilen Amanos dağları üzerindeki bir tepede yer alır. Burada birkaç tane yan yana eski mezar bulunur. Asar dedenin yeri 1974 yılında Hasan İnce isimli bir şeyh tarafından tespit edilmiştir. Ancak burada bulunan mezarların hangisinin Asar Dede'ye ait olduğu hakkında tam bir bilgi mevcut değildir. Asar Dede'nin manevi olarak Kıbrıs Barış Harekâtı'na katıldığı söylenir.⁵⁹

Bu ziyarete yağmur yağmadığı zamanlarda gidilir. Kuraklık olduğu zaman köylüler aralarından dindar ve hatırı sayılır bir kimseyi Asar Dede türbesine gönderir. Giden kişi türbenin etrafından büyükçe bir taş alır ve susuzluğun yaşandığı bölgeye getirir. Getirilen taş bir torbanın içine konur ve bağlanır. İçinde taş olan torbanın ucuna ip bağlanır, ipin diğer ucu suyun kenarında bir yere bağlanarak sabitlenir. Köylüler hep birlikte yağmur duası yaptıktan sonra taş sudan çıkarılır ve getiren kişi tekrar Asar dede türbesine götürür. Eğer taş sudan alınmaz ve suda sürüklenirse yağın yağmurun durmayacağı ve taşın gittiği yere kadar sel olacağı söylenir. Ayrıca taşı getiren kişi taşı türbeye götürüp bırakmazsa başına bir musibet geleceğine inanılır.⁶⁰

⁵⁸ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.112.

⁵⁹ Gül İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret- Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s.75

⁶⁰ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret- Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.120.

Ziyaret Dede

Muhacirlerin “ziyaret” adını verdikleri yatırlar birkaç farklı yerde bulunmaktadır. Ziyaret denilen mekânların ortak noktası burada yattığı söylenen kişiler hakkında net bir bilgi olmamasıdır. Ayrıca bu mekânlarda tam bir mezar yeri tespit etmek mümkün değildir.

Foto 10. Kuyuluk Köyü civarında ziyaret edilen dere

Kuyuluk köyündeki ziyaretlerden birisi Kuyuluk deresinde, diğeri köyü çevreleyen dağın yüksek bir kısmındadır. Dağdaki yatırım bulunduğu yere “Ziyaret Tepe” denilmektedir. Bizzat Ziyaret tepeye giden köylüler artık bu yolun neredeyse kaybolduğunu, yokuş ve sert yamaçlardan dolayı çıkmanın zor olduğunu söylemiştir. Kuyuluk deresi içinde bulunan yatıra ise “Ziyaret Dede” denilmektedir. Ziyaret dedenin mezarı olduğu söylenen yer taşlık ve ağaçlık bir haldedir. Bu yatırlarda dualar edilir ve edilen duanın kabul olması için yatırım etrafında bulunan çalı veya ağaçlara bez bağlanır.

Köylülerin “ziyaret” diyerek gittikleri diğeri bir yatır Erzincan ilçesine 124 km. uzakta bulunan Hatay’ın Reyhanlı ilçesindedir. Buraya çocuğu olmayan kişiler gitmektedir. Dileklerini dileyip toprağa taş, çubuk veya sopa dikerlerse evlat sahibi olacaklarına inanılır.⁶¹

⁶¹ İnce, *Hatay’da Bulunan Ziyaret- Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.75.

Muhacirler köy ve ilçe dışındaki ziyaretlere de gitmektedir. Antakya Şenköy, halk arasındaki adıyla Şıhlar köyündeki yatırlar her iyiliğin umulacağı bir mekân olarak sıklıkla ziyaret edilir.

Taş Pınar Dede

Yatırın Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerine 15 km. mesafede bulunan yaylalık bir yerde olduğu söylenmektedir. Eskiden buraya aileler ile gidildiği, piknik alanına benzer geniş bir alan olduğu ifade edilmiştir. Ancak günümüzde yatırın yerinin kaybolmak üzere olduğu az sayıda kişinin Taş Pınar Dede denilen yeri bildikleri görülmüştür.

Kocadüz denilen mevkideki bu ziyaret yerine çocuğu olmayanlar gider ve bir beşik kurar. Beşiğin içerisine taş koyup sallar, ağlayarak dua ederlerse çocuklarının olacağına inanılır. Ziyarete giden bir kadın türbede yatan zat hakkında bir bilgisi bulunmadığını, sadece ziyaret dendiği için geldiğini ifade etmiştir. Yatır olduğu söylenen bu mekânda yatan zat hakkında tarihi bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Bayezıd-i Bistami Türbesi

İlk büyük mutasavvıflardan olan Bayezıd-i Bistami İran'ın Horasan eyaletinin Bistam köyünde dünyaya gelmiştir. Doğduğu yere nispeten Pir-i Bistam adıyla meşhur olmuştur.⁶² İran (Bistam) ve Suriye (Rakka)'de makamı olduğu bilinmektedir. ⁶³ Bu makamlardan üçüncüsü olan türbe Hatay ilinin Kırkhanlı ilçesinde Darb-ı Sak Kalesi üzerinde bulunmaktadır.⁶⁴ Muhacir köylerine 101 km. uzaklıkta, bir buçuk saatlik mesafededir. Beyazıd-i Bestami'nin türbesinin yanında Çoban Sadi Baba'nın türbesi bulunmaktadır.

Türbe halk arasında “Hz. Bestami Türbesi” olarak bilinir. Çocuğu olmayanlar çocuk sahibi olmak için türbeyi ziyaret eder. Bu ziyaretler sonunda erkek çocuğu olanlar “Bestami” ismini vermektedir. Muhacir köylerinde de bu sebeple Bestami ismi görülmektedir. Bunun dışında hastalıklara şifa, Allah dostunun himmetine nail olma gibi amaçlarla türbe ziyaret edilir.

---

⁶² Süleyman Uludağ, “Bayezıd-i Bistami”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, C.5, s.238-239

⁶³ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.72.

⁶⁴ Hatay Büyükşehir Belediyesi, <http://www.hatay.bel.tr/hatay/gezi-rehberi/gezilecek-yerler/beyazit-bestami-turbesi/>, (16.06.2019)

Foto 11. Beyazıd-i Bestami Türbesi

Türbede pazartesi, perşembe günleri ve kandil gecelerinde zikirler düzenlenir. Ayrıca özel zamanlar dışında da sıklıkla ziyaret edilmektedir. Ziyaretlerde Kur'an okunur, dualar yapılır. Mevlit okunur, tespihler çekilir ve hatim indirilir.

Bir türbeye gidip dilek diledikten sonra, "Allah'ım dileğim kabul olursa tekrar burayı ziyarete geleceğim," denir. Dilek kabul olursa oraya üç Cuma üst üste gidilmesi gerektiğine inanılır.⁶⁵ Aynı inanç ve uygulama Beyazıd-i Bestami türbesi için de geçerlidir.

Ashab-ı Kehf

Kur'an-ı Kerim'de Kehf Suresi'nin 9-26. ayetlerinde Ashab-ı Kehf kıssası geçmektedir. Ancak kıssanın geçtiği yer ve kişiler hakkında net bir bilgi yoktur. Bu belirsizlikten dolayı Ashab-ı Kehf'in yerinin farklı ülkelerde olduğu da söylenmektedir. Anadolu da ise Tarsus, Efsus ve Efes'te olduğu söylenmektedir.⁶⁶

⁶⁵ Köse ve Ayten, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, s.113.

⁶⁶ İsmet Ersöz, "Ashab-ı Kehf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, C.3, s.466-467

Muhacir köylerine 143 km. uzaklıkta olan Mersin ilinin Tarsus ilçesinde bulunan Ashab-ı Kehf'e halk arasında "Eshabil Kefh/ Yedi Uyurlar" denmektedir. Köylerden büyük arabalarla yapılan ziyaret hala devam etmektedir. Mülakat yaptığımız kadınlardan birkaçı bizzat kendilerinin de ziyarete gittiğini söylemiştir. Türbeye çocuğu olmayan kadınlar gider ve türbenin içerisinde bulunan boru şeklindeki delikten içeri girerler. Bu deliğin ucunun Kâbe'ye kadar ulaştığına inanılmaktadır. Türbe ziyaretinden sonra çocuğu olanlar erkek çocuklarına Ashab-ı Kehf'in halk arasındaki söyleyiş şekli olan "Eshabil" ismini verir. Küçük bir mağara şeklindeki bu yerde belli noktalara dilek dilemek için bez bağlanır ve bu taştan Allah rızası için çocuk istenir. Sık sık bayılma, epilepsi gibi rahatsızlıkları olan çocuklar şifa amacıyla götürülür. Çocuk türbenin etrafında yürütülür, türbenin yanına yatırılır.

Arıklı ve Şehit Türbeleri

Mersin'in Tarsus ilçesinde bulunan ve Kızlarçayı köyüne 122 km. uzaklıkta olan türbenin bir şehit mezarı olduğu söylenmektedir. Arıklı ismiyle bilinen ziyaret mahallinde cami yanında üç mezar bulunur. Muhacirler arasında bu mevki türbe olarak bilinip özellikle hastalıklara şifa amacıyla ziyaret edilse de burada yatan zatın kim olduğu hakkında net bilgi bulunmamaktadır. Halkın genellikle türbede yatan zatlar hakkında bilgilerinin olmamasına rağmen ziyaretlere gitmesi ziyaret fenomeninin muhacirler için önemini göstermektedir.

Arıklı türbesine benzer şekilde hayatı hakkında net bir bilgi bulunmamasına rağmen halk tarafından ziyaret edilen bir diğer yer ise Hatay'ın Arsuz ilçesinde bulunan Şehit Türbesi'dir. Muhacirler ve yerli halk arasında kâfirle savaşıp şehit düştüğüne inanılan ve ziyaret edilen yatırlardan bahsedilir.⁶⁷

Hız. Ukkâşe Türbesi

Ukkâşe b. Mihsan ilk Müslüman olan sahabelerdendir. Pek çok gazve ve seriyeye katılmış meşhur bir süvaridir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) cennetle müjdelediği

---

⁶⁷ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.55.

sahabeler arasındadır.⁶⁸ Gaziantep'in Nurdağı ilçesinde bulunan türbe muhacir köylerine 144 km. uzaklıktadır.

Hz. Ukkâşe' nin kabri ziyaret edildiğinde hac sevabı alınacağına inanılır. Çocuğu olmayanlar çocuk sahibi olmak için türbeyi ziyaret etmektedir. Halk arasında Hz. Ökkeşe Türbesi adıyla bilinmektedir⁶⁹. Buraya geldikten sonra çocuk sahibi olan aileler Hz. Ukkâşe'ye ithafen erkek çocuklarına “Ökkeş” ismini vermektedir. Türbenin içine bozuk para atıp dilekler dilenmektedir. Türbeye bez bağlanmaması, para atılmaması konusunda asılan uyarı levhaları bu uygulamaların biraz azalmasına neden olmuştur.

b) Hıdırellez Kültü

Anadolu'da yaygın olarak görülen Hıdırellez inancının tarihinin İslam ve Hristiyanlıktan önceki İlkçağ Anadolu, Mezopotamya, Orta Asya kültürlerine dayandığı ve bütün Doğu Akdeniz çevresindeki ülkelerde ayinler yapılarak kutlandığı bilinmektedir. Hıdırellez özellikle sulak ve yeşil alanlarda, bazen bir türbe etrafında kutlanmaktaydı. Bu konu Şeyhoğlu Sadrettin Mustafa'nın *Hurşidname'sinde* geçmektedir. Hurşid' in kendisi için ölen aşığına türbe yaptırdığı ve buraya Hıdırellez dediği kaynaklarda geçmektedir. Yine Hıdırellez kavramına mekânı kasteden manada “Hıdırlık” denildiği de görülmektedir.⁷⁰ Hıdırlık kavramı halen Hatay'ın Erzin ilçesinde de Hıdırellez türbelerinin bulunduğu mekânlar için kullanılmaktadır. Erzin ilçesi Kuyuluk köyünde çok yaygın olan Hıdırellezlerin Hızır İlyas, Taş Pınar Dede, Kel İbik isimlerinde üç kişi ya da üç kardeş olduğuna inanılır. Farklı sebeplerle buralara ziyaretlere gidilir. Ayrıca Hıdırellezlerin Kuyuluk köyü üzerinde bir şehit mezarı olduğu söylenmektedir.

Hıdırellez kelimesinin Arapçadan gelen “hadır, hadr ve Hıdr” şeklinde yeşilliği çok olan yer anlamına geldiği bilinmektedir.⁷¹ Hz. Muhammed'in (s.a.v.) “Hızır'a (Hadır-Yeşil) denilmesi, otsuz kuru bir yere oturduğu zaman ardından oranın hemen yeşermesi sebebiyledir,”⁷² şeklindeki hadisi Hıdırellez türbelerinin genellikle yeşillik alanlarda bulunması yönünden dikkat çekicidir. Halk arasında Hıdırellez denilen ziyaret yerinin

⁶⁸ Ayhan Tekineş, “Ukkâşe b. Mihsan” , *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2012, C.42, s. 70-71

⁶⁹ T.C. Nurdağı Kaymakamlığı, <http://www.nurdagi.gov.tr/hz-ukkase-turbesi> , (16.06.2019)

⁷⁰ Ahmet Yaşar Ocak, “Hıdırellez”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1998, C.17, s.314-315

⁷¹ “Hızır/ Ansızın Gelen İlahi Yardım”, *Hadislerle İslam*, ed. Mehmet Emin Özafşar vd.,2.b., Ankara, Diyanet Yayınları, 2013,C.6, s.107

⁷² “Hızır/ Ansızın Gelen İlahi Yardım”, *Hadislerle İslam*, C.6, s.105.

önceden mesire alanı gibi geniş bir düzlük halindeyken Diyanet'in bölgeye yakın bir Kur'an kursu açması ve yatır ziyaretleriyle ilgili halkı ikaz etmesi nedeniyle zamanla bakımsız hale geldiği köylüler tarafından anlatılmıştır. Aşağıdaki fotoğrafta görülen, şu an ağaçlık ve iki taş arasında bulunan alanın ziyaret yeri olduğu söylenmektedir.

Fotoğraf 12: Kuyuluk Köyü'nde bulunan Hıdırellez mevkii

Hızır darda kalmışların yardımına koşan, Allah'ın dilediği kullarına yardım ulaştıran bir aracı, salih bir kuldun ziyade olağanüstü hallerde bulunan bir kişi şeklinde tasavvur edilmesi yönüyle İslam geleneğinde geniş bir yer tutmuştur.⁷³ Yöre halkının da tasavvufi anlayışa yakın bazı inançlara sahip olduğu görülmüştür. Hıdırellezlerle ilgili yaşanıldığı söylenen bazı olaylara göre Kıbrıs harekâtında Hıdırellezlerin Türk askerine yardım etmiş, düşman askerlerine bomba atmıştır. Bomba seslerinin geceleri yaşlı ve kalp gözü açık kimseler tarafından duyulduğu aktarılmıştır.

Hızır'ın Hatay ilinde 51 makamı olduğundan bahsedilmektedir. Hatay'ın kozmopolit yapısı gereği bu mekânlar Sünnilerin yanı sıra Aleviler, Nusayriler ve Hristiyanlar tarafından da ziyaret edilir. Hızır makamlarından en önemlisinin Samandağ'ı ilçesinde deniz kenarında bulunan Hızır Türbesi olduğuna inanılır. Hızır ve Hz. Musa'nın

⁷³ Süleyman Uludağ, "Hızır(Tasavvuf ve Halk İnanç)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1998, C.17, s.409-411

denizden çıktıktan sonra ilk buraya uğradıkları, ardından Arsuz ilçesine uğradığı söylenir. Arsuz ilçesinde Hızır'ın uğradığına inanılan yerde şuan Hızır Türbesi bulunmaktadır. Samandağ'ındaki Hızır makamı ile ilgili diğer bir rivayete göre Hz. İlyas ve Hızır burada buluşmuşlar ve “ab-ı hayat”ı içip ölümsüzlüğe kavuşmuşlardır.⁷⁴Bunlar dışında Antakya merkezdeki Hz. Hıdır makamı ve İskenderun ilçesinde Hıdır Türbesi bilinen mekânlardandır.

Hızır'ın türbe ve makamlarında yapılan bazı uygulamaları şöyle sıralayabiliriz: Adaklar adanır, kurban kesilir ve etler gelen ziyaretçilere ikram edilir.⁷⁵ Belirli günlerde toplu olarak türbeler ziyaret edilir, dileği yerine gelenler adağını kesmek için bir gün belirler ve çevresindekileri de adağı keseceği gün türbeye davet eder.⁷⁶ Türbeyi ziyaret ettikten sonra rüyasında Hızır'ı kendisine yeşil bir su veya taş ikram ederken görürse dileğinin kabul olacağına inanılır. Türbe şifa bulma, yola giden kişinin tez zamanda dönmesi, kısmetin açılması, evlat sahibi olma gibi çeşitli niyetlerle ziyaret edilir.⁷⁷ Ayrıca Samandağ'ı ilçesinde bulunan Hızır Türbesine ziyarete gelenler Hızır'ın manasının “yeşillik” olmasına istinaden boyunlarına ve bileklerine yeşil renkli bezer bağlamaktadır. Böylece kötülüklerden korunduklarına inanılır. Türbede erkek çocuk isteyenler saç adağında bulunur. Dilekleri gerçekleşirse ikinci kez yalın ayak vaziyette ziyarete gitmeleri gerekir.⁷⁸

İnceleme alanımız olan Kuyuluk köyündeki dağın yüksek yerlerinde Hızır İlyas türbesi olduğu görüşmeciler tarafından anlatılmıştır. Hızır İlyas Türbesine gelenler hastaysa şifa bulur, hasta olan çocuklar bu ziyaretlerin yanına veya mezarın üzerine yatırılır ve çocuğun iyileşeceğine, hayvanların yatırım çevresinde üç kez dolandırıldığında hasta olmayacağına, hayvanı kaybolan kişinin buraya gelip üç kez salavat çekerek dolaşırsa hayvanını bulunacağına inanılır. Erkek bir görüşmeci kaybolan hayvanını bulmak için ziyarete gidip önce Allah'a dua edip sonra türbede yatan zattan himmet

---

⁷⁴ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.56-57

⁷⁵ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.67.

⁷⁶ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.49.

⁷⁷ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.70.

⁷⁸ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.78-79.

istedikten sonra henüz eve ulaşmadan hayvanının bulunduğu haberini aldığını dile getirmiştir. 20 yıl öncesine kadar muhacir köyleri sakinleri tarafından Hızır İlyas Türbesinin sıklıkla ziyaret edildiğinden, şimdi ise burayı bilen insanların azaldığından ve türbenin yerinin pek fazla kişi tarafından bilinmediğinden bahsedilmektedir.

4) Sayacık Gezdirme ve Asker Uğurlama Törenleri

Göçmenlerde mevsim değişikliklerinde bolluk bereket getirmesi, şenlik olması amacıyla birtakım uygulamalar yapılır. Köylülerin ‘sayacık’ dediği uzun bir sopaya hayvan zilleri takılır. Köyün delikanlıları sayacığı ellerine alıp sallayarak köyün içerisinde kapı kapı dolaşır. Evlere gelen delikanlılara ceviz, kuru üzüm ve Erzin yöresine ait belben* gibi yiyecekler verilir.⁷⁹ Bu eğlence genellikle kış mevsimine girerken ve gece vakti yapılır. Gençler topladıkları yiyecekleri alıp kendilerine yemek pişirecek, köylülerce sevilen bir kadının evine gider. Kadın gençlere yemek pişirir ve hep birlikte yenir. Böylece o yılın bolluk ve bereket içinde geçeceği söylenir. Ancak günümüzde bu uygulama devam etmemektedir.

Göçmenlerce vatan kutsal kabul edilir. Askerlik de vatanı koruma, namusa sahip çıkma olarak görüldüğü için kutsal görülür. Askerlik kişinin vatanına kendisini adamasının simgesidir. Adanış ritüellerinde görülen kına yakma⁸⁰ uygulaması askerlik esnasında da görülmektedir. Yöre halkı evlenecek kız kocasına kurban olsun, askere giden kişi de vatanına kurban olsun diye evlenecek kızın eline ve askere gidecek erkeğin parmağına kına yakıldığını ifade etmiştir.

Askere gidecek gençler toplanırlar, kapı kapı dolaşıp, ayrıca camiye gidip büyüklerin ellerinden öperek helallik isterler. Asker evinde yemek verilir, Kur’an ve mevlit okunur. Daha sonra köylüler hep birlikte askerleri köy çıkışına kadar uğurlar, dualar edilir. Sağ gidip sağ gelmeleri için arkalarından su serpilir.

Askere giden gence annesi veya büyükleri tarafından, “Benim yerime de bir, iki gece nöbet tut,” denir. Ancak bu nöbeti asker gönüllü olarak tutmalıdır. Asker nöbeti kimin adına niyetlenip tutarsa niyetlendiği kişiye büyük sevap olduğuna inanılır.

---

* Belben Erzin yöresine ait tatlı bir yiyecektir. Yaş incirler toplanıp kaynatılır, daha sonra ezilerek bir bez üzerine serilir ve güneşte kurutulur.

⁷⁹ Ağırhan, *Bütün Yönleriyle Erzin*, s.145. *

⁸⁰ Yaşar Kalafat, *Kuzey Azerbaycan, Doğu Anadolu ve Kuzey Irak’da Eski Türk Dini İzleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s. 126.

Özellikle kadınlar askerliğe gidemedikleri için kendilerini -ibadet derecesinde gördükleri- bu kutsal görevden geri kalmış görmektedirler. Zira asker ölürse şehit olacağına, şehidin şefaat edeceğine inanılmaktadır.

E) FİZİKÖTESİ İNANÇLARLA İLGİLİ BULGULAR

1) Melek, Cin ve Şeytan

Sabah namazından sonra rızık meleklerinin rızık dağıttığına inanılır. Rızık meleklerinin eve girmesi için sabah namazı vaktinde kapı ve pencereler açık bırakılır. Eğer bu vakitte kapı ve pencereler açık bırakılmazsa rızık meleklerinin, “Bu ev halkının rızka ihtiyacı yokmuş,” deyip geri döndüğüne inanılmaktadır. Kapı ve pencereyi açık bırakma uygulaması güvenlik nedeniyle uygulanmasa da rızkın sabah dağıtıldığı için erken kalmanın gerektiği inancı devam etmektedir.

Akşam namazından sonra meleklerin yerlere kanat gerdiklerine inanılır. Meleklerin kanatlarının zarar görmemesi için, “Akşam ezanından sonra evin avlusu süpürülmez,” denir. Ayrıca akşam ezanından sonra içeri süpürülürse süprüntü kapının arkasında bırakılır. Eğer süprüntü dışarı çıkarılırsa evin rızkının da süprüntüyle gideceğine inanılmaktadır. Yemek yenildikten sonra sofranın uzun süre açık bırakılması hoş karşılanmaz. Çünkü meleklerin açık duran sofraya kanat gerdiğine, yemek sofrası açık durdukça meleklerin kanatlarının yorulduğuna inanılır. Bu sebeple sofranın çabucak toplanması istenir.

İslam öncesi Türk inancında evi veya çadırı kötülükten koruyan bazı ruhsal varlıkların olduğuna ve bunların eşikte yaşadıklarına inanılırdı. Bu inancın sonucu olarak eşikle ilgili pek çok uygulama söz konusudur.⁸¹ Yörede “Kapı eşiği boş olmaz,” denir. Kapı eşiğinden geçerken besmele çekilmelidir. İkinci ve akşam vakti özellikle kapı eşiğinde oturulmaz. Şeytanın kapı eşiğinde olduğuna inanıldığı için, “Kapı eşiğinde oturan kişinin arkasında şeytan olur;” denilmektedir. Güneş batımında eşikte oturana şeytanın çarpacağı söylenir. Ezan okunurken şeytanın elleriyle kulaklarını kapatıp ezan sesini duyulmadığı yerlere kaçtığına inanılır. “Akşamdan yemeğin ağzı açık kalmasın,

---

⁸¹ Hamza Karaoğlan, “Ruhla İlgili İnanışlar,” *Halk İnanışları El Kitabı*, Ed. Durmuş Arık, A. Hikmet Eroğlu, Ankara: Grafiker Yayınları, 2017, s. 380.

içine şeytan girer,” denir. Gece ağzı açık bırakılan suya ve yiyeceklere kötü mahlûkların degeceğine inanılır.

Soğan ve sarımsak kabuğunun cinlerin yemeği olduğuna inanıldığı için sobaya atılıp yakılması uygun bulunmaz. İnanışa göre, soğan kabuğu yakan kişiyi cin çarpar. Bunun dışında soğan kabuğu yakmanın fakirlik getireceğine de inanılmaktadır Aynı şekilde cin çarpması endişesinden dolayı çeşme başına ve akarsuya idrar yapılmaz.

Ağaç diplerine ve ıssız yerler su ve ekmek kııntısı dökülmez. Çünkü üzerlerine su dökülmesinden cinlerin rahatsız olduğuna ve bunu Besmele çekmeden yapan kişilerin cinler tarafından zarar göreceğine inanılır.⁸²

"Destur" demeden su ve ağaç kenarlarına oturulmaz. Çünkü kötü ruhların zarar vereceği söylenir. Ateş söndükten sonra külünde “üç harfliler” olacağına inanıldığından dolayı, “Ateşin külüne basmayın,” denir.

Cinlerin musallat olduğu düşünülen kişiler ‘cinci’ denilen kişilere okutulmaya götürülür. Yöreye gelin gelen bir kadına üç harflilerin musallat olduğunu ve ileri geri konuştuğu, görülmeyen şeyleri gördüğü anlatılmıştır. Melek, cin ve şeytanla ilgili inançlar halen halk arasında devam etmektedir.

2) Kurşun Dökme

Hemen hemen toplumun tüm kesiminde kurşun dökme uygulaması nazardan kurtulma, kötü ruhların musallat olmasını engelleme, hastalıklara şifa, kısmetin açılması gibi amaçlarla yapılmaktadır. Yaşadığı sıkıntılı bir durumdan kurtulmak isteyenler kurşun döktürmek için belirli kişilere gider. Zira bu işlemi herkesin yapamayacağına ve karşısındaki sıkıntısının kurşun döken kişiye geçtiğine inanılır.⁸³

Kurşun dökme işleminde içerisinde su olan derin bir kap kalbur içerisine konur. Suyun içerisine iğne, tarak, çiçek, ekmek gibi cisimler bırakılır. Kurşun dökülecek kişi oturtulur, üzerine bir çarşaf açılır, çarşafın üzerinde bir kap içinde su tutulur. Bu sırada kurşun bir kap içerisinde eritilir. Eritilen kurşun suya dökülür. Kurşun şiddetle patlar ve etrafa sıçrarsa kişinin sıkıntısının çok olduğuna inanılır. Kurşun suya döküldükten sonra

⁸² Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.127

⁸³ Ülkemizdeki kurşun dökme uygulamaları için bkz. Sami Kılıç, “Halk Hekimliği/Sağaltma Ocakları İle İlgili İnanışlar,” *Halk İnanışları El Kitabı*, Ed. Durmuş Arık, A. Hikmet Eroğlu, Ankara: Grafiker Yayınları, 2017, s. 317-318.

aldığı çiçek, gül, diken, göz gibi şekillere göre yorumlanır. Örneğin çiçek şekli oluşursa kişinin çiçek gibi açılıp güzel şeyler yaşamasını, iğne şeklinde ise iğne dilli insanların zararlı bakışlarını simgeler. Kurşun dökülen su bir köpeğin üzerine serpilir. Köpek silkelenip suyu üzerinden attıkça kişinin de sıkıntısının, hastalığının azalacağına inanılır. Çarşamba günü kurşun dökmek daha iyi görüldüğü için genellikle bugün kurşun dökülür.

Kurşun dökme ritüeli günümüzde hala çok yaygın şekilde devam etmektedir. Görüşmecilerden Kızlarçayı köyünde yaşayan M.A. ismindeki Selanik göçmeni bir kadın kendisinin kurşun döktüğünü söylemiştir. Son derece dindar olduğunu, umreye gittiğini belirten kadın kurşun dökmenin batıl bir inanç olmadığını söylerken, “Ben bunu iyi niyetle yapıyorum. Cinler, görünmeyen varlıklar ve nazar İslam dininde var,” demiştir. Kurşun dökmeyi annesinden öğrendiğini, kurşun döktükleri insanların iyileştiğini ve bu durumun Allah tarafından ailesine verilmiş bir ayrıcalık olduğunu dile getirmiştir.

3) Nazar ve Büyü

Nazar insanlık tarihinde milattan önce 4000’li yıllara kadar gittiği söylenen kadim bir inanıştır. Türk kültürünün yanı sıra Roma, Mısır, Grek, Arap ve Hint kültürlerinde hem geçmişte hem günümüzde yer almıştır. Nazar değmesinden korunmak için eski uygarlıklardan itibaren bazı kaçınma ritüellerinin uygulandığı görülmüştür.⁸⁴

İslam dininde bir kimsenin bakışlarıyla karşıdakine olumsuz etki bırakacağı kabul edilmiş fakat nazarın mahiyeti için kesin bir bilgi verilmemiştir. İslam dini nazarın varlığını kabul etmekle beraber nazar bocuğu takmak gibi uygulamaları reddeder. Dinin özüne uygun olan nazara karşı Allah’a sığınmak ve dua etmektir.⁸⁵ İslam dininde falcılık, büyü ve sihir yaptırmak ve bunlara inanmak yasak olmasına rağmen halk arasında bunlarla ilgili inanç ve ritüeller yaygın halde gelmiştir. Saç teli, yumurta, kilit, sabun vb. eşyalara büyü yapılmaktadır.⁸⁶

Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerindeki muhacirler arasında ev halkına nazar değmemesi için evin duvarına at nalı çakılır. Nazardan korunmak için kurşun dökülür.

⁸⁴ Salime Leyla Gürkan, “Nazar”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2017, C. 32, s. 444

⁸⁵ Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/31/goz-degmesine-karsi-nazar-boncugu-takmak-caiz-midir->, (18.06.2019)

⁸⁶ Nazan Küp, *Halk Dindarlığı Üzerine Bir Din Sosyolojisi İncelemesi (Pınarbaşı Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.51

Kurşun çatlarsa kişinin üzerindeki nazarın gideceğine inanılır. Gezmeye gidip geldikten sonra çocuğa nazarın zarar vermemesi için elleri, yüzü ve ayakları yıkanır. Tamamen yıkanamasa da bir avuç su ile çocuğun vücudu ıslatılır.

Büyü ve nazardan korunmak için her bir sure yedi kez olacak şekilde Ayete'l-Kürsi, Fatiha, Felak ve Nas suresi kişinin üzerine okunup üflenir. Yahut bu sureler suya okunur; suyu içenlerin şifa bulacağına inanılır. Suyun bir kısmı banyo suyuna eklenip yıkanılır.⁸⁷

Nazar ve büyü ile ilgili inançlar halen kuvvetli bir şekilde devam etmektedir. Görüşmecilerin geneli büyü ile ilgili yaptıkları uygulamaları gizlemeye çalışmıştır. Bunun yerine, "Filancaya büyü yaptırmışlar, o da büyüden kurtulmak için bunları bunları yapmış," şeklinde anlatmayı tercih etmiştir. Büyüye inanıp inanmadıkları konusu sorulduğunda çoğunluk inandığını söylemiştir.

4) Falcılık ve Muska

Fal ve falcılık insanlığın en eski devirlerinden itibaren var olmuştur. Eski Roma, Eski Çin, Eski Yunan, Hitit, Babil ve Mısır kültüründe yaşayan bu inancın Mezopotamya'da ortaya çıktığı sanılmaktadır. İslamiyet'ten önce Türkler arasında da falcılık vardır.⁸⁸ İslam dini falcılığı Cahiliye döneminin kötü bir alışkanlığı olarak tanımlamıştır. Falcılık ve fala inanma dinen batıl sayılmış ve yasaklanmıştır.⁸⁹

İncelediğimiz yörede fal için suya veya avuç içine bakılmaktadır. Evlenmek istemeyen kişiler evlenmek istesin, kısmeti kapanan kişilerin kısmeti açılsın diye falcıya götürülür. Dini inançları olan kişilerinde fala inandıkları ve fal baktıkları gözlemlenmiştir. Falda söylenenlerin gerçekten çıktığına dair yaşandığı iddia edilen bir olaya göre ineği kaybolan adam falcıya gider. Falcı kadın adamın yanına bir kap su koyup içine taş attıktan sonra falına bakar ve kaybolan ineğin nerede olduğunu söyler. Adam söylenen yere gidip baktığında ineğin orada olduğunu görür. Falcıların gelecekle ilgili bilgilerden de haberdar olduklarına inanılır.

⁸⁷ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.113.

⁸⁸ Mehmet Aydın, "Fal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 1995, C. 12, s.134-136

⁸⁹ İlyas Çelebi, "Fal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 1995, C. 12, s.138

Fal ve muska dışında hastalıklardan kurtulmak için farklı inanç ve uygulamalarda vardır. Halk arasındaki ifadesiyle ‘yarayı korkutmak’ yani geçmesini sağlamak için ‘‘çakmak yakma’’ denilen işlem yapılır. Bazı dualar okunup yaranın üzerine doğru çakmak yakılır. Sıtma olan kişinin hastalığının geçmesi için ‘sıtma ipi’ denilen okunmuş bir ip bileğine bağlanır.

İnsanları kötülükten koruduğuna inanılan ve taşınabilir olan nesnelere muska adı verilir.⁹⁰ Eski Türk kültüründe İslamiyet öncesi muska örnekleri görülmektedir. Anadolu ve Balkanlarda hastalıklara şifa amacıyla, hayvanlardan zarar görmemek ve hayvanların zarar görmesini engellemek için koruyucu gücü olduğuna inanılan muskanın yapıldığına rastlanılmıştır.⁹¹

Çeşitli sebeplerle muska yazıldığı görülmüştür. Hastalıkların iyileşmesi, çocuğu olmayan kişilerin çocuk sahibi olması için muska yazdırılır. Muskayı dini yönü kuvvetli hacı veya hoca denilen kişiler yazar. Yazılan muskalar üçgen veya dikdörtgen biçiminde katlanarak kişinin kıyafetinin iç kısmına göğüs hizasına veya boynuna asılır. Eşlerin arasının düzelmesi için yazılan muskalar yastıklarının veya yataklarının altına konur. Muhacirler arasında yaşanan duruma göre farklı isimlerde muska yazılmaktadır. Bir kadınla evlenmek istemeyen erkeğin kadına kalbinin ısınması için ‘muhabbet muskası’ yazdırılır. Gece korkan çocuklara ‘korku muskası’ yazılır. Muska yazıldıktan sonra dere gibi büyük bir akarsu üzerinden geçilirse muskanın bozulacağına inanılır.

5) Uğur-Uğursuzluk

Uğursuzluk bazı nesnelere, olaylarda görülen insana zarar, kötülük getireceğine inanılan durumlardır. Uğur ise insana iyilik getiren bazı nesnelere ve insanlarda var olduğuna inanılan güçtür. En ilkel inanış biçimlerinden ‘‘fetiş’’ inancının bir uzantısı olarak insanlar bazı nesne, hayvan veya olayların uğur yahut uğursuzluk getirdiğine inanır. Uğur- uğursuzluk inancı ayı tırnağı, taş, kurumuş bir böcek, leylek kemiği, bir bitki gibi nesnelere anlam yükleme biçiminde olabilir. Bu nesnelere uğurlu sayılanlar için evin bir köşesine veya kişilerin boynuna asılır. Böylece kötülöklere karşı korunma

⁹⁰ Kürşat Demirci, ‘‘Muska’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2016, C. 31, s.265

⁹¹ İlyas Çelebi, ‘‘Muska’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2016, C. 31, s.267-268

sağlandığına inanılır.⁹² Uğur-uğursuzluk Mısır, Babil, Yahudilik, Hristiyanlık ve Cahiliye Araplarında görülen kadim inançlardır. Hayvanların rengi, çıkardığı ses, tabiat olayları bu inanca göre farklı şekillerde yorumlanmıştır.⁹³

Halk arasında bir takım eşyaların, hayvanların, yaşanan olayların uğur veya uğursuzluk getirdiğine inanılır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür. Gece tırnak kesilmesi uğursuzluk sayılır ve günah kabul edilir. Bu sebeple gece tırnak kesilmez. Hemen hemen bütün Anadolu'da var olan bu inancın köklerini Orta Asya'da görmekteyiz.⁹⁴ Çamaşırlar perşembe günü yıkanır. "Perşembeden perşembeye çamaşır yıkarsan işin rast gider," denilir.

Süpürgenin uğursuzluk getireceğine inanılan bazı durumlar vardır. Süpürgenin üzerine basılmaz veya üzerinden atlanmaz. Süpürge yere bırakılmaz, bir yere dayanır. Süpürge yol üzerinde bırakılmaz.

Cam bir nesne yere düşüp çatladığı halde kırılmadıysa uğursuzluk sayılır. Uğursuzluğun def edilmesi için çatlayan cam tekrar yere atılarak kırılır. Yere düşüp kırılan bardak hayra, bir musibetin def edilmesine yorumlanır.

Sağ eli kaşınan kişi para geleceğine inanır ve kaşınan avucunu bir yere sürmesi gerekir. Sağ ayağı kaşınan kişinin bir yolculuğa çıkacağı, sol ayağı kaşınan kişiye misafir geleceği söylenir.

Kapı eşiğine oturan kişinin abdestinin bozulacağı söylenir. "Kapı eşiğine oturanın abdesti bozulacağı için namaz kılamaz," denir. Akşam olduktan sonra çocuklar evlerin saçakları altında bırakılmaz, hastalık ve musibet getireceğine inanılır.

Halk arasında 'yükçük' denilen yatak dolaplarında çocuklar yatırılmaz yahut oturması istenmez. Yükçükte oturmanın ve yatmanın uğursuzluk getireceğine veya burada duran kişiye kötü mahlûkların musallat olacağına inanılır.

6) Canlılar ve Tabiat Olayları

Genel olarak geleneksel Türk toplumunda tabiat olayları, hayvan ve bitkilerle ilgili bazı durumların yaşanacak olayların habercisi sayılmasına dair inançlar oldukça

⁹² Kemalettin Erdil, *Yaşayan Hurafeler*, 4.b. ,Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999, s.19.

⁹³ Çelebi, "Muska", s.51-52.

⁹⁴ Bilgin, "Gelenek ve Din: Türkmenistan'ın Dinî Hayatında Geleneğin Rolü," s. 107.

yaygındır. Hayvanların manevi varlıkları (melek, cin, şeytan) gördükleri ve bir takım olayları hissettiklerine inanılır. Hayvanların bir insanın öleceğini bildiğine, cenazenin iyi mi kötü mü olduğunu hissettiğine inanılmaktadır. Yaşanan olumsuz durumun nedeni olarak her zaman olan rutin olayların dışında yaşanan değişik durumlar gösterilir.⁹⁵

Muhacirler arasında hayvanlar ve bitkilerle ilgili inançlar halen yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: “Hayvanların gördüğünü, bildiğini insanlar bilse ömür boyu gülemezdi,” denilerek ölen kişinin halinin hayvanlara gözüktüğü anlatılmıştır. Gece vakti baykuş ötmesi uğursuzluk sayılır. Baykuş ölümün habercisi sayılır. Çakal ulumasının, kara kedinin uğursuzluk getirdiğine inanılır.

Eski Türklere ait eserlerde horoz figürü kötü ruhları kovucu özelliğe sahiptir. Horoz gün doğumunu haber veren, koruyucu bir hayvandır. İslamiyet’in kabulünden sonra horozun şeytanı uzaklaştıran, dürüst bir hayvan olmasına yönelik uydurma rivayetler ortaya çıkmıştır. Sahih olmayan bir rivayete göre Allah horoz biçiminde bir meleği arşa görevlendirir. Gecenin bitmesiyle diğer horozların ötmesi için bu horoz kanat çırpar. Peygamberimizin de beyaz bir horozu dost edindiği, namaz vakitlerini haber vermesi için yanında bu horozu gezdirdiğine dair uydurma rivayetlere rastlanmaktadır.⁹⁶ Arşa var olduğu söylenen horoz biçimli melek inancına benzer bir inanç muhacir halk arasında bulunmaktadır. Sabah namazı vakti girince gökyüzünde bir horozun öttüğüne inanılır. Bunu duyan yeryüzündeki horozların da ötmeye başladığı, böylece insanları “Kalk! Sabah namazını kıl” diye uyardığı söylenmektedir.

Horozların gece teheccüd namazı vaktini haber verdiklerine inanılır. Muhacirlerin yaşlı kesimi saatin bulunmadığı zamanlarda horozun ötmesiyle teheccüd namazı vaktinin girdiğini anladıklarını dile getirmiştir. Sabah vakti yönü bir evin kapısına bakacak şekilde öten horoz eve gelecek misafirin habercisi sayılır.⁹⁷ Horoz bir evin kapısına doğru kaç kez öterse o sayıda misafir geleceğine inanılır. Araştırma alanında bu duruma inanan ve gerçekleştiğini söyleyen kişiler yaygındır.

⁹⁵ Yılmaz Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum- Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, Ankara: Eskişehir Valiliği, 2014, s. 241.

⁹⁶ Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2002, s.148-149.

⁹⁷ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.136.

Misafir gelmesinin habercisi sayılan diğerk bir inanca göre,çayın yüzeyine çıkan tane (çöp) sayısınca misafir gelir. Daha sonra çay tanesi ele alınarak parmakla bastırılır; sertse erkek, yumuşaksa kadın misafir beklenir.

Şeytanın keçi kılığına girebildiğine inanıldığı için özellikle ıssız yerlerde tek başına bulunan siyah keçiye iyi bakılmaz. Keçi için “şeytan” denir. Şeytanın keçi kılığına girmesiyle ilgili bir örnek vakada iddia edilene göre, yöre sakinlerinden bir adamın meyve bahçesine keçi girer. Ürünlerine keçinin zarar vermesini önlemek için adam akşam ezanına kadar keçiyi bahçeden çıkarmak için uğraşır fakat çıkaramaz. Adam keçinin verdiği zararı görmek için sabah namazından sonra bahçeye gider. Ancak ne meyveleri yenmiştir ne de akşamki kovalamacaya rağmen keçinin bahçede tek bir ayak izi kalmıştır. Sadece bahçede akşamdan kalan kendisine ait ayak izleri bulunmaktadır. Bunun üzerine bahçedeki keçinin aslında şeytan olduğu ve kendisini uğraştırdığını anlar.

Yöre halkı bal kabağını peygamber yemeği olarak görmektedir. Anlatıya göre Hz. Yunus’u yutan yunus kırk gün sonra denizin kenarına kusar. Hz. Yunus’un derisi uzun süre balığın karnında kalmaktan bembeyaz olmuş ve incelmıştır. Hz. Yunus’un karaya düştüğü yerden bir balkabağı meydana gelir. Kabağın yaprağı Yunus (a.s)’ı güneşten korumak için kocaman olur. Hz. Yunus derisi sertleşene kadar bal kabağının altında kalır. Daha sonra burada aşure pişirilir. Hz. Yunus balkabağının altında gölgelendiği bitkinin yapraklarının kocaman ve tadının tatlı olduğuna inanılır.

İncirin cennetten indiği söylenir. Narın taneleri hiç yere düşürmeden yenirse cennet meyvesi yenmiş gibi olacağına inanılır. Araban inmeden önce ailesinin geniş ve çocuklarının çok olması için geline nar kırdırılır.

Kuraklık zamanında yağmur yağması için yapılan bir takım ritüeller vardır. Bunlardan geleneksel olanı genellikle çocuklar tarafından yapılmakta ve oyun-eğlence özelliği taşımaktadır. “Çömce gelin” adıyla Hatay’ın bazı ilçelerinde yapılan uygulamalar⁹⁸ eskiden Muhacir köylerinde de benzer şekilde vardı. Buna göre, yağmur yağması için çocuklara kıyafetleri ters veya yırtık giydirilirdi. Daha sonra toplanan çocuklar;

Badi badi neden olur?

---

⁹⁸ İnce, *Hatay’da Bulunan Ziyaret- Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s.121

Bir kaşık yađdan olur

Yağ verin yağmur yađsın

Bulgur verin bolluk olsun

şeklinde başlayan maniye söyleyerek kalabalık gruplar halinde köyü gezer, ev ev dolaşıp yumurta, yağ, bulgur toplardı. Yiyecek veren aileler yağmur yağması için evlerine gelen çocukların üzerine kovalarla su dökerek iyice ıslatırdı. Çocuklar topladıkları erzakları köyde sevilen, sayılan bir kadına getirirdi. Kadın toplanan erzaklar ile yemek pişirir ve çocuklara yedirirdi. Bu işlemin yapılmasının ardından yağmur yağdığını söyleyenler bulunmaktadır. Bu uygulama günümüzde devam etmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇİŞ DÖNEMLERİNE AİT

İNANÇ ve UYGULAMALARLA İLGİLİ BULGULAR

Sözlü kültürü de içine alan yaşam biçimleri bize o toplum hakkında bilgi verir. İnsan yaşadığı toplumda hayatı için önemli belli dönüm noktalarından geçer. Toplumundan bağımsız yaşayamayan insan yine içinde bulunduğu örf adetlere göre bir takım yazılı olmayan kurallar bütününe uymak zorunda kalır. Aslında bu uyum süreci toplumun bireye tek taraflı bir dayatması değil, bireyin de kendini o toplum içinde ifade etme biçimidir. Ortak davranışlar sergileyerek kendisini dışsallaştıran birey, kendi ürettiği dünyaya –kısmen toplumsal yapı da denebilir- “nesnel gerçeklik” statüsü kazandırır. Bu dünya bireyin sosyalleşmesi sırasında öznel bilincinde içselleştirilir.¹

Toplum içinde yaşayan birey kendi varlığını hem öz bilincine hem de topluma kabul ettirme çabasında olur. Bu sebeple birey toplumsal olana itaat eder ve onun içinde kendisini huzurlu hisseder.

Bireyin hayatı içerisinde önemli dönemler vardır. Bu dönemlerde toplumla bütünleşmesini sağlayan birtakım uygulamalar yapar. Bu zamanlar birey için toplumdaki yerinin ve konumunun değişmesi yani yeni bir statü kazanması anlamına gelir. İşte bireyin hayatında eşik kabul edilen bu dönemlerde -toplumunun öngördüğü şekilde- yaptığı uygulamalara “geçiş dönemi ritüelleri” denir. Geçiş törenleri aslında statüdeki bir değişimi ifade eder.²

Geçiş dönemi ritüelleri içinde barındırdıkları gelenek-görenekler, maniler, törenler gibi toplumun temelini oluşturan noktalarda toplumdan topluma farklılık gösteren zengin bilgi kaynaklarıdır. Bilhassa sosyal bilimlerde yapılacak olan araştırmalarda bizlere o ülke, şehir, grup vb. hakkında önemli bilgiler verir.³ Ayrıca bu törenler katılımcılar arasında sözlü edebiyat ürünlerinin yanı sıra zengin folklor öğeleri, inançlar hatta yemek geleneği/adlandırmalarının benimsenmesini sağlar.

---

¹ Peter L. Berger, *Kutsal Şemsiye*, Çev. Ali Coşkun, 5. b., İstanbul, Rağbet Yayınevi, 2015, s. 163

² Yılmaz Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, Ankara, 2014, s. 39

³ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.15.

Geçiş dönemi törenlerinin en belirgin özelliklerinden birisi de yemekli şekilde tertiplenmesidir. Törenlerin yemekli olmasında İslamiyet öncesi Türk geleneğinin etkisi görülmektedir.⁴ Zira kültürel kodlar kalıtsaldır ve nesilden nesle aktararak devam eder. Kültürel kodların en belirgin olduğu uygulamalar geçiş dönemlerinde ortaya çıkar.

Geçiş töreninde yapılan adlandırmalarda o esnada yenen yemek, bulunulan mekân, zaman ve törenin ana konusunu etkiler.⁵ Bu isimlendirmeler dil-kültür ilişkisi üzerinde biraz daha düşünmeye sevk etmektedir. Örneğin Bulgaristan göçmenlerinin köylerine, yemeklerine verdiği isimlerde Bulgaristan'daki yöresel dillerinin etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Muhacir alt kültürüne ait bazı kelimeler

Kızan	Kız çocuğu
Kopil	Gayrimüslim erkek çocukları
Torşan	Yetişkin
Belemek	Bir şeye sarmak
Urun	Gizlice

Muhacir alt kültürüne ait bazı özel yemek isimleri ise “kaçamak,” “un bulamacı,” “kulak” ve “kabartma”dır. Osmanlı-Rus savaşına (93 Harbi) halk arasında “kaç kaç” denilmektedir. Bu tabirin yemek ismine benzer olması da dikkat çekicidir. Zira kaçamak yemeği ancak bir göç, kıtlık veya savaş durumunda elde edilebilecek en asgari gıdalarla (su, un, yağ) ile yapılmaktadır. Halk arasında üzerinde çok durulmayan, önemsiz gibi görülen bu dilsel ifadeler aynı zamanda kültürel kodlardır. Muhacirlerin halen kullanmakta olduğu bu yemek isimlerine eski Türk kültüründe de rastlanılması durumu açıklar niteliktedir.⁶

Kültürel kodların kimliğin nesillerden nesile aktarımını sağlayan en önemli faktörlerden birisi tören/ ayin/ ritüellerdir. Ritüeller kalıcı ve dokunulmaz olması yönüyle mitlerle benzer özellikler göstermektedir. Ritüelin devamını sağlayan bir anlatıya/mite

⁴ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 40.

⁵ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 54.

⁶ Sadı Yaver Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 28.

ihtiyacı vardır. Lord Raglan, 1955'te yayımlanmış olduğu *Mit ve Ritüel* adlı çalışmasında mitlerin sadece ritler ile ilgili ortaya çıkmış anlatılar olduğunu ifade etmektedir.⁷

Dinler içerisinde barındırdığı tören ve uygulamalarla mitleri besleyen ve zenginleştiren en önemli unsurdur. Dolayısıyla mitlerin ortaya çıkışını etkileyen en önemli faktör dindir.⁸ Şükrü Elçin inanç, adet ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masalların olduğunu, sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapçadan “usture” (çoğulu esatir), Farsçadan “fesane, efsane”, Yunancadan “mitos, mit” kelimelerinin ad olarak verildiğini belirtmektedir.⁹ Mitin genel olarak üç temel özelliği; bir yaratılış öyküsü olması, kutsal kabul edilmesi ve olağanüstü özellikleri ihtiva etmesidir.¹⁰ Ritüel-mit ilişkisini Robert A.Segal biraz daha genişleterek “Dinsel Mit-Ritüel Kuram” olarak ifade etmiştir. Bu kuram bazı açılardan eleştirilse bile dini olanı incelemesi noktasında dikkate değerdir. Kuram mit ve ritüeli bütünleştirmektedir. Böylece halk inanışları halk uygulamalarının bir parçası haline gelir. Özetle mit-ritüel ilişkisinde bizim için önemli olan nokta mitlerin ritüellerle ilgili oluşturduğu efsaneler sayesinde ritüellerin toplumsal bir gerçeklik olarak kabullenilmesini sağlaması, bunun da halk inanç ve uygulamalarındaki etkisinin özellikle geçiş dönemi ritüelleriyle nesilden nesle aktarımında etkili olmasıdır. Mit ve ritüel, toplumsal gerçeklik olan dini inanç ve uygulamalarla zorunlu ilişki içerisinde.¹¹

Toplumun başat öğelerinden olan din; sosyal norm ve toplumsal statülerde belirleyici bir unsurdur. Bununla birlikte toplumun benimsemiş olduğu halk inanç ve uygulamaları da geçiş dönemi ritüellerinde önemli bir yer tutmaktadır.¹² Halk inançları kitabi dinden içerik ve kapsam yönünden ayrılır. Ancak kitabi dinden bütünüyle farklı olmadığı gibi tamamen de dinin kendisi değildir. Halkın dini gündelik yaşamlarında uygulama ve yaşama biçimi halk inancını meydana getirir. Halk inançları tarihi süreç içinde yenilenen, her daim diri olan ve kültürel açıdan zengin bir muhtevaya

---

⁷ Özkul Çobanoğlu, *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s.151.

⁸ Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, s.12

⁹ Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, 6.b., Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s.314.

¹⁰ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 46

¹¹ Robert A.Segal, “Dinsel Mit-Ritüel Kuram”, trc. Naim Atabağsoy, *Milli Folklor Dergisi* 94 (Yaz 2012), s. 173.

¹² Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 47-48

sahiptir.¹³Halk inançları geçiş dönemlerinde etkili olan faktörlerdendir. Ayrıca geçiş dönemlerinde törenin içeriğine uygun olarak müzikli veya müziksiz mani, ninni, türkü, ağıt, tekerleme, ilahi vb. sözlü edebiyat türleri kullanılır.¹⁴

A) DOĞUM VE ÇOCUKLUKLA İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

Hayatın başlangıcı olan doğumla birlikte topluma yeni bir birey kazandırılma çabası da başlar. Yeni doğan birey çevresindekiler tarafından topluma hazırlanır. Bireyin topluma kazandırılma çabasında en etkili yöntem ritüeller, inanç ve uygulamalardır.¹⁵Yapılan her tören-ritüel bireye toplum içinde yeni bir konum kazandırır. Doğum, doğal olarak bireyin toplumsallaşmasını başlatan en önemli andır.

1) Çocuk Olması İçin Yapılan Uygulamalar

Eski Türklerden itibaren çocuğu olmayanlar özellikle su kenarlarındaki ağaçlara bez bağlar ve kurban keserlerdi. Şamanizm inancının etkisiyle ortaya çıkan bu uygulama İslamiyet sonrası Türklerde türbelere bez bağlayıp dilek dileme ve adak adama şeklinde kendisini göstermiştir.¹⁶ Anadolu'nun pek çok yerinde çocuğu olmayanlar türbe ziyaretlerinde bulunur ve birtakım ritüeller sergilerler.

Hatay ilinde Taş Pınar Dede, Hızır İlyas, Karabıyık Dede, Ali Şir Dede türbelerine çocuğu olmayanlar gider ve bir beşik kurar. Beşiğin içerisine taş koyup sallar veya bez parçalarıyla bir bebek yapar, ağlayarak dua eder ve çocuk isterse çocuğu olacağına inanılır. Çocuk olursa tekrar bebekle birlikte türbeye gidilir ve kurban kesilir. Bunun benzeri bir uygulama çaputtan bir bebek yapıp salıncakta sallayarak çocuğun olacağına inanma şeklinde Kozan dağı çevresinde yaşayan Türkmenlerde görülmektedir.¹⁷ Eğer bu ziyaretlerden sonra çocuğu olmayanların çocuğu olursa bu zatların ismi verilir.

Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan Ashab-ı Kehf'e gidenler türbenin bulunduğu duvarlara bir avuç toprak atar. Bu toprak duvara yapışırsa o kişinin çocuğu olacağı söylenir. Anadolu'da buna benzer bir uygulama olarak türbe duvarına taş yaptırılırsa

---

¹³ Yaşar Kalafat, "Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi", *Milli Folklor: Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.44, 1999, s.88-90

¹⁴ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 63

¹⁵ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 65.

¹⁶ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 69

¹⁷ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 72

dileğin kabul olacağı inancı vardır.¹⁸ Ziyaretten sonra çocuğu olanlar çocuklarına Eshabil ismini verir ve çocukla birlikte tekrar gidip ziyaret yerinde kurban keser.

Çocuk sahibi olmak isteyenler için yedi çeşmeden su alınır veya yedi camiden su toplanır ve çocuğu olmayan kişiye içirilir. Hacca gidenler zezem suyuyla yazma (başörtüsü) veya atlet yıkar, kurutur. Çocuğu olmayan kadına getirir. Bu elbiseleri giyen kadın kısa zamanda hamile kalacağına inanılır.

Hamileler aralarında para toplayıp hacca giden kişilerden bu parayla elbise almasını isterler. Bu elbise çocuğu olmayan bir kadına giydirildiğinde hamile kalacağına inanılır.¹⁹ Aynı şekilde çocuğu olan yedi kişiden toplanan parçalarla elbise diktirilip çocuğu olmayan kadına giydirildiğinde çocuğu olacağına inanılır.

Hacdən yeşil elma getirilir, üzerine okutulur ve hamile kalmak isteyen kadına yedirilir. Çocuğu olmayan kişiye hacdan “peygamber hurması (acve)” denilen özel bir hurma veya deve eti getirilir ve çocuğu olması için kadına yedirilir.²⁰

Hacca gidenlere Meryem suresi okutulur, çocuklarının olması için dua istenir. Hacdən deve tüyü getirilir, bu tüy muskaya sarılır ve çocuğu olmayan kadının boynuna asılır. Yine hacca gidenlere inci kolye aldırılır ve bu hamile kalmak isteyen kadına takılır.

Hamile kalmak isteyen kadın çocuğu olan kişilerden yedi tane göbek bağı toplar. Bebek dış zarıyla doğarsa onun zarı kurutulur, çocuğu olmayanlara şifa niyetine dış zarı yedirilir. Çocuk doğduktan sonra çocuğu olmayanlar plasentanın buğusuna tutulur. Ayrıca çocuğu olmayan kadına kurşun döktürülür.

2) Doğumdan Önce Cinsiyet Öngörebilme

Cinsiyet öngörebilmeyle ilgili halk inanç ve uygulamalarının daha eski nesilde yoğun olarak uygulandığı görülmektedir. Tıbbın gelişmesiyle birlikte çocuğun cinsiyetinin basit bir işlemle öğrenilebilmesi, dini konularda halkın bilinçlendirilmesi yeni neslin bazı uygulamalara rağbet etmesinde düşüşe neden olmuştur. Ancak bununla beraber annenin hamilelik sürecindeki fiziki yapısı, davranışları, tercih ettiği yiyecek

¹⁸ Köse ve Ayten, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, s.113

¹⁹ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.112

²⁰ Ali Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.58

türlerinden yola çıkarak cinsiyet tayin etmeye yönelik inançlar yoğun bir şekilde devam etmektedir.

“Kız kendini, oğlan anneyi süsler” inancından dolayı annenin yüzü çirkinleşirse kızı, güzelleşirse oğlunun olacağı düşünülür. Annenin yüzüne çivit(çil) düşerse kızı olacağına,²¹ çok ekşi yerse oğlu, tatlı yerse kızı olacağına inanılır.

Minderlerin birinin altına bıçak diğerine makas veya birine bıçak diğerine tarak konur. Misafirlğe çağrılan hamile kadın o minderlerden birine oturtulur. Kadın bıçağın olduğu mindere oturursa oğlu, makas veya tarağın olduğu yere oturursa kızı olacağına inanılır. Anadolu'nun farklı yörelerinde de aynı uygulama bulunmaktadır.²²

Elinde gömlek diken bir kadın gömleğin yaka kısmından kesilen kumaşı başının üzerine koyar ve sırtını kapıya döner. Kapıdan içeri ilk önce bir kız girerse gelininin ya da çevresinden birisinin kızı olacağına, erkek girerse erkek çocuğu olacağına inanılır. Bu inançtan dolayı gömlek diken hemen hemen her kadın bu uygulamayı yapar.

3) Hamilelik Süreci

a) Aşerme

İnsanların merak duygusu, gelecekle ilgili olayları önceden tahmin etme ve haberdar olma isteği özellikle doğum, evlenme ve ölüm olayı üzerinde yoğunlaşmıştır. Hamilelik sürecinden itibaren annenin ne yediği, canının ne istediği, yüzünde yaşanan değişimler, karnının şişkinliği gibi olaylar farklı şekilde yorumlanmıştır. Aşerme esnasında annenin canının istediği yiyeceklere göre çocuğun cinsiyet tayini veya yüzünün benli, gamzeli olması gibi fiziksel özellikleri tahmin edilmeye çalışılır. Günümüzde Anadolu'nun pek çok yerinde ve araştırma alanı olan muhacir köylerinde aşerme ile ilgili inanç ve uygulamalar varlığını devam ettirmektedir.

Hamile kadınların kimi yemeklerden aşırı derecede tiksinişmesi ‘aş yemek’ , kimi yemekleri aşırı derecede arzulaması şeklinde gerçekleşen olay “aşarmak- aşermek” durumu olarak açıklanır. Aşermek deyimini zamanla hamile kadının canının bir şey

---

²¹ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenerini Geçiş Törenleri*, s.65-66

²² Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.91

çekmesi manasında kullanılmıştır.²³ Erzin ilçesindeki Bulgaristan göçmenleri arasında aşermek ‘aş vermek’ şeklinde kullanılmaktadır.

Aşeren kadının istediği yiyeceğin alınması gerektiği ve bunu yerine getirmenin büyük sevap olduğuna inanılır. Zira aşeren kadının isteği yerine getirilmezse doğacak çocuğun bir noksanlığının veya aş verilen yiyeceğin bebeğin vücudunda leke olarak ortaya çıkacağına inanılır.²⁴

Doğumdan sonra emzikli kadının rüyasında bile canı bir şey isterse “Döşü(göğsü) şişer” denir. Aynı şekilde bu inanış canı bir yiyeceği çok isteyen tüm kadınlar için geçerli sayılmaktadır. Göğsünün şişmemesi için canı bir şeyi çok isteyen kadına “canın çektiyse avucunu yala” denilmektedir. Aşeren kadının canı ayva çekerse doğacak çocuğun yüzünün gamzeli olacağına inanılır.

b) Kaçınma Ritüelleri

Hamilelik süreci ve sonrası dünya üzerinde var olmuş tüm toplumlarda önemli bir dönemdir. Annenin sağlıklı bir çocuk dünyaya getirmesi aile içinde önemlidir. Bu sebeple annenin hamilelikten itibaren yediğine, nereye gittiğine, kimlerle görüştüğüne dikkat etmesi gerekir. Hamile kadın ona zarar vereceğine inanılan maddi ve manevi varlıklardan uzak tutulur. Bununla ilgili inançlar kaçınma ritüellerini oluşturur.²⁵

Hamile kadın cenazenin ağırlığı basmasın diye ilk gün cenaze evine gitmez. Ayrıca hamile kadın cenazeye veya kabristana giderse onu gören ölünün ruhunun titreyip korktuğuna ve ayağa kalkarak, “Üzerime deve geliyor, üzerime dağ devrilecek,” dediğine inanıldığı için hamile kadının cenazeye gitmesi uygun görülmemektedir. Ancak yeni neslin bu inanca dikkat etmediği, hamile kadınlarında artık cenazeye gittikleri görülmektedir.

Hamile kadın karabiberli eliyle vücudunun herhangi bir yerine dokunursa doğacak çocuğun o bölgesinde siyah ben oluşacağına inanılır. Hamile kadın haram olan bir şeye, yılan, maymun gibi kötü ve çirkin görülen hayvanlara bakmaz. Bakarsa doğacak çocuğun çirkin ve kötü olacağına inanılır.²⁶

²³ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 73.

²⁴ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, s.62

²⁵ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.79

²⁶ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, s.63

Yeni doğan bebek dilini sık sık dışarı çıkarıp dudağını yalarsa bebeğin annesinin hamileyken yılan gördüğüne inanılır. Hamile kadın dili dışarda yılan görürse “çocuğunun dili dışarda olur” denir.

Hamileyken görülen rüyalara halk arasında anlamlar yüklenmektedir. Kadın rüyasında erkeklik organı görürse yakınlarda bir kadın cenazesi olacağına, kadınlık organı görürse erkek cenazesi olacağına inanılır.

Anadolu’daki Türkmenlerde ve Muhacir köylerinde bununla ilgili ortak inanışlar vardır. Kadının uslu bir çocuğunun olacağına işaret olarak rüyada koyun görmesi, çocuğunun zengin olmasına işaret olarak rüyada buğday görülmesi sayılır. Kadın rüyasında at görürse çocuğunun at gibi hırçın olacağı varsayılır.²⁷

Hamile kadın kazma-kürek sapından hoplamaz. Aksi halde çocuğun kordonunun boynuna dolaşacağı söylenir. Kordonun çocuğun boynuna dolanmasıyla ilgili inancın yalnızca kazma ve kürek sapından atlanması ile ilgili olması dikkat çekmektedir. Zira kazma, kürek sapları ve süpürgeyle ilgili inanışlara uğur-uğursuzluk ve kaçınma ritüellerinde sıklıkla rastlanmaktadır.

Hamile kadının bebeğinin güzel olması için Ay’a baktırılır. Hamile kadın ayva yerse çocuğun gamzeli olacağına, şeftali gibi tüylü meyveler yerse çocuğunun yüzünün kıllı olacağına, elma yerse çocuğun elma yanaklı olacağına inanılır.²⁸

Hamile kadın (özellikle misafirlikte kimse görmeden) gizlice bir yerden canının istediği meyveyi alıp yerse ve o eliyle vücuduna değerse dokunduğu yerde meyvenin izinin oluşacağına inanılır. Yine buna benzer şekilde kadın kendisine ait olmayan bir şeyi izinsiz ve gizli olarak yerse çocuğun başında ‘sakar’ denilen bir ya da birkaç tel beyaz saç olacağı düşünülür. Doğduğunda saçları arasında beyaz bir tel saç bulunan kız çocuğunun ise annesine hayırlı bir evlat olacağına inanılır.

Hamilelik sırasında ciğer yemek çok tehlikeli görülür. Ciğeri elledikten sonra vücudunun bir yerine dokunursa orada leke/iz veya ben oluşacağına inanılır.²⁹ Hamile kadın ciğer yiyecekse ona bir başkasının hazırlayıp yedirmesi gerekir. Ayrıca çocuğun dudağının yarık olmaması için hamile kadına tavşan eti yedirilmez.

²⁷ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.82

²⁸ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.79-80

²⁹ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.80

Doğacak çocuğun hamile kadının çok sevdiği birisine benzeyeceği söylenir. Hamile kadın bu sürede en çok kime severek ve hayranlıkla bakarsa çocuğun o kişiye benzeyeceğine inanılır.

Çocuğun ömrünün kısılacağı inancından dolayı hamilelik süresinde saç kesilmez. Karayılan olan yere ‘tıbıkası sıçrar’ korkusuyla hamile kadın yaklaştırılmaz, karayılan hamileyken bakılmaz. Halk arasında “tıbıkası sıçramak” bir başka kişide bulunan hastalığın, uğursuzluğun veya kötü huyun karşıdaki kişiye tesir etmesi anlamında kullanılmaktadır.³⁰

4) Doğum ve Sonrasında Yapılan Uygulamalar

Doğumun anne ve bebek zarar görmeden kolay geçmesi insanlar için arzu edilen bir durumdur. Teknolojik imkânların olmadığı zamanlarda doğumu kolaylaştırdığına inanılan pek çok uygulamaya başvurulmuştur. Ancak günümüzde tıbbın ilerlemesi, evde doğum yerine hastanede doğum yapmanın tercih edilmesi gibi etkenler sonucunda doğum esnasında yapılan ritüellerde azalma meydana gelmiştir.³¹

Muhacirler arasında özellikle ilk iki neslin doğumun sancısız ve çabuk geçmesi için uyguladığı ancak günümüzde uygulanmasının neredeyse tamamen ortadan kalktığı ritüeller bulunmaktadır. Sancısı tutan hamile kadının yanına gelen kişiler çocuk kolay “sökülüversin” (doğsun) diye önce kendi saç örgüsünü, sonra doğum yapacak kadının saç örgüsünü çözerler. Çocuğun çabuk dünyaya gelebilmesi için doğum yapan kadının yanına gelenler ayaklarını yere sertçe vurur, “Biz geldik, sende doğ,” derler.

Çocuğun dağda, bayırda, hayvanların bulunduğu yayla gibi yerlerde doğması yiğitlik alameti sayılmaktadır.³² Bebek ilk doğduğu an sağ eli açık, sol eli kapalı olursa rızkının her zaman bol olacağına inanılır.

Anadolu’da doğum sonrası yapılan ritüellerin bir kısmı İslamiyet öncesi Türk kültürünün izlerini taşımaktadır. Bir kısmı ise İslam dininde varmış gibi algılanan kitabi dinin hurafe ve batıl olarak tanımladığı inanç ve uygulamalardır. Bu inanışların bir kısmı anne ve bebeğin korunması etrafında şekillenen uygulamalardır.³³ Muhacir alt kültürünün

³⁰ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.81

³¹ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.92

³² Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.85

³³ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.93

Türk kültürünün bir parçası olması ve İslam dini içerisinde yer alması sonucunda ortaya çıkan halk inanç ve uygulamalarında dini ve etnik etkileşimler yoğun olarak görülmektedir.

Kadın doğum yaptıktan sonra mezarının açık bekleyeceğine inanılır. Bu inanıştan dolayı doğum yapan kadın kırk gün maddi ve manevi olarak korumaya alınır. Doğumdan sonraki her gün kadının açık mezarına bir kürek toprak atılacağına, doğumun kırkıncı gününde bu mezarın kapanacağına inanılır. Kadının kırkı geçinceye kadar ölmesinden veya yeni doğum yapmış kadına kötü mahlûkların musallat olmasından korkulduğu için yalnız bırakılmaz. Doğumun üzerinden kırk gün geçene kadar anne bebeğini evden dışarı çıkarmaz, yabancı insanlara fazla göstermek istemez. Nazar değmesinden ve diğer varlıkların musallat olmasından korkar. Bu inanç Bulgaristan'da halen devam etmektedir.³⁴

Doğumdan sonra çocuk sarılık olmasın diye yüzüne sarı örtü örtülür. Çocuğun gözü sağlıklı olsun diye limon damlatılır. Yüzü nurlu ve güzel olsun diye sürme çekilir. Çocuğun dilinin tatlı olması için ağzına bal sürülür.³⁵

Konuşamayan çocuğun çabuk konuşması amacıyla yedi evden yedi kurban dili alınıp çocuğa yedirilir.³⁶ Hacca gidenlerden konuşamayan çocukların konuşabilmesi için kurutulmuş deve dili istenir.

Çocuğun büyüyünce hırsız olmasını önlemek amacıyla saçı ve tırnağı ilk kez kesilmeden önce babasının cebinden para aldırılır. Yahut babası çocuğun avucuna bozuk para bırakır, ondan sonra ilk saçı ve tırnağı kesilir.

Çok ağlayan çocuğa “teselleme” (avutma) yapılır. Ağlayan çocuk bir sepete konular ve ıssız bir alana bırakılır. Tesellemeden haberi olan birisi, “Bir çocuk buldum, alan yok mu?” der ve annesi de bu çocuğu o kişiden para yahut hediye karşılığında satın alır. Böylece “Çocuğun ağıtı orada kalır,” denir. Annesi çocuğunu satın aldığı için çocuğun eskisi gibi çok fazla ağlamayacağına inanılır. Ağlamakla ilgili diğer bir inanışa göre ağlayan hastanın iyi olacağı, gülen hastanın ise daha kötü olup öleceği söylenir.

---

³⁴ Ahmet Lutov, *Bulgaristan Müslümanlarının Dini ve Sosyal Hayatı (Blagoevgrad İli Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, 47-48.

³⁵ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, s.70

³⁶ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.114

Gece korkan çocukları “Kur’an’la korkutun,” denir. Çocuk bir hocaya götürülür ve Kur’an okuyacak kişiye yaklaştırılır. Hoca Kur’an-ı Kerim’den rastgele bir sayfa açıp okurken Kur’an’ı aniden çocuğun yüzüne doğru kapatır. Bu şekilde Kur’an ile korkutulan çocukların bir daha gece korkmayacağı söylenir.

Erkek bebeği olan kişilerin çocuğunu hayırlamak için evlerinin damı mahallenin çocukları tarafından taşlanır. Çocukları olan aile de hayır olsun, çocukları sağlıklı olsun diye taş atanlara hediyeler verir. Epilepsi (sara) hastası olan çocuklar gece aynaya baktırılmaz. Ayrıca akşam aynaya bakmak günah olarak görülür.

a) *Albasması*

AlbasmasıÇin sınırlarından Akdeniz’e kadar bütün Türk topluluklarında görülen yaygın bir inançtır. Albastı yanında Alkarası, Albis, Almis gibi isimlerle de anılmaktadır. Özellikle lohusa kadın ve bebeklere musallat olan Alkarası çok çirkin ya da güzel bir kadın veya keçi veya tilki gibi hayvan suretinde olabilir.³⁷

Yörede Albasması olan çocukların öleceğine inanıldığı için anne ve çocuk korumaya alınır. Doğumdan sonra al basmasını önlemek için bebeğin yüzüne kırmızı yüz örtüsü örtülür, bebek için kırmızı yorgan ve kırmızı yastık başları kullanılır. Doğum yapan kadın alına kırmızı yazma bağlar.

Al basması olan bebek pek uyanmadan uzun süre uyur, anneyi emmez. Bu durumda olan bebek ‘alcı’ denilen kişilere al basmasını engellemesi için okutulmaya götürülür. Yeni doğan bebeğin başucuna “hamaylı” denilen başparmağı büyüklüğünde Kur’an-ı Kerim konulur. Hamaylının çocuğu cinlerden ve her türlü kötülükten koruduğuna inanılır.

Günümüzde devam eden ve Türk dünyasında genel olarak görülen bir uygulama da yeni doğum yapan kadın ve bebeğinin yanına albasmısından koruması amacıyla bazı eşyaların bırakılmasıdır.³⁸ Çocuğun yastığının altına bıçak, başucuna demir konulur. Aynı şekilde doğum yapan kadının yanına al basmasını, kötü ruhlara karşı bekçilik yapsın diye Kur’an-ı Kerim, süpürge, demir, orak veya tahra konur.

³⁷ Abdülkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, 9. Bs., Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2017, s. 161-162; İsmet Zeki Eyüpoğlu, *Bütün Yönleri İle Halk İnançları*, İstanbul: Koza Yayınları, 1974, s. 115-116.

³⁸ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.100

Kırkly kadının evinin yakınlarında bir cenaze olursa “Cenazenin ağırlığı bebeğe basmasın,” denir. Bu inançtan dolayı kadın kimseye görünmeden çocuğunu kucağına alıp cenaze geçene kadar kapının önünde ayakta bekler, cenaze geçince evine girer. Benzer uygulamalar “sal basması” adıyla farklı yörelerde de bulunmaktadır.³⁹

b) Kırklama

“Kırklanmak” veya “kırklamak” adıyla Anadolu’da olduğu kadar Türk boylarında da rastlanan bu uygulama bebeğin kırk gününü doldurmasını ve lohusalık döneminin sıkıntılı günlerinden kurtuluşu simgeleyen bir ritüeldir.⁴⁰ Doğumdan sonra kırk gününü doldurmayan kadın ve çocuğuna halk arasında “kırklı kadın” veya “kırklı çocuk” denilir. Kırkly kadının, sakınması gereken şeyler olduğu gibi çevresindekiler tarafından da kötü olan mahkuklardan korumak, kırk basmasını önlemek için birtakım ritüeller uygulanır. Yapılan gözlem ve mülakatlarda halkın “al basması” ve “kırk basması”nı hemen hemen aynı anlamlarda kullandığı görülmektedir.

Kırklı kadın kırk gün evden çıkmaz, yanına fazla ziyaretçi alınmaz. Kırkly kadın cenaze evine ve mezarlığa gitmez. Kırkly çocuk cenazenin ağırlığı basmasın diye cenaze çıkacak evin yakınlarına getirilmez. Kırkly kadının ışığı kırk gün boyunca gece açık tutulur. Yanında büyüklerinden birisi bulunur, kırk gün başı beklenir.

Doğumda çocukları üst üste ölen bir kadın yeni doğum yapan kırkı çıkmamış bir kadının yanına gider, “Hayırlı olsun,” dedikten sonra eteğini sirkeler gibi bir hareketle düzlerse çocukları ölen kadının tıbıkasını yeni doğum yapmış kadına sıçrattığına inanılır. Yani doğumda bebeği ölen kadının hastalığını silkeleyip bıraktığına, bundan dolayı yeni doğan bebeğin öleceğine inanılır. Bundan dolayı kırkı çıkmamış kadının yanına doğumda bebeği ölen kadın sokulmaz. Görüşmeciler arasında çocuklarını bebeği ölen kadının tıbıkasını sıçratmasından dolayı kaybettiklerini söyleyen kadınlar bulunmaktadır. Bebeği ölen kadın yeni doğmuş çocuğun yanına girerse tıbıkaya sıçramasını önlemek için firkete değiştirir.

Ayrıca halk arasında “kırk karışması” inancı vardır. Buna göre kırklı gelin kırkı çıkmamış bebeğin yanına giderse iki kırklı aynı ortamda bulunduğu için kırk karışacağına ve bebeğe al basacağına inanılır. Çocuk ölürse bunun sebebinin eve gelen kırklı gelin

³⁹ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.97

⁴⁰ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.105-106

olduğu söylenir. Aynı şekilde iki kırklı bebek aynı odada bulundurulmaz. Bebeğin zarar görmesini önlemek için kırklı gelin ve ev halkı arasında iğne, firkete değiştirilir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde de halen kırk karışmasından korunmak için firkete değişme uygulaması devam etmektedir.⁴¹ İğnenin ve firketenin hammaddesi olan demir madeni eski Türk düğün ritlerinde aileyi her türlü kötülükten koruyan kutsal maddelerden sayılmaktadır.⁴² Yöre sakinlerinden bir kadın kırkı çıkmamış bebeğinin yanına kırklı bir gelinin ziyarete geldiğini, iğne değişmeyi unuttuğu için çok sürmeden bebeğinin vefat ettiğini söylemiştir

Kırklı kadın ve çocuğun olduğu eve gelin getirilmez. Eğer getirilecek olursa kırklı kadın ve çocuk başka bir eve götürülür, sonra o eve gelin getirilir. Halk arasında “Kırklı eve gelin gelmez,” inancı yaygındır.

Kırklı kadının yanında bekleyen kişi bir yere gidecek olursa kadının yanına kocasının bir kıyafeti bırakılır. Kapıya demir, süpürge, tahra konur. “Demir, süpürge kadını korur,” denilir. Al basması gibi kötü mahlûkların anne ve çocuğa eskiden olduğu kadar musallat olmaması bazı köylüler tarafından, önceden cinlerin daha çok olduğu, günümüzde ise eskisi kadar kalmadığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Kırklı çocuğu kırk basmasını önlemek için eşiğin ağzına tahra, beşiğinin altına tarak ve bıçak konur. Kırklı kadın ve çocuğun çamaşır ve banyo suyu ağaç dibine veya gül dibine dökülür. Ortalık yere dökülmesinin iyi olmadığına inanılır.

Kırklı kadın ve çocuğun çamaşırları gece dışarıda askıda bırakılmaz. Gece kötü ruhların, cinlerin dokunacağına inanılır. Ya da kötü birisi bu çamaşırları alıp yakarsa kadın ve çocuğun zarar göreceği şeklinde inanç vardır.

Tıbbın ve ailelerin maddi imkânlarının gelişmesi, hamilelik sürecinde ve sonrasında anne ve bebeğin doktor gözetiminde olması gibi etkenler sonucunda muhacir halk arasında “kırk karışması,” “kırklı olma” şeklindeki inanç ve uygulamalar zayıflamakla birlikte az da olsa devam etmektedir.

Doğumdan sonra belirli günlerde kırklama ayini yapılır. Bunlar yedi kırkı ve kırk kırkıdır. Kırk kırkıdan sonra ise kırk mevlidi yapılır. Yedi kırkı ayini şu şekilde yapılır:

---

⁴¹ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.104

⁴² Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s.34

Bir kaba yedi fincan su dökülür, yedi taş toplanıp suya atılır. Çocuğun çiçek gibi açılıp serpilmesi için suya çiçek ve bal konur. İlk olarak tuzlu su çocuğun vücuduna sürülür ardından hazırlanan diğer su ile yıkanır. Daha sonra çocuğun yıkandığı su gül dibine dökülür. Çocuğun gül gibi güzel olacağına inanılır.

Bebek doğduktan kırk gün sonra zengin, abdestli namazlı birisine götürülür. Bolluk olması ve bebeğin rızkının artması için bu kişi bebeğe yumurta, para gibi hediyeler verir. Bu işleme *kırk uçurmak* denir. Bebeğin kırkı çıktıktan sonra mutlaka bir yerlere gezmeye gidilir ve kötü mahlukların musallat olmayacağı ya da ölüm riskinin azaldığı manasında “Bebeğin kırkını uçurduk,” denir.

Doğumunun üzerinden kırk gün geçen yani “kırkı çıkan” çocuk için mevlit okutulur. Mevlide kişinin akrabaları, komşuları gelir. Bu tören yemek verilerek ya da lokum ve şerbet dağıtılarak yapılır. Böylece Allah’a verdiği bebekten dolayı şükürün yerine getirildiğine inanılır.

c) Göbek Bağıyla İlgili Ritüeller

Anadolu’da ve diğer Türk boylarında çocuk doğduktan sonra uygulanan pek çok inanç vardır. Bunlardan en yaygını göbek bağıyla ilgili ritüellerdir. Bebek doğduktan sonra kesilen göbek bağı eğer camiye gömülürse çocuğun hoca olacağına, okula gömülürse çocuğun okuyacağına inanılmaktadır. Özellikle kız çocukları eve bağlı olsun diye göbek bağı sandıkta saklanır veya çocuğun daha evcimen olması için göbek bağı evin alt katına gömülür.⁴³ Bu uygulama halen muhacirler arasında çok sık yapılmaktadır. Bunu yapan görüşmeciler çocuklarının eve bağlı olduğunu söylemektedir.

Hayvancılık yapmayı zenginlik olarak gören köylüler çocukları hayvan yetiştirsin diye göbek bağını keçi sahasına gömer. Çocuğun ileride nasıl bir hayat yaşaması isteniyorsa göbek bağı ona göre bir yere bırakılır.

d) Aydaşık

Bir çocuğun gelişimi durur ve hiç gelişmezse “aydaş” olduğuna inanılır. Çocuğun gelişip büyümesi için Anadolu’nun pek çok yöresinde bazı pratikler uygulanır.⁴⁴ Vücut gelişiminde yaşıtlarına göre geride kalan ve daha küçük olan bu çocuklara

⁴³ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 87-88.

⁴⁴ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 136

“aydaş/aydaşık” denir. Aydaş olan çocuklar gelişip büyüebilmesi için pazartesi ve perşembe günleri ocak denilen kişilerin bulunduğu yere ‘aydaş ayırttırmaya’ götürülür. Ocak denilen kişi bir yol ağzına (çatına) kazan koyar, kazanın içerisine çocuk bırakılır. Kazanın altında ateş yakıyormuş gibi yapılarak altına odunlar konulur. Yoldan gelip geçenler, “Ne pişiriyorsun?” diye sorar. Ocak denilen kişi “Aydaş aş pişiriyorum,” der ve yoldan geçenler ocağın altına odun koyarlar. Bu işlemden sonra çocuk yıkanır ve eve götürülür. Bunu yaptırdıktan sonra çocuğunun iyileştiğini söyleyenler bulunmaktadır. Aynı uygulama Osmaniye ilinde bağlı köylerde yaşayan Türkmenler arasında da görülmektedir.⁴⁵

Gelişmeyen çocuk için, “Bezini ay okşamış,” denir. Ay okşamasının çeşitli nedenleri olabilir. Örneğin akşam ezanından sonra çocuğun kıyafeti dışarıda bırakılırsa “ay okşar” denir, kötü ruhların musallat olduğuna inanılır. Çocuğun neden aydaş olduğunu saptamak için bazı işlemler yapılır. Buna göre kül elenir, suyun içerisine konur. Küllü su bir bezden süzülür. Eğer bezin üzerinde külle beraber kedi tüyü kalmışsa çocuğun kediden aydaş olduğu söylenir. Bezin üzerinde kalan farklı cisme göre çocuğun aydaş olma sebebi saptanır. Daha sonra küllü süzülen suda aydaş olan çocuk yıkanır.

Biyolojik olarak gelişme göstermeyen çocuğa kırk veya al bastığına da inanılır. Aydaş olacağı korkusuyla yeni doğan bebeğin üzerinden su verilmez, üzerinden bir şey uzatılmaz ve üzerinden atlanmaz. Atlanılır ise çocuğun boyunun kısa olacağına inanılır.

e) Ad Koyma

Çocuğa isim verme, kültürel bir tören olmakla birlikte toplum içinde kimlik kazanmanın ilk basamağı kabul edilmektedir. Bebeğe verilecek ismin bebeğin gelecek yaşantısı ve karakteri üzerinde etkisi olacağına inanılır. Özellikle ataerkil toplumlarda “ata ismi” gibi kültürel unsurlar ve dini faktörler son derece önemlidir.⁴⁶

Erzin ilçesinde yaşayan muhacir alt kültüründe çocuğa isim verilirken önce sağ kulağına ezan, daha sonra sol kulağına kamet okunur. Sağ kulağına eğilerek üç defa ismi söylenir. Ahirette çocuğun kulağına söylenen isimle çağrılacağına inanılır. Çocuğun ismi doğduktan sonra üç ezan vaktine kadar konulmalıdır. Üç ezan duyulduğu halde çocuğun kulağına ezan okunmaz ve çocuk bu sürede ölürse ahirette anne babasından davacı

⁴⁵ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, s.93

⁴⁶ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.114-115

olacağına inanılır. Bundan dolayı en kısa sürede çocuğa isim verilir. Çocuğun tatlı dilli olması için kulağına ismi söylendikten sonra peygamber hurması tattırılır.

Türk toplumunda yeni doğan bebeğe isim verilirken doğum öncesi süreç, doğumun gerçekleştiği zaman dilimi, Kur'an'da geçen isimler, Peygamberler ve dini şahsiyetlerin adları dikkate alınır.⁴⁷ Bundan dolayı yörede kandil gecelerinde doğanlara Kadir, Kadriye, Mevlüd, Mevlüde, Beraat ve Ragıp ismi (Regaip kandilinde doğan erkek bebeğe) verilir. Özellikle peygamber isimlerinden Muhammed, Ahmet, Mustafa, İbrahim isimleri oldukça yaygındır. Az sayı da olsa Nuh, Lut isimleri mevcuttur.

Daha önce türbe ziyaretleri konusunda anlatıldığı gibi bir ziyarete çocuk sahibi olmak için gittikten sonra oradaki şahsiyetlerin isminin çocuğa verilmesi halk arasında bir zorunluluk olarak telakki edilir. Şayet ziyarete gidilen kişinin adı verilmezse çocuğun sakat olacağına veya kötü bir insan olacağına inanılır. Erzin'deki Abdino türbesine gidenler çocuklarına "Abidin," Beyazıt-i Bistamî'ye gidenler "Bestami," Arıklı Muhyiddin Dede'ye gidenler "Muhittin" veya "Muhyiddin," Hz. Ukkâşe'ye gidenler "Ökkeş" ismini vermektedir. Türbelere çocuğu olması için adak adayanlar da "Nezir" ve "Nezire" ismini verir.

Türklerdeki Şamanizm inancının bir devamı olarak görülebilecek bazı uygulamalar vardır. Ayrıca çocuk isteyip istememeye göre, daha önce yaşadığı olumsuz bir durumun bitmesini isteme halinde etkili olacağına inanılan isimler konur. Tekrar çocuk istemeyenler "Veda" veya "Soner" isimlerini koyar.⁴⁸ Bir kadın görüşmeci daha önce düşük yaptığını, ardından doğan bebeğinin hemen öldüğünü, tekrar doğan çocuğun hayatta kalması için "Yeter" ismini verdiğini, böyle bir durumda çocuğu erkek olsaydı "Duran" ismini vermeyi düşündüğünü dile getirmiştir. Üst üste kız çocuğu olanlar artık erkek çocuk doğması için kızlarına "Döndü," "Döne" gibi isimler vermektedir. Bununla birlikte görüşmecilerden bazıları sırf Kur'an-ı Kerim'de geçtiği için anlamına bakmaksızın "Kezban" ve Euzu Besmele içinde geçen bir ifade olan "Şeyda" kısmını isim olarak koyduğunu söylemiştir.

Günümüzde hala çocuklara bu şekilde isim verilmesi yaygındır. Ancak yeni nesilde bazı farklılıklar görülmektedir. Artık peygamber, evliya isimleri veya Kur'an'da

⁴⁷ Vejdi Bilgin, "Din ve Kültür", *Din Sosyolojisi*, ed.MehmetBayyigit, Konya, Palet Yayınları, 2013, s.109

⁴⁸ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.98

geçen dini çağrışımları olan adların yanına popüler isimler eklenmektedir. Muhammet Yiğit ve Zeynep Tuana gibi isimler bu duruma örnek olarak verilebilir.

f) Diş Hediği

Diş hediği “dişemek” adıyla da Anadolu’da bilinen bir ritüeldir. Çocuğun ilk dişini çıkardığını fark eden kişi ona çeşitli hediyeler verir. Farklı Türk boylarında diş bayramı yapılır. Anadolu’da ise diş çıkaran çocuğun etrafına kalem, taş, ayna gibi eşyalar konur. Çocuk bu eşyalardan hangisini seçerse ilerde o meslek sahibi olacağına yorumlanır.⁴⁹

Erzin ilçesindeki muhacirler arasında çocuk ilk dişini çıkarmaya başlayınca diş hediği yapılır. Dişlerinin çabucak çıkması için dişe benzeyen mısır tahılı kaynatılır, komşulara dağıtılır. Aynı uygulama Türkmenler arasında da görülür. Kaynatılan hedik tabaklara konup akraba ve komşulara verilir. Hedik dağıtılan kişiler bunun karşılığında tabağın içine çocuk kız ise süs eşyası, erkek ise para koyar.⁵⁰

Günümüzde diş hediği uygulaması yoğun bir şekilde devam etmemektedir. Kendisine annesinin diş hediği yaptığını anlatan 30-50 yaşlarındaki görüşmeciler çocuklarına bu uygulamayı yapmadığını dile getirmiştir. Diş hediğinin yerine doğum günü kutlamasının yeni nesilde daha yaygın hale geldiği görülmektedir. Kaynamış buğday gibi geleneksel yiyeceklerin yerini hazır pasta almıştır. Ancak yeni diş çıkaran çocuğa hediye alma uygulaması devam etmektedir. Özellikle kaynana, kayınbaba, hala, teyze, amca, dayı gibi yakın akrabalar diş hediyesi ya da parası vermektedir.

5) Sünnet Töreni ve Kirvelik

Hem ilkel hem gelişmiş toplumlarda sünnet ritüeli cemaate aidiyeti ve sosyal kimlik edinmeyi sağlayan bir uygulamadır. Sünnet ritüeli bazı toplumlarda yönetici sınıfın ergenliğe geçiş ritüeli olarak görülmektedir.⁵¹ Türk kültüründe ise erkek olmanın ilk adımı, çocukluktan çıkış, yetişkin bir adam olma anlamlarına gelir.⁵² Farklı toplum ve dinlerde genel olarak sünnet yeni bir statüye ulaşmayı sağlaması açısından bir geçiş

⁴⁹ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.124-125

⁵⁰ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, s.91

⁵¹ Salime Leyla Gürkan, “Sünnet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010, C.38, s. 156-157

⁵² Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 141- 143

dönemi ritüeli olarak görülmektedir. İslam dininde sünnet olmanın hükmü konusunda farklı görüşler mevcuttur.⁵³

Muhacirler sünnet törenlerinde Kur'an ve mevlit okutur. Maddi durumu olan aileler yemek verir. Gelenler sünnet olan çocuğa hediye verir. Dualar edilerek tören biter. Sünnet olmayan kişi muhacirler tarafından inançsız olarak görülürken, sosyal yaşam içerisinde de tam bir erkek olarak sayılmaz. Günümüzde sünnet olmak hala önemli bir ritüelken yeni nesil muhacirler arasında sünnet törenini kutlama biçimi değişmiş, tören daha gösterişli bir eğlence haline gelmiştir. Artık mevlit ve Kur'an okunduktan sonra çalgılı eğlenceler düzenlenmektedir. Sünnet törenleri ihtiva ettiği dini içeriğin vazgeçilmezliğinden dolayı kutsal ve profan unsurların aynı anda ve bir arada yaşadığı bir uygulama haline gelmiştir.⁵⁴

Sünnet töreni çocuğun toplumsal ve dinsel olarak kazandığı yeni bir statüdür. Sünnet olan çocuğa altın takılır. Altın alacak durumu olmayan aileler dahi sünnet sonrasında geçici olarak başka kişilerden aldıkları altınları takar. Bu durum düğün, cenaze gibi önemli günlere gösterilen hassasiyetin sünnet törenlerinde de gösterildiği ortaya koymaktadır.

Sünnet ritüeli bireyler arasında yeni hısımlıklar oluşturur. Kirve, çocuğa sünnet esnasında yardımcı olan, sünnet masraflarının genelini üstlenen kişiye denir. Çocuğun ömrü boyunca kirvesine karşı görevleri, vefa borcu olduğu söylenir. Kirveye saygı anneye babaya saygı ile eş değer görülür. Kirve hakkı ve baba hakkı çocuğun dikkat etmesi gerek dini haklardan sayılır. Kirve babadan daha önde kabul edilir. Bir kişinin kirvesi ve babası aynı zamanda vefat etse önce kirvesinin cenazesini defnetmeli, sonra babasının cenazesine gitmelidir anlayışı vardır.

Baba gibi kabul edildiği için kirvenin çocuklarıyla evlenilmez. İslam dinine göre "Bir kimse soyca kimlerle evlenemiyorsa, süt emme yönünden de onlarla evlenemez,"⁵⁵ hükmü sütkardeş olma ilişkisinde görülürken süt emen kişinin sütannesi ve sütkardeşleriyle evlenmesinin haram olması durumunun halk arasında kirvelik ilişkisine

---

⁵³ Nebi Bozkurt, "Sünnet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010, C.38, s. 158

⁵⁴ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s. 100

⁵⁵ Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali*, 10.b., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015, s.428

yansıtıldığı görülmektedir. Kısaca halk arasında sütkardeşle evlenmenin haramlığı gibi kirve çocukları ve kirvenin eşiyle evlenmenin de haram olduğu inancı yaygınlaşmıştır.

B) NİKÂHLA İLGİLİ İNANÇ ve UYGULAMALAR

Doğduğu günden itibaren toplumsallaşmaya başlayan birey için evlilik önemli bir adımdır. Birey artık yeni bir hayata başlar. Bu yeni durumu içinde bulunduğu topluma kabul ettirirken bir takım inanç ve uygulamalar sergiler.

Türk toplumlarında evlilik, önemli bir sorumluluk alma ve bekârlara göre ayrıcalıklı bir konuma geçiş olarak görülür.⁵⁶ Orta Asya Türklerinde görülen bazı uygulamalar Anadolu'daki Türk düğünlerinde de görülmektedir. Örneğin Orta Asya Türklerinde sütkardeş ve kirve çocuklarıyla evliliğin uygun görülmemesi anlayışı Hatay'ın Erzin ilçesindeki muhacirler arasında halen devam etmektedir.⁵⁷ Aynı şekilde halk arasındaki "Kanı aşağı akanlar birbiriyle evlenemez," inancıyla kan kardeşlerin de birbiriyle evlenemeyeceği söylenir. Kan kardeş olmak için kolun bir kısmı kesilir akan kan kollar üst üste gelecek şekilde birleştirilir. Veya akan kan kardeş olmak isteyenler tarafından emilmek suretiyle kan kardeş olunur.

Orta Asya'daki Türkler ve Erzin'deki muhacir alt kültürü arasındaki bu benzerlik Türk kültür bağının muhacir halk tarafından korunduğunu göstermektedir. Buna benzer inanç ve uygulamalar, muhacirlerin Bulgaristan'dan göç etme nedenlerinin ana sebebi olarak gösterdikleri dinlerini ve etnik kimliklerini koruma çabasının gerçek bir gaye olduğunu doğrulamaktadır.

Muhacirler arasında çok eşlilik fazla yaygın değildir. Balkanlardaki genel uygulamadan farklı olarak⁵⁸ akraba evliliğine olumlu bakılır. Bu durumu yerel kültürden etkilenme olarak yorumlamak mümkün olabileceği gibi Balkanlarda daha nadir görülen⁵⁹ akraba evliliğinin uzantısı olarak değerlendirmek de mümkündür. Yerli halktan kişilerle yapılan evlilikler ise "yabancıyla evlilik" olarak görülür ve istenmez.

⁵⁶ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı*, 21.

⁵⁷ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, 153.

⁵⁸ Lutov, *Bulgaristan Müslümanlarının Dini ve Sosyal Hayatı (Blagoevgrad İli Örneği)*, s. 39.

⁵⁹ Selçuk Kürşad Koca, "Makedonya'da Yaşayan Türk-Makedon-Arnavut-Boşnak Toplularının Geçiş Dönemlerinde Görülen Ortak Kültür Unsurları," *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 7/2, 2018, s. 1094.

Yenge ile evliliğe (levirat türü evlilik) olumlu bakılır. Gelinin dışarı çıkmasını engellemek, yuvasının ve çocuklarının dağılmasını önlemek amacıyla gelin dul kalınca kendinden küçük kayını varsa onunla evlendirilir. Yengeyle evliliklerde yengenin kayınbirader tarafından kız kardeş olarak görülmeye başlanması gibi toplumun algısındaki değişimlerden dolayı belirgin bir azalma olduğu dile getirilmiştir. Görüşme yapılan bireyler yenge ile evliliğin kendi gençliklerinde sık görülen bir durum olduğunu ancak son 20 yılda birkaç örnek dışında rastlanılmayan bir durum olduğunu ifade etmiştir. Günümüzde akraba evliliklerinde ise tıbbi nedenlerden dolayı eskiye nazaran azalma olmakla birlikte halen yaygın bir şekilde devam etmektedir. Bulgaristan göçmeni olarak kendi anne ve babam teyze çocuklarıdır. Aynı şekilde son 20-30 yılda yapılan evliliklerde buna benzer örneklere rastlanılmaktadır.

1) Evlilik Öncesi Süreç

Evlilik öncesi süreçte yaş ilerlediği halde evlenmesi gecikenler için kısmet açma uygulamaları ve evliliği istemeyen kişiler için evliliğe teşvik edici işlemler yapılır. Kısmet açılması için türbe ziyaretlerine ve hocalara gidilir. Kısmet açma uygulamalarına Türkler arasında sıklıkla rastlanılır. Özellikle genç kızların geç evlenmesi büyük bir problem olarak görülmektedir.⁶⁰

Kısmet açılması amacıyla birtakım uygulamalar vardır. Birisi üzerine dua okunurken, “Ellerini aç öyle dinle, kısmetin kapanmasın,” denir. Cuma günü camiye ilk giden kişi kısmeti açılsın diye caminin kilidini açar. Cami hocasına kısmet açtırmak için dua okutulur. Genç kızlar isimlerini gelin ayakkabısının altına yazar. Cuma günü ezan ve sala arasında Cuma suresi on sekiz defa bekâr kişinin giyeceği çamaşırlara yahut yiyecek ve içeceğine okunursa kısmeti açılacağına inanılır.⁶¹

İkinci namazından sonra kapı süpüren kişinin kızının kaçacağına, kuşluk vakti kapı süpüren kişinin ise oğlunun erken yaşta evleneceğine inanılır. “Süpürgenin üzerine oturan kız kaçar,” denir. Bu sebeple genç kızlar süpürgenin üzerine oturtulmaz.

⁶⁰ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritielleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 163-164

⁶¹ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s. 114

2) Evlilik Süreci

Muhacirler kendi dindarlıklarını tanımlarken "Muhacirin dini, Türk'ün dini sağlamdır," demektedir. Muhacir kültürü sadece etnik bir kimlik değil, aynı zamanda dini yaşayışın ifade biçimi haline gelmiştir.⁶² Erzin ilçesinde yaşayan yerli halk da muhacirleri tanımlarken din konusunda hassas, hatta tutucu olduklarını ifade etmektedir. Dini motiflerin yoğun olarak görüldüğü alanlardan birisi de evlilik sürecidir.

"Muhacir düğünlerinde çalgı çalınmaz, oynanmaz, içki içilmez," denir. Yerli halk davullu zurnalı düğün yapmalarından dolayı muhacirler tarafından eleştirilir. Yerli halkın dini hassasiyetleri muhacirler tarafından düşük görülmektedir. Muhacir düğünlerinde Kur'an-ı Kerim ve mevlit okunur. Davul zurna yerine "deblek" denilen çalgı aleti sözsüz şekilde çalınır. Erkek ve kadınların karışık olduğu düğün yapılmaz. Erkeklerin ve kadınların arasına bir perde çekilir ve kadınlar kendi aralarında eğlence yapar. Bir kişi bekçi olup kadınların olduğu yerin çevresinde erkekler gelmesin diye nöbet tutar. Günümüzde bu uygulamalar kısmen devam etmektedir. Muhacirler genel olarak çalgılı ve karma düğün yapmamaktadır. Değişen yaşam şartları nedeniyle köy evlerinde yapılan düğünlerin yerini kadın ve erkeğin aynı ortamda karışık olarak bulunduğu salon düğünleri almıştır. Gündüz köy evinde mevlit ve Kur'an okutulmakla birlikte akşam salonda çalgılı düğünde yapılmakta ancak dinî sebeplerden dolayı içki içilmemektedir.⁶³

Günümüzde hem Bulgaristan'daki Türklerde hem de Türkiye'deki Bulgaristan göçmenlerinde iyi insan olmak, ihtiyacı olan kimseye yardım etmek, paylaşmak değerli hasletlerdendir.⁶⁴ Birisinin düğünü olacağı zaman perşembe akşamları halk arasında 'danışma meclisi' denilen toplantı yapılır. Danışma meclisinde köyün büyükleri bir araya gelir ve düğün yapacak ailenin ihtiyaçları belirlenir. Köyün diğer üyeleri düğün yapacak ailenin ihtiyaçlarına göre yardımda bulunur. Benzer uygulamalara Eski Türk geleneklerinde "danışık aşısı" ile rastlanır.⁶⁵ Düğün gününden önce kadınlar toplanır ve düğün ekmeği yapar. Ekmeklerden bir tanesi özel olarak süslenir. Buna "gülüş ekmeği" denir. Kadınlardan birisi gülüş ekmeğini alıp kaçar, diğer kızlar kovalar. İlk önce gülüş

---

⁶² Menteş, *Bulgaristan Türklerinin Dini Eğilimleri ve Sorunları (1889-1990'da Lüleburgaz'a Yerleşenler Örneği)*, s.93.

⁶³ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s. 108

⁶⁴ Menteş, *Bulgaristan Türklerinin Dini Eğilimleri ve Sorunları (1889-1990'da Lüleburgaz'a Yerleşenler Örneği)*, s. 99.

⁶⁵ Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s. 86.

ekmeğini kim yakalarsa o kızın kısmetinin açılıp diğer kızlardan önce gelin olacağı söylenir. Danışma meclisi ve ekmeğin yapılma uygulamasında amaç evlenecek çiftlere yardımda bulunmaktır. Günümüzde geniş aile yapısının değişimi, köylerden ilçelere göç, ekmeğin eskisi kadar ulaşılması zor bir ihtiyaç olarak görülmemesi gibi nedenlerden dolayı bu iki uygulama devam etmemektedir. Ancak evlenecek çiftlere yardım etme inancı farklı bir form kazanmış, düğünde zarfa para konulması veya evlenecek kişilerin evlerinde eksik olan ihtiyacın aile büyükleri tarafından alınması şekline dönüşmüştür.

Kına gecesi eski Türklerden itibaren düğünlerin en önemli ritüeli olmuştur.⁶⁶ Düğünden önceki akşam geline kına yakılır. Halk arasında kınaya kutsal bir anlam yüklendiği görülmüştür. Gelin kınasından almak muhacirler arasında uğurlu sayılır. Gelin olan kişi gittiği yerde tutunsun, kocasına hürmet etsin diye eline kına yakılır. Günümüzde de muhacirler arasında geline kına yakma uygulaması ve kınaya atfedilen kutsiyet inancı devam etmektedir.

Dini nikâh kıyıldıktan sonra damat odadan çıkar. Eline aldığı cam kap içindeki kolonyadan etrafta bulunan insanların üzerine serper. Biraz dolandıktan sonra cam şişeyi yere atıp kırar. Şişe kırılırsa damadın güçlü kuvvetli olacağına, eşine söz geçireceğine inanılır.

Düğün günü gelin almak için konvoy şeklinde gelinin anne evine gelinir. Gelin evden çıkarılırken beline üç kez kuşak bağlanıp çözülür. Üçüncü kez bağlanan kuşak tekrar çözülmez. Kuşağın üç kez çözülüp bağlanmasının sünnet olduğuna inanılır. Gelin evden tekbir, salavat ve dualar eşliğinde çıkarılır.

3) Evlilik Sonrası

Eski Türk düğünlerinde gelinin evlendikten sonra ailesiyle iyi geçinmesi, karı kocanın bağını kuvvetlendirmesi, evine ve zürriyetine bereket gelmesi, yuvasının devamlı olması için evlilik sonrası uygulamaların yerine getirilmesi gerektiğine dair inançlara ve evlenecek çifte verilen öğütlere geniş bir biçimde rastlamak mümkündür.⁶⁷ Günümüzde evlilik sonrası ritüellerin pek çoğu muhacirler arasında devam etmektedir.

---

⁶⁶ Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s.11

⁶⁷ Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s.45

Gelin arabadan indirilmeden önce arabanın içine nar verilir. Gelin narı kırabilirse “Nar adedince çocuğun olsun,” denir. Nar kıran gelinin çok çocuğu olacağına inanılır. Ayrıca gelin arabadan indirilince ailesiyle iyi geçinsin, kötülükler uzak dursun diye eline tabak verilir ve kırdırılır. Bazen de bal kabağı kırdırılır.

Gelin eve girerken kaynanası Kur’an-ı Kerim’i yüksekte tutar. Gelin “Kur’an okusun, dinli, imanlı olsun,” diye Kur’an-ı Kerim’in altından geçerek eve sokulur. Aynı şekilde gelin kaynanasının ve kocasının sözünü dinlesin diye gelin eve girerken kaynana ve kayınbaba elini yukarda tutar. Gelin kaynanasının koltuğunun altından geçerek eve girer.

Gelinin eline yağ sürülür ve kapı yağlatılır. Böylece gelin olan kişinin gittiği eve tutkun olacağına, düzen kuracağına inanılır. Eski Türk düğün ritüellerinde evin uğurlu ve bereketli olması için gelin koca evinde yanan ocağa yağ döker.⁶⁸ Muhacirlerdeki uygulamanın yağın koruyucu özelliğine işaret ettiği söylenebilir.

Yeni evli gelin saygı amacıyla kayınbabası ve kaynanasıyla konuşmaz. Bu uygulamanın yerli halk ve Adana’nın çeşitli köylerinde de yaygın olduğu belirtilmiştir.

Gelinin kısır olmaması, çok sayıda erkek çocuk sahibi olmasına yönelik uygulamalar önemli görülür. Anadolu’da “kaşık kırma” denilen adet bunlardan birisidir.⁶⁹ Buna göre, gelinin kucağına kız ve erkek çocukları olsun diye ikisinden de oturtulur. Bazı yörelerde gelinin erkek çocuğu olsun diye erkek çocuğu oturtulur.⁷⁰ Gelin bu çocuklara mendil, önlük gibi hediyeler verir. Bu uygulama hala etkili bir şekilde devam etmektedir. Gelin getirildikten sonra bazı aileler şükür ve belaların def edilmesi için kurban keser. Kesilen kurbanın kanından kapıya ve aile fertlerinin alınına sürülür.

Düğünden bir hafta sonra gelin ve damat saygı amacıyla büyüklerin yanına el öpmeye gider. Daha sonra “davet” denilen uygulamaya göre gelinin annesi yemek verir. Ardından evli çiftler ailelerini yemeğe çağırır. Bu uygulama halk arasında oldukça önemlidir. Zira akraba ziyaretinin ömrü uzattığına, anne babaya saygının dinin emri olduğuna, anne babasını ihmal eden çiftlerin yuvalarının huzurlu olmayacağına ve dağılacağına inanılır.

⁶⁸ Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s.47

⁶⁹ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.106

⁷⁰ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s. 222

Eski Türk adetlerinin bir devamı olarak⁷¹ evlenen çiftlerin evine bolluk bereket gelsin diye arabadan inen gelinin üzerine şeker, arpa, buğday serpilir. Gelinin dili tatlı olsun, kaynanasıyla ve kocasıyla iyi anlaşsın diye odasına şerbet konur, tatlı yedirilir. Gelin damat bu şerbetten içer, kalanı ise yakınlarına dağıtılır. Uygulama Anadolu'nun farklı yörelerinde de mevcuttur.⁷² Günümüzde gelininin araçtan indirilmesi esnasında ve gelin eve girerken yapılan uygulamalar sürmektedir. Fakat bu uygulamaların çocuk sahibi olmaya, kaynana-kayınbaba ile iyi geçinmeye neden olacağı inancı zayıflamıştır. Özellikle Diyanet tarafından yapılan bilgilendirmeler neticesinde bu inançların batıl olduğu bilincinin yerleşmeye başladığı halk tarafından ifade edilmektedir.

İki kırklı gelin aynı odada bulunduğu kırk basmasını önlemek için aralarına su serpilir. Türklerde su bir tapınma ögesinden ziyade kutsiyet atfedilen bir nesne olmuştur. Yer-su ruhlarının kötülüklerden koruyucu özelliklerinden bahsedilir. Aynı zamanda çocuk sahibi olmak isteyenler suya adak adar, dua eder. Hastaları iyileştiren, yaşlıları gençleştiren, ölüleri diriltiren 'Hayat suyu' Altay ve Anadolu'da anlatılan masallarda zikredilmektedir.⁷³ Türklerdeki su kültürünün bir uzantısı olarak İslamiyet sonrası Türk inanç ve uygulamalarında su, kötü ruhların musallat olmasına karşı koruyucu özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Hastalıklara şifa için okunmuş suyun içilmesi, nazardan korunmak için, kırk basmasına karşı iki kırklı gelinin arasına su serpilmesi ve mevtanın rahatlaması için kabre su dökülmesi gibi uygulamalar Türk kültürü ve İslam dininin muhacir alt kültürüne etkisini göstermektedir.

Evliliğin üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra "Nikâh Tazeleme" denilen bir uygulama halk tarafından yapılır. Nikâh tazeleme işlemi cuma gecesini camide toplu olarak ve erkekler arasında yapılmaktadır. Önce tövbe istiğfar edilir sonra imamın nikâh tazeleme duası okuması istenir. Nikâh tazelemenin dinde yer almayan yanlış bir uygulama olduğunu söyleyen imamlar halk tarafından eleştirilir ve kötü, dini bilgisi zayıf hoca olarak görülür. Eskisine göre azalma olsa da halen bu uygulama muhacir köylerinde devam etmektedir.

---

⁷¹ Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s.33

⁷² Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.106

⁷³ İnce, *Hatay'da Bulunan Ziyaret –Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, s. 144-146

a) Gelin/ Baş Mevlidi

Baş mevlidi ritüeline benzer uygulamalara Türk boylarında ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinde “duvak,” “paça günü,” “kekil bayramı,” “çarşaf günü,” “kız yanı” isimleriyle rastlanılmaktadır.⁷⁴ Düğün gecesinin sabahında kadınlar gelinin evinde baş mevlidi yapmak için toplanır.⁷⁵ Gelin gelinliğini giyer, duvağını takar. Odanın ortasına yastık konur, gelin yastığın üzerine oturur. Gelinin iki yanına çocuklar geçer ve oklava yardımıyla gelinin duvağını açarlar. Gelinin iki yanından zülüfleri alınıp çenesinde birleştirilir. Kaynanaya “Gelininin dilini mi keselim, saçını mı keselim?” diye sorulur. Kaynana “Gelinimin dili uzun değil ama saçını kesin,” ya da “Gelinimin dilini kesin, kaynanasının karşısında konuşmasın,” der. Bunun üzerine gelinin saçından bir tutam kesilir. Böylece gelinin kaynanasının sözünden çıkmayacağı söylenir. Kur'an ve mevlit okunur, ikramlar dağıtılır. Tören sonunda gelinin duvağı Peygamberden veya Hz. Fatma'dan kokusunu aldığına inanılan gül dalları üzerine serilir. Bir müddet orada kaldıktan sonra gelin tekrar duvağını alır. Böylece tören sona erer.⁷⁶ Evli çiftlerin düğün sonrasında balayına farklı yerlere gitmesi nedeniyle gelin baş mevlidi uygulaması günümüzde devam etmemektedir.

Gelin mevlidinden sonraki günlerde bolluk bereket amacıyla kadınlar bir araya toplanıp yeni gelinin evine yufka ekmek yaparlar. Bu uygulama köyde oturan muhacirler arasında halen devam etmektedir.

C) ÖLÜMLE İLGİLİ İNANÇ ve UYGULAMALAR

1) Ölüm Öncesi Dönem

İlkel toplumlarda bazı insanlarda yaşarken özel güçlerinin olduğuna ve bu özel güçlerin ölümlerinden sonra kemikleri vasıtasıyla devam ettiğine inanılır.⁷⁷ Mübarek şahıslara öldükten sonra da bağlılık eski Türklerin Şaman inancındaki “Atalar kültü” ile benzerlikler göstermektedir.⁷⁸ Erzin ve Dört Yol ilçesinde buna benzer olarak “Ocak” inancına rastlanmıştır. Ocak veya şifacı denilen ailelere Allah tarafından bazı tıbbi

⁷⁴ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.230-232

⁷⁵ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s.108

⁷⁶ Doğaner, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, s.205

⁷⁷ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.239

⁷⁸ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.37-38

bilgilerin verildiğine, doktordan ileri düzeyde bir bilgiye sahip olduklarına inanılır.⁷⁹ Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerindeki muhacirler sarılık, köstebek gibi hastalıklara okuyan ocakların varlığından bahsetmektedir. Bu kişilerin hayattayken “Ben öldükten sonra şifası için okuduğum hastalık kimde çıkarsa o kişiye benim kabrimin toprağından sürün, getirin kabrimin yanına yatırın. Böylece o hasta şifa bulur,” dediği anlatılmıştır. Yapılan araştırmalarda köy kabristanında ocak kabul edilen kişilerin kabirlerine rastlanmıştır. Örneğin sarılık hastalığına yakalanan bir kişi sarılığın ocağı olarak kabul edilen kişinin kabrine gider, dua edip kabir toprağından kendisine sürerse sarılık hastalığının geçeceğine inanılır. Halen daha vefat eden şifacıların kabirleri o kişilerin hayattayken okudukları hastalık türüne göre ziyaret edilip toprağı hasta bölgelere sürülmesi inancı kuvvetli şekilde devam etmektedir.

Foto 13-14: Kızlarçayı Köyü'nde köstebek hastalığına şifa veren ocak (solda) ile siğil ve kızilyörük hastalıklarına şifa veren ocak mezarı (sağda)

Toplum içerisinde bazı hastalıklara, yılan ve böcek sokmalarına okuyan, kendisine Allah tarafından keramet gibi özel bir gücün verildiği iddia edilen örnek vakalar anlatılmıştır. Buna göre Hacı Hüseyin denilen kişiye bir hastalık nedeniyle okunmak için gidileceği zaman bu zatın kimin kendisinin yanına gelmek için yola çıktığını bildiği, daha o kişi yoldayken “yılancık” denilen hastalığa okumaya başladığı ifade edilmiştir. Yine aynı zatın insanların korkacağı kadar büyük canlı bir yılanı okuduktan sonra bir çizgi çekip, “Şayet yılan gelir de bu çizgiye uzanırsa sakın korkmayın, öldürün ancak çizgiye uğramazsa bırak gitsin,” dediği ve yılanın gelip zatın gösterdiği çizgiye uzandığı ve hiç

⁷⁹ Bkz. Kılıç, “Halk Hekimliği/Sağaltma Ocakları İle İlgili İnanışlar,” s. 316.

kıyırdamadan beklediği, böylece yılanı öldürebildikleri anlatılmıştır. Bunlardan en meşhuru Dört Yol'da bulunan Yılandı Hacı Macit'tir. Bu zatın akrep sokmalarına okuyarak acıyı ve zehri söküp atması gazeteci Uğur Dündar'ın da programında canlı yayında gösterilmiştir. Hacı Macit'in bu yeteneğini babasından aldığı, babasının Adana yolu üzerinde bulunan Yılandı Kale'de Şahmeran denilen çok büyük bir yılanı okuduğu ve yılanın babasını sokmadığı için sıkıp kemiklerini kırarak öldürdüğü söylenmiştir. Halen çocuklarının okuyarak zehirli böcek sokmalarını tedavi ettikleri görülmektedir.⁸⁰

Ayrıca halk arasında "zülbet duası" denilen dua yarım baş ağrısı için (yarım baş ağrısı yüzün belli bir kısmının ağrması ile ortaya çıkan bir tür rahatsızlıktır) üç gün şifacı/ocak olan kişiye gidip okutulur. Zülbet duasını herkes okuyamaz, bunu okuyacak kişinin ocak olması gerekir.

Bu inanışlara benzer şekilde iman derecesi yüksek kimi insanların ölüm vaktini bildiği, Azrail'in canını almaya geldiği zaman haber verdiğini anlatmaktadır. Yöre halkından bir kadın iyi bir kişinin "Az çekilin misafirim gelecek," dedikten biraz sonra "Hoş geldiniz, hoş geldiniz," diyerek öldüğünü söylemiştir. Farklı Türk boylarında da ölüm anını hisseden kimselerin kendini ölüme hazırlaması ve çevresindekilerle vedalaşması yaygındır.⁸¹

Ölümden sonra yeni bir hayatın varlığına inanç dini vecibeleri yerine getirmeyi kişi için gerekli kılar. Kişi ölmeden önce vasiyet bırakır. Cenaze işlemleri için gerekli görülen kefen, yıkama ücretlerini henüz hayattayken ayırmaya dikkat eder. Muhacir halk arasında maddi durumu yerinde olmayan kişilerin dahi ölmeden önce kefen parasını ayırması ve dağlardan topladıkları güzel odunlardan kabirde kullanacakları tahtaları önceden hazırlaması yaygın bir uygulamadır. Mezarıda kullanılacak tahtaya halk arasından "sapıtma tahtası" denilmektedir. Ölen kişinin kabre konulduğunda yaşadığını sanarak yerinden doğrulduğuna ve başını sapıtma tahtasına çarpınca gerçekten öldüğünü anladığına inanılır. Ölüme önceden hazırlık yapılmasıyla ilgili inanç ve uygulamalar halen devam etmektedir. Kişiler miraslarından bir kısmının cenaze masrafları için kullanılmasını vasiyet etmektedir. Ayrıca kişiler ölmeden önce cenaze işlemlerini yapacak kişilere kul hakkına girmemek için para veya altın yüzük bırakır. Yakınları

⁸⁰ İzlesene com, "Gökhan Öztürk'ün videoları Uğur Dündar ve Yılandı Hacı Macit" , erişim: 12 Mayıs 2019, <https://izl.sn/3621053> ,

⁸¹ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.240

cenazeye ilgilenenlere havlu veya para verirler. Bu uygulamaya Anadolu'nun farklı yörelerinde de rastlanmaktadır.⁸²

Kadının saçı ne kadar uzun olursa o kadar makbul sayılır. Kadın saçını ömrü boyunca kendisine haram olan yabancı bir erkeğe göstermezse öldükten sonra saçının uzanıp örttüğü yere kadar “Cehennem ateşi değmez,” ve “Uzun saç ateşten korur,” denir. Bu sebeple kadınların çoğunun saçlarının uzun olduğu anlatılmıştır. Bu inancın yeni nesil arasında etkisi azalmaktadır.

Ölüme hazırlıksız yakalanma korkusu, ölüm anının merak edilmesi insanları birtakım olaylardan anlam çıkarmaya yönlendiren ana sebeplerdendir. Hayvanların halleri, bir eve yönelik olarak ortaya çıkan ani durumlar, beklenmedik bir misafirin gelmesi, uğursuzluk sayılan bir olayın yaşanması gibi hallerde de halk arasında ölümün ön habercisi olarak sayılmaktadır. Baykuş gece vakti bir evin yakınına konar ve eve doğru öterse cenaze olacağına inanılır.⁸³ Akşam ezanından sonra sakız çiğnenmesine hoş karşılanmaz. “Akşam sakız çiğneyen ölü eti çiğnemiş olur,” denir.

Ölmeden önce hayır işlemeye dikkat edilir. Yapılan iyiliklerin kişiyle beraber kabre gideceği söylenir. Bu olayla ilgili olarak anlatılanlara göre, kalp gözü açık bir gelin kaynanasının cenazesi kabristana taşınırken arkasından güler. Bunu gören kocası, “Annem öldüğü için mi gülüyorsun?” der. Kadın, “Eğer sana neden güldüğümü söylersem ben kaybolurum,” derse de kocası söylemesini ister. Kadın cenazenin arkasından bir soğan ve bez parçasının hopyaya hopyaya gittiği için güldüğünü söyler ve kaybolur. Cenazenin ardından giden soğan ve bez parçası ölen kaynanasının hayattayken dilenciye hayır için verdiği yiyecek ve eşyadır. Ölen kadının cimri olduğu için sadece yaptığı bu iki yardımın onunla birlikte ahirete gittiği anlatılır.

2) Ölüm Anı

Ölmesi beklenen kişinin etrafına yakınları toplanır. Son anlarını yaşayan kişinin ruhunu kolay teslim etmesi için Kur'an okumayı bilenler başucunda ara verilmeksizin okur, Kelime-i Tevhit getirir, bol bol salavat çekerler. Sekerat anındaki kişinin kulağına eğilip Kelime-i Şehadet ve salavat getirmesine yardımcı olunur.

⁸² Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.110

⁸³ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.133-135

Sekerat anındaki kişilerin yüzünün aldığı şekle göre nasıl bir akıbetle karşılaşacakları yorumlanır.⁸⁴ İyi insanın ruhunu kolay teslim edeceğine inanılır. İyi kimsenin Azrail'i sevdiği bir kimse olarak göreceği, misafir ağırlar gibi Azrail'i karşılayacağı, bundan dolayı gözünü bir noktaya dikip tebessüm ederek vefat ettiklerine dair yöre halkı tarafından pek çok olay anlatılmıştır. Bu şekilde vefat eden kişiler için “iyi insan” olduğu söylenir. Başında Kur'an okunurken ölmek arzu edilir.

İyi insanlara Azrail'in genç bir delikanlı gibi gözüküp ve ölecek kişiye gül uzattığına, kişinin bu gülü koklarken canını kolay teslim ettiğine inanılır. İyi insan çok sevdiği birine kavuşur gibi, “Sen mi geldin? der ve tam sevdiği kişiye sarılırken Azrail'e ruhunu acı çekmeden teslim eder,” denilmektedir. Eğer ölen kişi kötü bir insansa Azrail bir canavar veya ejderha gibi gözükür. Azrail'i böyle gören kişi korkar ve gözlerini bundan dolayı ayırır. Ölürken hırıltı ve hırlamaya benzer bir ses çıkaracağı söylenir. Hazara Türklerinde de iyi insanların iyi şekilde öleceği, kötü insanların kötü vaziyette öleceğiyle ilgili benzer inançlar vardır.⁸⁵

Azrail'in ölen kişinin canını ayaktan başlayarak yukarı doğru çektiğine inanılır. Bu sebeple “Ölen kişi can verdikten sonra soğumaya ayaktan başlar,” denilmektedir. Azrail'in ruhu bedenden çıkarmak için kanca taktığına ve kancayı üç defada çektiğine inanılır. Bu inanca göre, Azrail ilk kancayı takıp çektiğinde kişinin ruhunu dizine kadar alır, bundan sonra biraz bekler, bu esnada kişinin canı biraz üzerine gelir. Azrail ikinci kez kancayı taktığında canını göğsüne kadar, üçüncü kez kancayı takınca tamamını alır.

3) Ölüm Sonrası

Ölüm gerçekleştikten sonra mevtaya karşı yerine getirilmesi gereken görevler vardır. Bu görevlerin yerine getirilmesi hem dinen hem kültürel olarak gerekli görülmektedir.

Ölümün gerçekleşmesinin hemen ardından mevtanın üzerine oklava ve bıçak konulur. Geçiş dönemlerinden olan doğum ve ölüm olaylarında demirin rolü dikkat çekmektedir. Ölen kişinin üzerine, yeni doğmuş kadının kapısına, kırkı çıkmamış bebeğin

⁸⁴ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s.245

⁸⁵ Yeşil, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum-Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, s.245

başucuna demir konulması uygulamalarından yola çıkarak halk inanç ve uygulamalarında demirin kötü ruhlara karşı koruyucu bir özelliği olduğu söylenebilir.⁸⁶

Cenaze olan eve Azrail geldiği için can alırken her tarafa görünmeyen kan sıçradığına inanılır. Duvarların kanlı ve pis olduğuna inanıldığı için cenaze çıktığı zaman arkasından cenaze evine sıva yapılır veya boyanır. Cenaze çıktıktan sonra evini boyatanların yaygın olduğu görülmüştür. Cenaze evden çıktığı gün yataklar çıkarılıp havalandırılır ve çarşaf lar yıkanır. Cenaze olan evde kan olduğu şeklinde inanç Anadolu'nun farklı bölgelerinde de vardır.⁸⁷

Cenaze yıkanırken başının altına murt dalı konur, mezar başına murt dalı dikilir. Murt dalı dikmenin dinen iyi olduğu kabul edilir. Cenaze yıkanan yerde yedi gün sabaha kadar ışık yakılır. Murt dalı dikme uygulaması devam etmektedir. Ancak din görevlileri tarafından cenaze yıkanan yerde ışık yakılmasının İslam'da yerinin olmadığına halka anlatılmasından dolayı bu uygulamanın muhacirler arasında azaldığı söylenmektedir.

Cenaze defnedilmeye götürülürken ölünün kıyafetleri iç çamaşırları hariç yıkanır, kurutulur. Kul hakkı geçmesin diye çamaşır yıkayan kişiye para verilir. Ölünün kıyafetleri giyebilecek kişilere verilir. Yapılan tespitlerde ölünün üzerindeki kıyafetlerin kirliliği olduğu inancı⁸⁸ muhacirler arasında görülmemiştir. Aksine muhacirler cenazenin öldüğü gün üzerinde bulunan kıyafeti giymektedir. Muhacirler arasında, “Ölü sırtı giyersen ömrün uzun olur,” inancı vardır. Bu inanç halen devam etmektedir.

Türklerde “atalar kültü” bir tapınma ögesi değil, saygı gösterilmesi gereken bir unsur olmuştur. Özellikle iyi, ulu kabul edilen ataların ruhlarına ve mezarlarına önem verilir. Ölen ruhlara minnet duygusu geleneksel Türk inançlarının temelini oluşturur.⁸⁹ Cenazenin yedinci, kırkıncı, elli ikinci gününe özgü yapılan bazı inanç ve uygulamalar vardır. Bu günlerde özellikle Kur'an-ı Kerim okunur. Cenaze olan evde, “Kokusu mevtanın ruhuna ulaşır, onu rahatlatır,” inancıyla kırk gün “buhur” denilen bir tütsü yakılır.

⁸⁶ Ataman, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, s.35.

⁸⁷ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s. 112

⁸⁸ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s. 111.

⁸⁹ Güngör, “Eski Türklerde Din ve Düşünce”, s.467-468.

Pazartesi, Perşembe ve cuma akşamları ruhların geleceğine inanılır. Bu günlerde ölünün ruhuna ulaşması amacıyla “akıtma” denilen yemek ve ”saç kokutma” yapılır. Sac kokutma, sac denilen yayvan tavanın üzerinde pişirilen bir yemektir.

Cenazenin ilk olduğu gün komşular bir araya toplanır. İkindi namazından sonra evde toplanan kadınlar yedi kez Mülk Suresi’ni (Tebareke) okur. İkinci gün altı, üçüncü gün beş, dördüncü gün dört, beşinci gün üç, altıncı gün iki, yedinci gün bir tane Tebareke okunur. Erkeklerde kadınlardan ayrı bir bölümde Mülk ve Amme surelerini okur. Okunan Kur’an-ı Kerim ölen kişinin ruhuna bağışlanır.

Cenaze kabre konulduktan sonraki ilk sabah erkenden mezarlığa ziyarete gidilir. Ayrıca cenazeden sonraki ilk üç gün gençler mezarlığa gönderilir. Gençlerden, ölen kişinin kabirde rahatlaması için salavat çekip kabre birer tas su dökmeleri istenir.

Ölen kişinin elinde kına yoksa az miktarda kına hazırlanıp cenaze yıkandıktan sonra avucunun içine konur. Cesede kına yakma uygulaması Anadolu’nun farklı bölgelerinde de mevcuttur.⁹⁰ Elinde kına olan kişiye cehennem ateşinin değmeyeceğine inanılır. Kınayla ilgili farklı inanışlarda vardır. Kınasız elde yemek yenmez, yenilirse mekruh olduğu söylenir. Eğer kadının elinde kına yoksa temiz olmaz, cünüp sayılır. Kadının elinin devamlı kınalı olması gerekir. “Kınayı elinizden hiç geçirmeyin. Geçirirseniz Hz. Fatma şefaet etmez,” denir. Gelin giderken eline yakılan kınayı hiç soldurmeyen kişiye, “Ahirette Fadıma anamızın (Hz. Fatma) misafiri olursun,” denir. Bu nedenle kadınlar ellerinle devamlı kına yakar, Hz. Fatma’nın şefaetini beklerler. Bu uygulama yeni nesil tarafından hurafe kabul edilmektedir. Aynı zamanda değişen hayat şartları, kınalı ellerle iş yeri ortamlarında bulunmaya uygun bakılmaması ve yeni neslin modernlik anlayışı gereği –düğün törenleri haricinde- kadınların ellerine kına yakma uygulaması yok olmaya yüz tutmuştur.

Cenaze evine taziyeye gelenlerin eline tespih verilir. İlk gelen kişi tespihin bir tanesinin üzerine üç İhlas bir Fatıha okur, bir sonraki tespih tanesine işaret amacıyla firkete takılır ve gelenlere devam etmeleri için verilir. Böylece “tespih hatmi” yapılır.

Bir tespih “La ilahe İllallah” okunur ve her tespihin sonunda bir nohut sayılır. Sayısı yetmişe ulaştıktan sonra bu nohutlar mezar başına dikilir. Nohutlar yeşerdikten

---

⁹⁰ Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folkunda Ölüm*, Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi, 1971, s. 52.

sonra rüzgârda sallandıkça ölünün günahlarının döküleceğine yani cehennem azabının azalacağına inanılır.⁹¹

Günümüzde dini bilgiyi aslından öğrenme imkânlarının artması, Kur'an Kurslarının yaygınlaşması ve İmam Hatiplere giden öğrencilerin çoğalması gibi nedenler sonucunda bu uygulamaların bir kısmının hurafe ve batıl inanç olduğu anlayışı kabul görmektedir. Bu durum özellikle yeni nesil arasında cenazeye ilgili halk inanç ve uygulamalarda gerilemeye yol açmıştır.

a) Telkin

Telkin ölen kişiye iman esaslarının hatırlatılması işlemidir. Bu işlem kabir başında gerçekleşir. Telkin Müslüman toplumlarda yaygın bir uygulama olmakla beraber dayanak gösterilen hadislerin zayıflığı nedeniyle alimler arasında tartışmalı bir konu olmuştur.⁹²

Araştırma alanında halk arasındaki ifadesiyle “talkın” dini vecibeler arasında sayılmakta, telkinin kutsallığını vurgulayan pek çok olay anlatılmaktadır. Örneğin bir cenaze defnedildikten sonra köyün genç ve bekâr hocası telkin esnasında kabir başında yalnız bırakılmış, köylüler kabristandan gitmiştir. Tek kalan hoca telkin verir. Ölen kişi kötü bir kimse olduğundan dolayı mezardan korkunç bir ses, feryatlar gelir. Bu sesi duyan genç ve tecrübesiz hocanın akli dengesini kaybettiği anlatılmıştır.

Cenaze defnedilip herkes dağıldıktan sonra imam ölen kişiyi babasının veya annesinin adıyla üç kez çağırır. Üçüncü defa çağırdığında ölen kişi bu sesi duyar ve “hıh” deyip kalkar. Kalkınca kafasını teneşir tahtasına vurur, “Eyvah! Ölmüşüm” deyip kabrine yatınca hoca telkini bırakır.

Ölmeden önce kişi bir “telkin” tepsisi hazırlar. Kişi vefat ettikten sonra bu tepsi ona telkin veren imama verilir. “Kıyamet gününde telkin tepsisinin o kişiye gölge olur” denir. Günümüzde ise imama telkin tepsisi yerine havlu veya para verilmektedir.

Bazı isimlerin telkine zor geldiği söylenmektedir. Örneğin Hanife ismi telkine zor gelir denildiği için pek hoş karşılanmaz. Mülakat yapılan kişiler bu isimlerin neden

⁹¹ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s. 109.

⁹² Hacı Mehmet Günay, “Telkin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2011, C. 40, s. 404-406.

telkine zor geldiğini açıklayamadıkları gibi anlamlarını da genel olarak bilmemektedirler. Ancak bunlara rağmen isim konusundaki inançlarının değişmediği görülmektedir.

b) Cenazeye İlgili Önemli Günler

Anadolu'da cenazenin ardından belli günlere özgü ritüeller uygulanır.⁹³ Cenazenin yedisinde helva kavrulur, zira yedinci gün ölünün burnunun düştüğüne inanılır. “Kavrulan helvanın kokusu arş-ı alaya çıkar, bu kokudan dolayı ölen kişi burnunun sızısını duymaz,” denilmektedir. Cenaze evinde ilk yedi gün bir şey yenilip içilmez. Bunun “Allah’ın emri” olduğuna inanılır. İlk günden yedinci gününe kadar komşular cenaze evini yalnız bırakmaz.

Cenazenin kırkıncı günü ölünün bütün eklemlerinin dağılacağına inanılır. Ölünün bu acıyı duymaması için ikindiden sonra helva kavrulur. Kavrulan helva çocuklara dağıtılır, camiye gönderilir. Kırkıncı güne kadar her gün kırk Yasin okunur. Ölen kişinin hayrına mevlit okutulur, yemek verilir. Kırkıncı güne kadar hısım akrabalar taziye evine gelir.⁹⁴

Cenazenin elli ikinci gecesine halk arasında “52 azası” denir. Bugün ölen kişinin etinin kemiğinden ayrılacağına, kimilerine göre ise burnunun düştüğüne inanılır.⁹⁵ Bu sebeple cenazenin elli ikinci gecesinde tespihler çekilir, Yasin Suresi okunur. Ölü bu acıyı duymasın diye helva kavrulur, dua edilir. “Un kokutma” denilen işlemde cenazenin elli ikinci gününde yapılır. Un kavrulur ve “Merhum kemiklerinin ayrıldığı gün acısını duymasın diye un kokuttuk,” denir.

Yörede İslam dininde bulunmamasına rağmen “elli ikinci gecesi namazı” adıyla bir namaz kılınmaktadır. Elli ikinci gecesi namazını bilen birkaç kişi kılar. Bu namazın halen daha kılınmakta olduğu görülmüştür. Ayrıca yaşlı kadınlar tarafından cenazenin elli ikinci gününe özgü olarak elli ikinci ayet denilen bir ayet okunur. Fakat bu ayetin hangi surede geçtiği görüşmeciler tarafından bilinmemektedir. Bu ayeti belli kadınların büyüklerinden öğrenip okuduğu, diğer kadınların dinlediği dile getirilmiştir. Ayrıca elli ikinci gün yapılan özel bir duanın olduğu söylenmiştir. Halk arasında cenazenin belli günlerinin önemini vurgulayan maniler söylenir. Bunlardan bazıları şöyledir:

⁹³ Örnek, *Anadolu Folkunda Ölüm*, s. 78.

⁹⁴ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s. 109.

⁹⁵ Kuş, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, s. 109.

Kırkli oldu

Burnu düřtü

Kur'an okuyak

Elli iki oldu

Et kemikten ayrıldı

Kur'an okuyak

Cenazenin üzerinden bir yıl geçtikten sonra mevlit okutulur. Mevlitte ya yemek verilir ya da camilerde lokum ve bisküvi dağıtılır.

Son zamanlarda Diyanet'in çalışmaları, hocaların vaazları ve dini içerikli televizyon programlarının etkisiyle cenaze evinde önceden kırk gün süren taziyenin azaldığı, neredeyse üç güne indiği ifade edilmektedir. Hocaların "Cenaze evini yormayın," gibi ifadelerinin taziye günlerini azalttığı söylenmektedir. Mülakat yapılan kişiler hocaların cenazenin yedisi, kırkı, elli ikisi uygulamalarının dinde olmadığını söylemelerine rağmen bu uygulamanın muhacirler arasında azalmakla birlikte hala devam ettiğini ifade etmiştir.

c) Iskat

Iskat, halk arasında halen devam eden yaygın bir uygulamadır.⁹⁶Halk arasında farz ve vacip hükmünde telakki edilen ıskata halk arasında "devir" de denilmektedir.⁹⁷ Kişiy e ölmeden önce, "Senin parandan ne kadar devir koyalım," diye sorulur. Kişi kılmadığı namazları ve orucu ölçüsünde bir rakam belirler. Özellikle yaşı ilerleyen muhacirlerin geneli "Benim namaz, oruç borcum yok, bana devir çevirmeniz gerekmez," demekte, namaza yedi sekiz yaşlarında başladıklarını ve orucu üç aylarda aksatmadan tuttıklarını ifade etmektedirler. Ölmeden önce malından ıskat ayırmayan kişilerin ise vefatından sonra yakınları toplanarak kılmadığı namazlara ve oruca göre bu hesaplamayı yapar. Halk arasında ıskatın kılınmayan namazın keffareti olduğu inancı vardır. Ölen kişinin kılmadığı namaz borcuna göre hesaplanan ıskat parası toplanır bir öğrenci yurduna verilir. Yurtta öğrenciler halka şeklinde hocanın etrafında oturur. Hoca, "Paranın devrini çeviriyorum," der. Öğrencilerde devri çevrilen kişinin geçmiş günahlarının affi için dua okur. Daha sonra hoca bu parayı öğrenciler arasında dağıtır. Yörede "devir çevirtme" de

⁹⁶ Örnek, *Anadolu Folkunda Ölüm*, s. 59-60.

⁹⁷ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s. 110.

denilen bu uygulama cenazenin ardından yapılması gereken dinen zorunlu bir vecibe olarak görülmektedir.

d) Diğer İnanç ve Uygulamalar

Karısı ölen adam tekrar evlenecek olursa bazı işlemler yapılması gerekir. . Ölen kadının ruhunun kocasını ve çocuklarını görmek için evine geldiğine inanılır. Bunun için kadının ruhunun kocasından soğutulması gerekir. Bu sebeple adamın evleneceği gün ölen karısının mezarına su dökmesi gerekir: Düğün günü ikindiden sonra bir çocuk kadının mezarına gider ve su döker. Böylelikle ölünün ateşinin söndüğüne, kocasından soğuduğuna ve eski eşin mevtanın öfkesinden kurtulacağına inanılır.

Hayızlı kadının cenazeye katılması uygun görülmez. Cenazenin hayızlı kadını üryan gördüğüne inanıldığı için hayızlı kadın ancak yedi kat beze sarılıp mezarlığa gidebilir. Hamile ve yeni doğum yapan kadının kabristana gitmesi uygun görülmez.

Bazı yörelerde yapılan araştırmalarda cenaze günü evde pişen yemekler pis görülüp dökülür.⁹⁸ Ancak Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerindeki muhacirler arasında cenaze olduğu gün evdeki yemekler dökülmemekte, aksine ölenin hayrına dua edilip yenmesi daha makbul sayılmaktadır. Bir kadının ölmeden önce kazanlarla yemek pişirdiği ve yemeği yemeden öldüğü için bu yemeğin cenaze işlemleriyle ilgilenen kişiler tarafından yendiği anlatılmıştır. Cenaze günü evde yemek olması “ölünün hayrına” olarak görülmektedir.

Cenaze evinde konuşulmasına hoş bakılmaz. Çünkü cenaze evinde ölen kişinin günahlarıyla dolu çıkılar olduğuna inanılır. Meleklerin evden çıkarken cenaze evinde ölen kişinin aleyhine konuşan veya dedikodu yapan kişilerin koltuğunun altına günah çıkılarını sıkıştırdığına, böylece mevtanın hiç günahı kalmayacağına inanılır. Kalp gözü açık bir gelinin kaynanası öldüğü gün evdeki günah çıkılarını gördüğü anlatılmaktadır.

Cenaze evden çıkmadan önce evin yakınlarına bir çerçi/ satıcı gelirse, “O cenazenin arkasından köyden bir cenaze daha çıkar,” denir. Ancak cenaze mezarlığa gittikten sonra evin yakınlarına çerçi gelirse bu durum yeni bir ölümün habercisi olarak görülmemektedir. Çerçinin cenaze evinin yakınlarına gelmesiyle köyde bir cenaze daha olduğu durumun çok kez yaşandığı köylüler tarafından söylenmiştir.

---

⁹⁸ Güleç, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, s. 112.

Bir mahallede cenaze olduysa cenazenin yakınlarındaki evlere, “Evi süpürmeyin yoksa yakın zamanda bu evlerden de cenaze çıkar,” denir. Bu inanıştan dolayı cenazenin çıktığı ilk gün defin işlemi yapılanaya kadar ev süpürülmez.

Cenaze kabristana giderken (ruhsal/manevi olarak) ağırlığının çökmemesi için ayağa kalkılır.

Cenazenin evden rızkını kesme kamacıyla ölü mezarlığa gidene kadar evde bulunan un, bulgur, soğan, yağ gibi erzaklar dul kadınlara veya fakirlere dağıtılır.⁹⁹ Yine cenazenin evden rızkını kesmek ve ölen kişiye hayır olması amacıyla mevtanın ayakkabısı yola koyulur. Yoldan geçen bir ihtiyaç sahibi bu ayakkabıyı alır. Bu adet halen yöre halkı arasında devam etmektedir.

Meleklerin dışarda asılı çamaşırları gördüğünde, “Bu evde ölü mü var,” dediğine inanılır. Bu sebeple akşam ezanından sonra dışarıda serili çamaşır bırakılmaz. Ancak cenazenin çamaşırları yıkandıktan sonra gece dışarıda bırakılsa da sıkıntı olmayacağı söylenir.

Araştırmamızda yeni neslin halk inançları konusunda daha bilgili olduğu gözlemlenmiştir. Dini bilgiye hızlı ve kolay erişim gibi etkenler sonucunda evden cenazenin rızkını kesme, akşam ezanından sonra dışarıda çamaşır bırakmama, ölünün öfkelerini çekmemek için kabrine su dökme vb. inançlarda azalma olduğu görülmüştür.

---

⁹⁹ Örnek, *Anadolu Folkunda Ölüm*, s. 75-76.

SONUÇ

Birey dünyaya gözlerini açtığı ilk andan itibaren kendisini çevreleyen bir anlam dünyası ile karşılaşır. İçinde bulunduğu toplumun normlarını ve yaşam biçimini içselleştirmeye başlar. Böylece toplumsallaşma süreci gerçekleşir. Sosyalleşmenin en önemli unsuru olan gündelik hayat aile, sağlık, eğitim, bireylerarası iletişim gibi pek çok kurumla bağlantılı olarak bireyin karşısına çıkar. Aslında gündelik hayat bireyin içinde bulunduğu topluma bakışını sağlayan bir gözlük niteliğindedir. İçselleştirme, sosyalleşme süreçleri ve gündelik hayatın sunduğu gözlükler sayesinde birey içine doğduğu toplumla gönüllü olarak bütünleşmeye ve duygusal olarak bağ kurmaya başlar. Bunun sonucunda kültürlenme süreci gerçekleşir.

Bireyin sosyalleşme sürecinde en az içinde bulunduğu toplum ve kültür kadar etkili olan diğer faktör dini inançlarıdır. Günümüz sosyolojisi insanoğlunun var olduğu ilk andan itibaren inanma ihtiyacının da var olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Zira en ilkel denilebilecek toplumların dahi kendisini dayandırdığı yahut o toplumun mayasını oluşturan din, inanç ve kültür muhakkak olagelmıştır.

Araştırmamızda üzerinde çok fazla çalışma bulunmayan, sosyolojik çalışmalar bakımından bakir diyebileceğimiz Erzin ilçesine bağlı iki köyde yaşayan Bulgaristan göçmenlerinin dini inanç ve uygulamaları ele alınmıştır. Kızlarçayı ve Kuyuluk isimli muhacir köylerinin Bulgaristan'dan Hatay'a göç tarihinden çok daha öncelere dayanan Türk kültürüyle köklü bir bağı olduğundan söz edilebilir. Yapılan çalışmalar muhacir köylerindeki göçmelerin dini inanç ve uygulamalarının Türklerin İslamiyet'i benimsemesinden de önce Orta Asya'ya kadar uzandığını göstermektedir. Bugün İslamiyet'le özdeşleştirilen dini inanç ve ritüellerin bazılarının Şamanizm'e kadar dayandığını söylemek mümkündür. Eğlence törenlerinde yapılan ritüeller, fizikötesi alem ve hayvanlarla ilgili inançlar ve diğer uygulamalarda Eski Türk kültürünün ve inançlarının izleri görülmektedir. Örneğin türbe ziyaretlerinde yatırım yanındaki ağaçlara bez bağlanması, bazı insanların öldükten sonra da ruhlarından medet umulması sadece İslam fikhının veya İslam tasavvufunun değil kültür konusunu temelden inceleyen sosyolojinin ilgi alanıdır. Konu halk folkloru açısından daha geniş çerçevede ele alındığında yatırlara bez bağlanması, uğur\üğursuzluk, öldükten sonra ruhlardan medet umulması gibi inanç ve uygulamaların eski Türklere kadar uzandığı görülür. Böylece

Türk kültür ve inancının aradan geçen yüzyıllar ve değişen coğrafyalara rağmen kalıtsal olarak sonraki nesillerde devam ettiğini görmek mümkündür. Bu kalıtsallığın izleri bugün hala Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerinde yaşayan Müslüman Muhacirlerin yemek, yer adlandırmalarında, dini yaşayış biçimlerinde, dinsel törenlerinde kendisini göstermektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde muhacirlerin İslam dininin temel ibadetlerine karşı tutumları incelenmiştir. Din ve Kültürün gündelik hayattaki tezahürleri, halk inanç ve uygulamaları incelenmiştir. Elde edilen bulgular Kızlarçayı ve Kuyuluk köylerinde bulunan muhacirlerin Türkiye'nin farklı bölgelerindeki göçmenlere göre daha dindar olduğunu göstermektedir. Giyimde büyük namaz örtüsü, şalvar ve takkenin büyük ölçüde devam etmesi, temel ibadetlerden (namaz, hac, oruç), içki içme, haram-helaller konusunda dini olana yönelik tercihleri ve dine aykırı davranan bireylerin toplum tarafından yadırganması gibi konular muhacirlerin dindarlık konusundaki tavırlarını göstermektedir. Bununla birlikte halk inanışlarındaki fizikötesi inançların bir kısmının azalması ilk nesil ve sonraki nesil muhacirler arasındaki farklılıkları göstermektedir.

İkinci bölümde ise göçmenlerin dini ve kültürel kodlarının açık bir şekilde ortaya konulduğu süreçlerden en önemlisi geçiş dönemi ritüelleridir. Geçiş dönemi ritüellerinden düğünle ilgili olan Aşerme, Al basması, kırk karışması, çocuğa isim verme, göbek bağı ile ilgili ritüeller Eski Türk kültürleriyle ve dünya üzerinde yaşayan diğer Türk topluluklarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca sünnet ritüelinin yemekli tertiplenmesi, evlilik ve cenazeye ilgili uygulamalarda hem dini hem kültürel motifler taşımaktadır. Aynı motiflerin Anadolu'da bulunan diğer Bulgaristan göçmenleriyle ortak noktaları olduğu görülmüştür. Ancak akraba evliliklerinin devam etmesi, namaz kılmayan kişiye zekat verilmemesi gibi uygulamalar Erzin'de yaşayan muhacirlere özgü bir durumdur. Ayrıca geçiş dönemi ritüellerinin yeni nesilde azalmaya başladığı da bulgular sonucunda tespit edilmiştir. Bu azalmanın sebeplerinden en önemlisi yeni neslin halk inançları yerine Milli Eğitim ve Diyanet vasıtasıyla kitabi dini daha rahat öğrenmesi, aile kurumundaki değişim, toplumun refah seviyesinin artması, sosyal medyanın yaygın hale gelmesi gibi nedenler şeklinde açıklanabilir. Ancak geçiş dönemi ritüellerindeki azalma muhacir kimliğinin yeni nesilde tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir.

Dinlerini ve kültürlerini koruma gayesiyle Bulgaristan'dan göç eden muhacirler Türkiye'ye geldikten sonra da bir arada yaşamaya devam etmiş ve yerli halka kaynaşmaktan ziyade kendi içine kapalı halde yaşayan bir topluluk haline gelmiştir. İnanç, adet ve ananelerine bu kadar sıkı sıkı bağlı olmalarında en büyük sebebin göç etmelerine neden olan dini ve etnik asimilasyona karşı gösterdikleri tepki olduğunu söylemek mümkündür. Zira egemenlikleri, dini inanç ve özgürlükleri için göç eden toplumların kültürleriyle ve inançlarıyla olan bağı daha güçlü şekilde yaşatma ve aktarma gayreti içinde oldukları söylenebilir. Bu gayretle yeni nesle "Muhacir, Türk ve Müslüman olandır," anlayışı kısmen göç psikolojisinin de bir neticesi olarak etnik, dini ve kültürel bir sentez halinde sunulmaktadır. Ancak dini inanç ve uygulamalarda kitabi dine bağlı bilinçlendirme çalışmaları, toplumsal değişim süreçleri, aile yapısındaki farklılıklar gibi sebeplerle bir çözülme olduğundan bahsedilebilir. Bu çözülme muhacirlerin Müslüman kimliklerinden bir ödün verme manasında değildir. Bundan ziyade halk inançları ve kitabi din ayrımının yeni nesilde daha fazla olması ya da dini aslından öğrenme sonucunda kitabi din tarafından hurafe olarak kabul edilen halk inançlarının uygulanma sıklığının azalması anlamındadır.

BİBLİYOGRAFYA

- Hızır/ Ansızın Gelen İlahi Yardım”, *Hadislerle İslam*, ed. Mehmet Emin Özafşar vd.,2.b., Ankara, Diyanet Yayınları, 2013.
- 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3392.pdf>
- AĞIRGAN Mehmet, *Bütün Yönleriyle Erzin*, Edirne: Edirne Gazetecilik ve Matbaacılık, 2012.
- APAYDIN Yunus, “Namaz-Oruç”, *İlmihal-I-İman ve İbadetler*, C.1, 23.b.,Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015.
- ATAMAN Sadi Yaver, *Eski Türk Düğünleri ve Evlenme Ritleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- AYDIN Mehmet, “Fal”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 1995, C. 12.
- BARDAKOĞLU Ali, “Hukuki ve Ticari Hayat”, *İlmihal-II-İslam ve Toplum*, C.2, 23.b.,Ankara:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015.
- BAYER Adil, *Nereden Nereye Erzin*, Adana: Öz Akdeniz Matbaası, 2008.
- BAYRAKTAR İbrahim, “Bayram”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, C.5.
- BAYYİĞİT Mehmet, *Sosyo-Kültürel Yönleriyle Türkiye’de Hac Olayı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- BERGER Peter L, *Kutsal Şemsiye*, Çev. Ali Coşkun, 5. b., İstanbul, Rağbet Yayınevi, 2015.
- BİLGİN Vejdi, “Din ve Kültür”, *Din Sosyolojisi*, ed. Mehmet Bayyigit, Konya, Palet Yayınları, 2013.
- BİLGİN Vejdi, “Gelenek ve Din: Türkmenistan’ın Dinî Hayatında Geleneğin Rolü,” *Marife*, Yıl:5, Sayı:2, Güz, 2005, ss. 101-124.
- BİLMEN Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul: Ravza Yayınları, 2015.

- BOZKURT Nebi, “Kandil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2001, C.24.
- BOZKURT Nebi, “Sünnet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010, C.38.
- ÇELEBİ İlyas, “Fal”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 1995, C. 12.
- ÇELEBİ İlyas, “Muska”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2016, C. 31.
- ÇİMEN KAVAKLI Latife, *Türk Ailesinde Karar Verme Mekanizmaları ve Kadını Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- ÇOBANOĞLU Özkul, *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.
- ÇORUHLU Yaşar, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2002.
- DEMİRCİ Kürşat, “Muska”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2016, C. 31.
- Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, <https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/31/goz-degmesine-karsi-nazar-boncugu-takmak-caiz-midir->, (18.06.2019)
- DOĞANER Ali, *Osmaniye Yöresinde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerini Geçiş Törenleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- ELÇİN Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*, 6.b., Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.
- EMİROĞLU İbrahim, *Geçmişten Günümüze Erzin*, İzmir: Erzin Belediyesi Eğitim Kültür ve Tanıtım Yayınları, 2001.
- ERDİL Kemalettin, *Yaşayan Hurafeler*, 4.b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- ERGİNER Gürbüz, *Kurban Kurbanın Kökleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

- ERKAL Mehmet, “Öşür”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2018, C.34.
- ERKAL Mehmet, “Zekat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2018, C.44.
- ERSÖZ İsmet, “Ashab-ı Kehf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, C.3.
- EYÜPOĞLU İsmet Zeki, *Bütün Yönleri İle Halk İnançları*, İstanbul: Koza Yayınları, 1974.
- GÜLEÇ Melda Medine, *Sosyolojik Açıdan Türk Halk Dindarlığı Espiye Örneği*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2017.
- GÜNAY Hacı Mehmet, “Telkin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2011, C. 40.
- GÜNGÖR HARUN, “Eski Türklerde Din ve Düşünce”, *Türkler*, ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, C.3.
- GÜRKAN Salime Leyla, “Nazar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2017, C. 32.
- GÜRKAN Salime Leyla, “Sünnet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi , 2010, C.38.
- HARMAN Ömer Faruk, “Hac”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C.14.
- Hatay Büyükşehir Belediyesi, <http://www.hatay.bel.tr/hatay/gezi-rehberi/gezilecek-yerler/beyazit-bestami-turbesi/> , (16.06.2019)
- https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editedosya/Hatay_icdr2016.pdf , (12.06.2019)
- <https://www.erzin.bel.tr/erzin-tarihcesi/> , (17.06.2019)
- İNAN Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, 9. Bs., Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2017.

- İNCE Gül, *Hatay'da Bulunan Ziyaret- Yatır Yerleri İle İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- İzlesene com, “Gökhan Öztürk’ün videoları Uğur Dünder ve Yıllancı Hacı Macit”, erişim: 12 Mayıs 2019, <https://izl.sn/3621053> ,
- KALAFAT Yaşar, “Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi”, *Milli Folklor: Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.44, 1999.
- KALAFAT Yaşar, *Kuzey Azerbaycan, Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'da Eski Türk Dini İzleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- KARAOĞLAN Hamza, “Ruhla İlgili İnanışlar,” *Halk İnanışları El Kitabı*, Ed. Durmuş Arık, A. Hikmet Eroğlu, Ankara: Grafiker Yayınları, 2017, ss.363-382.
- KARAMAN Hayreddin, “Cuma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi , 1993, C.8.
- KILIÇ Sami, “Halk Hekimliği/Sağaltma Ocakları İle İlgili İnanışlar,” *Halk İnanışları El Kitabı*, Ed. Durmuş Arık, A. Hikmet Eroğlu, Ankara: Grafiker Yayınları, 2017, ss. 309-323.
- KOCA Selçuk Kürşad, “Makedonya’da Yaşayan Türk-Makedon-Arnavut-Boşnak Toplumlarının Geçiş Dönemlerinde Görülen Ortak Kültür Unsurları,” *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 7/2, 2018, ss. 1085-1103.
- KÖSE Ali ve Ali AYTEN, *Popüler Dindarlık Türbeler Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma*, 2.b. , İstanbul: Timaş Yayınları, 2018.
- KUŞ Sümeyye Nergis, *Erzin İlçesi'nde Sosyal, Kültürel, Dini Hayat ve Din Eğitimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- KÜP Nazan, *Halk Dindarlığı Üzerine Bir Din Sosyolojisi İncelemesi (Pınarbaşı Örneği)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

- LUTOV Ahmet, *Bulgaristan Müslümanlarının Dini ve Sosyal Hayatı (Blagoevgrad İli Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- MARAL Fevziye, *Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1989 Göçü*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2010.
- Mehmet Fikri Metli Dede, <http://metlidede.blogspot.com/2015/08/birecikli-seyh-abdinoks.html> , (14.06.2019)
- MENTEŞ Fırat, *Bulgaristan Türklerinin Dini Eğilimleri ve Sorunları (1889-1990'da Lüleburgaz'a Yerleşenler Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- OCAK Ahmet Yaşar, "Hıdrellez", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1998, C.17.
- ÖCAL Mustafa, *100. Yılında İmam Hatip Liseleri 1913-2013*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013.
- ÖRNEK Sedat Veyis, *Anadolu Folkunda Ölüm*, Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi, 1971.
- ÖZER Akif, *Yeniden Bir Erzin*, Osmaniye: Hasret Ofset, 2013.
- ÖZER Aysun, *Göç ve Aidiyet Bağlamında Bulgaristan Göçmenlerinde Kimliğin Yeniden İnşası: Mersin Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Resmi Gazete, 11.07.1939 gün 4255 sayılı nüsha, s.12210
- SEGAL Robert A., "Dinsel Mit-Ritüel Kuram", trc. Naim Atabağsoy, *Milli Folklor Dergisi* No: 94, Yaz 2012.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI Şaban, "Süleyman Efendi Cemaati", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırma Merkezi, 2012, C. 41.
- ŞAHİN Tezcan Kaşmer, *Kültürün Girişimcilik Niyeti Üzerine Etkileri: Bulgaristan Türkleri ve Türkiye'deki Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir*

Araştırma, (Doktora Tezi), Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

ŞENTÜRK Lütü ve Seyfettin YAZICI, *İslam İlmihali*, 10.b., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Erzin Müftülüğü,
<https://hatay.diyamet.gov.tr/erzin/Sayfalar/ContentDetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal2&ContentCategory=personelimiz> , (18.06.2019)

T.C. Erzin Kaymakamlığı, <http://www.erzin.gov.tr/ilcemiz> , (12.06.2019)

T.C. Hatay Valiliği, <http://www.hatay.gov.tr/sosyal-ve-cografı-durum> (18.06.2019)

T.C. MEB Hatay/Erzin, Erzin İmam Hatip Ortaokulu,
http://erzinimamhatiportaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/31/04/752859/icerikler/erzin-imam-hatip-ortaokulu-tarihcesierzin-imam-hatip-ortaokulu-tarihcesi_1646100.html?CHK=e868be225bbadc1a348cb4ea88d03d1c ,
(12.06.2019)

T.C. Nurdağı Kaymakamlığı, <http://www.nurdagi.gov.tr/hz-ukkase-turbesi> ,
(16.06.2019)

TABAKOĞLU Ahmet, “Öşür”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* , İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi , 2018, C.34.

TEKİNEŞ Ayhan, “Ukkaşe b. Mihsan” , *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2012, C.42.

Türkiye İlleri ve İlçeleri Mahalleri ve Köyleri, Erzin Mahalleleri ve Köyleri, Hatay, <http://www.nufusune.com/erzin-mahalleleri-koyleri-hatay> , (12.06.2019)

Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları, <http://www.nufusune.com/erzin-ilce-nufusu-hatay> , (15/06/2019)

ULUDAĞ Süleyman, “Bayezid-i Bistami”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, C.5.

ULUDAĞ Süleyman, “Hızır(Tasavvuf ve Halk İnancı)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1998, C.17.

- ÜSTÜN Yıldırım Şafak, *Bulgaristan'dan 1989 Yılında Yalova'ya Göç Eden Türklerin Sosyo-Kültürel Yaşamı Ve Süreç İçindeki Değişimi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- YAŞAROĞLU M.Kamil, “Üç Aylar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2012, C.42.
- YAVUZ Yusuf Şevki, “Aşura”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, C.4.
- YEŞİL Yılmaz, *Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri (Doğum- Evlenme-Ölüm Gelenekleri)*, Ankara: Eskişehir Valiliği, 2014.
- YURTSEVER Cezmi, *Erzin Tarihi*, Adana: Erzin Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.
- YÜKSELEN Cemal ve Mehmet TEKİN, *Hatay 1998*, Ankara: Türk Basın ve Basım A.Ş., 1998.

KAYNAK KİŞİLER

- A.A., erkek, 47 yaşında, çiftçi
- A.A., erkek, 54 yaşında, imam
- C.A., kadın, 29 yaşında, Kur'an Kursu öğreticisi
- D.B., erkek, 80 yaşlarında, çiftçi
- E.A., kadın, 90 yaşlarında, ev hanımı
- E.Ç., kadın, 79 yaşında, ev hanımı
- E.T., erkek, 24 yaşında, imam
- F.G., kadın, 81 yaşında, ev hanımı
- F.K., erkek, 35 yaşlarında, imam
- G.C., kadın, 65 yaşlarında, ev hanımı
- H.A., erkek, 54 yaşında, şoför
- H.A., kadın, 70 yaşlarında, ev hanımı

H.C., kadın, 54 yaşında, ev hanımı
H.G., erkek, 85 yaşında, çiftçi
H.Ö., kadın, 65 yaşlarında, evhanımı
H.Ö., kadın, 72 yaşında, evhanımı
İ.A., erkek, 87 yaşında, çiftçi
M.A., kadın, 71 yaşında, evhanımı
M.C., erkek, 81 yaşında, çiftçi
M.Ç., erkek, 90 yaşında, çiftçi
M.D., erkek, 90 yaşında, çiftçi
M.Ö., kadın, 75 yaşında, evhanımı
N.A., kadın, 45 yaşında, çiftçi
N.A., kadın, 84 yaşında, evhanımı
R.A., kadın, 75 yaşlarında, evhanımı
S.C., kadın, kadın, 81 yaşında, evhanımı

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	İCLAL ALGÜL
Tez Adı	BULGARİSTAN GÖÇMENLERİNİN DİNİ İNANÇ ve UYGULAMALARI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA: HATAY-ERZİN'DE YAŞAYAN GÖÇMENLER ÖRNEĞİ
Enstitü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Anabilim Dalı	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
Tez Türü	YÜKSEK LİSANS TEZİ
Tez Danışman(lar)ı	PROF. DR. VEJDİ BİLGİN
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :22.08.2019

İmza :

